

Szkoła na TAK!

PODRECZNIK
KLASA 3
część 1

Wydanie
aktualne

Autorki: Danuta Kręcis, Beata Lewandowska, Katarzyna Nowacka;
Małgorzata Szczęśna (treści przyrodnicze); **Malina Sarnowska** (treści muzyczne);
Bożena Drzycimska (zestaw ćwiczeń do bloku „Sposób na czytanie”)

Współpraca autorska: **Agnieszka Więckowska**

Opieka merytoryczno-dydaktyczna: **prof. UKEN dr hab. Iwona Czaja-Chudyba, prof. UW dr hab. Małgorzata Żytko;**
dr Monika Just (myślenie twórcze)

Podręcznik dopuszczony do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania i wpisany do wykazu podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego do edukacji wczesnoszkolnej, na podstawie opinii rzeczoznawców: **mgr Agaty Tatary, dr Katarzyny Kochan, prof. dr hab. Doroty Zdunkiewicz-Jedynak.**

Etap edukacyjny: I

Typ szkoły: szkoła podstawowa

Rok dopuszczenia: 2025

Numer ewidencyjny w wykazie: 1160/3/2025

Podręcznik wpisany do wykazu podręczników MEN dopuszczonych do użytku szkolnego, uwzględniających podstawę programową kształcenia ogólnego określoną w rozporządzeniu z dnia 14 lutego 2017 r. (Dz. U. poz. 356, z 2018 r. poz. 1679, z 2021 r. poz. 1533, z 2022 r. poz. 609 i 1717, z 2023 r. poz. 312 i 1759 oraz z 2024 r. poz. 996).

W publikacji uwzględniono zmiany zasad pisowni, obowiązujące od 1 stycznia 2026 r. (nie dotyczy utworów innych wydawców).

Na stronach 68 i 70 znajdują się fragmenty książki Toma Justyniarskiego „Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca”, wydawnictwo: Najpiękniejsze książki, Rembelszczyzna 2023.

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 2025

Wydanie I, 1/2025

ISBN 978-83-02-22536-9 (część 1.) – podręcznik w wersji elektronicznej

ISBN 978-83-02-22540-6 (całość)

ISBN 978-83-02-22528-4 (część 1.) – podręcznik w wersji papierowej

ISBN 978-83-02-22532-1 (całość)

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: **Agnieszka Więckowska** (redaktor)

Konsultacje merytoryczne: **Magdalena Mamajek, Sylwia Mroczek-Poniatowska, Małgorzata Rajkowska**

Redakcja językowa: **Danuta Kownacka, Anna Sikorska-Michalak**

Redakcja techniczna: **Małgorzata Chmielewska**

Projekt I strony okładki: **Agencja ARIP**

Projekt graficzny i opracowanie graficzne: **Joanna Plakiewicz**

Fotoedycja: **Joanna Bańka**

Skład i łamanie: **Illustris-Fotoserwis Barbara Górak**

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna

00-807 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 96

KRS: 0000595068

Infolinia: 801 220 555

www.wsip.pl

Wyprodukowano w Polsce

Spis treści

Co znajduje się w podręczniku? 4

WRZESIEŃ

Tydzień I. Mali przewodnicy 6

1. Jak ci minęły wakacje? 8
2. Co znaczy słowo „przewodnik”? 12
3. Czy chcesz ze mną zwiedzać świat? 14
4. Dlaczego warto mieć marzenia? 17

Tydzień II. Druga wojna światowa 18

1. Co się dzieje wokół nas we wrześniu? 20
2. Co wydarzyło się 1 września 1939 roku? 22
3. Kim jest Asiunia? 26
4. Jak wyglądało dzieciństwo w czasie wojny? ... 28

Tydzień III. Jak być bezpiecznym? 30

1. Po co nosić odblaski? 32
2. Co nam powie ratownik? 34
3. Jak bezpiecznie wrócić ze szkoły? 36
4. Dlaczego internet może być niebezpieczny? .. 38

Tydzień IV. Woda źródłem życia 42

1. Gdzie ukrywa się woda? 44
2. Czym jest „woda”? 46
3. Gdzie na Ziemi jest mało wody? 48
4. Czy bez wody można żyć? 50

PAŹDZIERNIK

Tydzień V. Ahoj, przygodo! 52

1. Kajakiem czy żaglówką? 54
2. Kto policzy jeziora na Mazurach? 58
3. Co to jest „róża wiatrów”? 62
4. Gdzie jest wschód słońca? 65

Tydzień VI. Psie troski 66

1. Kim jest Betty? 68
2. Czego może nas nauczyć pies? 70
3. Jak wygląda życie psa? 74
4. Co zrobić, gdy zaginie pies? 78

Tydzień VII. Idziemy do lasu 80

1. Co można ujrzeć w lesie? 82
2. Co to jest „grzybobranie”? 84
3. Jakie drzewa rosną w lesie? 86
4. W co zamienić się kawałek drewna? 90

Tydzień VIII. Pod naszymi stopami 94

1. Co się dzieje pod powierzchnią ziemi? 96
2. Skąd się wzięła sól w solniczce? 98
3. Czy pod ziemią jest woda? 102
4. Co Ziemia ma w środku? 104

Sprawa dla detektywa 106

Sposób na czytanie 108

Świat wokół nas – opowiadania przyrodnicze

„Lena i Tymek poznają świat” 116

Co znajduje się w podręczniku?

Wprowadzenie w zagadnienia nowego tygodnia

Na pasku na górze strony temat całego tygodnia.

W danym tygodniu ten sam kolor pasków.

Polecenia wprowadzające dzieci w tematykę danego tygodnia.

Mali przewodnicy

1. Jak ci minęły wakacje?
2. Co znaczy słowo „przewodnik”?

3. Czy chcesz ze mną zwiedzać świat?
4. Dlaczego warto mieć marzenia?

1. W jaki sposób najchętniej spędzasz wakacje?
2. Jak myślisz, dlaczego jedni ludzie jeżdżą nad morze, drudzy wolą chodzić po górach, a niektórzy wybierają inne miejsca lub aktywności?
3. Wyjaśnij powiedzenie: **Podróż kształci**.

4. Opowiedz o swoim marzeniu, które się spełniło. Jakie emocje ci wtedy towarzyszyły?
5. Zastanów się, czy w twojej okolicy znajduje się miejsce, gdzie można posłuchać muzyki na żywo. A może masz jakiś zabitek związany z muzyką?
6. Twoje ciało i umysł potrzebują odpoczynku. Ustąść wygodnie i zamknij oczy. Pomyśl o najpiękniejszym dniu swoich wakacji. Gdzie jesteś? Co czujesz?

Podane tematy poszczególnych dni w danym tygodniu.

Strony z tekstami do samodzielnego czytania

Temat każdego dnia zapisany na górze strony w formie dziecięcego pytania.

I poziom czytania – teksty z podziałem na sylaby w pierwszym półroczu nauki.

Na dole strony oznaczenie numeru i tematu tygodnia oraz dnia.

3. Czy chcesz ze mną zwiedzać świat?

Posiadać, województwo świętokrzyskie, Klasztor na Świętym Krzyżu w Górach Świętokrzyskich, Jaskinia Raj w województwie świętokrzyskim

Zapraszam was na wycieczkę w Góry Świętokrzyskie. Jest to jeden z najstarszych łańcuchów górskich w Europie. Jeśli marzą się wam górskie wędrówki, to tu znajdziecie szlaki o różnym stopniu trudności. Na pewno dadcie radę wejść na Łysiec i Łysą Górę. Zobaczycie tam gołoborza, czyli rumowiska skalne. Chcę wam także pokazać przepiękną Jaskinię Raj. Można w niej podziwiać skalne sople, uformowane przez ściekającą wodę. Przed wejściem do jaskini proponuję ciepłej się ubrać, bo jest tam dość chłodno. Pamiętajcie też o odpowiednich butach, żeby się nie poślizgnąć na mokrej ziemi.

1. Przeczytaj teksty, które przygotowały dzieci jako przewodnicy. Powiedz, które z prezentowanych miejsc bardziej ci zaskakują.
2. Jaka powinna być odpowiedź przewodnika, żeby wzbudzić zainteresowanie turystów?
3. Podzielcie się na dwie grupy. Każda niech wymyśli jak najwięcej pytań, które chcielibyście zadać, żeby dowiedzieć się możliwie dużo o jednym z przedstawionych miejsc: Jaskini Raj lub pałacu w Nieborowie.

4. Pora na wasze wypowiedzi o miejscach wartych odwiedzenia w Polsce lub na świecie. Chętnie osoby niech odegrają rolę przewodnika turystycznego tak, żeby zainteresować koleżanki i kolegów.
5. Kto z was świetnie się sprawdził i zasługuje na odznakę przewodnika? Dlaczego?
6. Wykorzystaj różne materiały i wykonaj odrębne przewodniki. Postaraj się, żeby informowała ona, czym zajmuje się przewodnik.

Sposób na czytanie s. 108-109

II poziom czytania – dłuższe teksty bez podziału na sylaby.

Odesłanie do dodatkowych ćwiczeń i tekstów do czytania w bloku „Sposób na czytanie” na końcu podręcznika.

Wszystkie pozostałe teksty, pisane mniejszą czcionką, są przeznaczone do głośnego czytania przez nauczyciela lub chętne dzieci.

Kąci tematyczne

Ciekawego

ciekawostki z zakresu różnych obszarów edukacji

Czas na poradę!

wskazówki, jak radzić sobie w różnych sytuacjach

Przypominajka

przypomnienie wiadomości poznanych wcześniej

Samodzielni

zadania kształtujące samodzielność

Damy radę się nauczyć!

sposoby uczenia się i zapamiętywania (zgodnie z zasadami neurodydaktyki)

Zachęcajka

tekst zachęcający do przeczytania całej lektury

Bloki tematyczne

Świat wokół nas

edukacja przyrodnicza (na końcu podręcznika opowiadania przyrodnicze do wybranych tematów)

Złota rączka

edukacja techniczna (inspiracje do prac technicznych wykonywanych w grupie)

edukacja muzyczna

Sposób na czytanie

dotatkowe ćwiczenia i teksty wspomagające naukę czytania, umieszczone na końcu podręcznika

Mówimy poprawnie

poprawność językowa i najczęściej popełniane błędy

Ale sztuka!

edukacja plastyczna (dziedziny sztuki)

Sprawa dla detektywa

historia detektywistyczna, ćwicząca czytanie ze zrozumieniem i logiczne myślenie (w każdej części podręcznika kolejny fragment)

wprowadzenie różnych form wypowiedzi

cykl opowiadań wychowawczych

fragmenty lektur proponowanych w podstawie programowej

dwa poziomy tekstów do samodzielnego czytania

wprowadzenie zasad ortograficznych i gramatycznych

proste eksperymenty do przeprowadzenia w klasie

Piktogramy

polecenia rozwijające myślenie twórcze

polecenia odnoszące się do uważności i dobrostanu

polecenia z edukacji plastycznej

polecenia kształtujące myślenie krytyczne

polecenia zachęcające do aktywnego działania na rzecz przyrody

polecenia z edukacji technicznej

ważne informacje

Mali przewodnicy

1.

Jak ci minęły wakacje?

2.

Co znaczy słowo „przewodnik”?

Zapraszam was na wycieczkę statkiem sunącym po trawie! Kanał Elbląski ma ponad 80 kilometrów i łączy kilka warmińskich jezior, położonych na różnych wysokościach. Statki wpływają na specjalne wózki, które jadą dalej po szynach.

Statek na wózku jadącym po szynach na Kanale Elbląskim

1. W jaki sposób najchętniej spędzasz wakacje?

2. Jak myślisz, dlaczego jedni ludzie lubią jeździć nad morze, drudzy wolą chodzić po górach, a niektórzy wybierają jeszcze inne miejsca lub aktywności?

3. Wyjaśnij powiedzenie: **Podróże kształcą.**

Ostrzyca – wygasły wulkan
na Pogórzu Kaczawskim

3.

Czy chcesz ze mną
zwiedzać świat?

4.

Dlaczego warto
mieć marzenia?

Czy wiecie, że na
Dolnym Śląsku w Krainie
Wygasłych Wulkanów
leży najstarsze polskie
miasto – Złotoryja?
Można tam zwiedzać
dawną kopalnię złota.

Złotoryja

4. Opowiedz o swoim marzeniu, które się spełniło. Jakie emocje ci wtedy towarzyszyły?
5. Zastanów się, czy w twojej okolicy znajduje się miejsce, gdzie można posłuchać muzyki na żywo. A może znasz jakiś zabytek związany z muzyką?
6. Twoje ciało i umysł potrzebują odpoczynku. Usiądź wygodnie i zamknij oczy. Pomyśl o najpiękniejszym dniu swoich wakacji. Gdzie jesteś? Co czujesz?

1. Jak ci minęły wakacje?

Od: Lena

Do: Tymek

Temat: Wakacje

 foto1.jpg foto2.jpg foto3.jpg

Cześć, Tymku!

Chcę Ci napisać o swoich wakacjach.

W lipcu byliśmy z rodzicami nad Morzem Śródziemnym. Było bardzo gorąco. Opalałam się i pływałam w morzu. Wysłałam Ci kilka najładniejszych zdjęć. Ale o przygodach, które nas tam spotkały, opowiem, dopiero kiedy się zobaczymy.

W sierpniu rodzice zapisali mnie na półkolonie w mieście. Nie spodziewałam się, że będą one takie ciekawe! Codziennie mieliśmy inne atrakcje. Lepiliśmy z gliny, byliśmy w kinie 7D, uczyliśmy się tańczyć cza-czę. Było dużo zajęć sportowych.

Szkoda, że wakacje tak szybko minęły.

Napisz koniecznie, jak było na Twoim obozie jeździeckim.

Pozdrawiam

Lena

1. Przeczytaj e-maile Leny i Tymka lub ich posłuchaj. Powiedz, czego się z nich dowiedziałas / dowiedziałeś. Gdzie dzieci spędziły wakacje?
2. Opowiedz o najciekawszym wydarzeniu ze swoich wakacji.

E-mail (czytaj: imejl) to list w formie elektronicznej. Można do niego dołączyć pliki, na przykład zdjęcia, muzykę lub filmiki. Jego zaletą jest szybkość przesyłania. Ogólne zasady pisania e-maila są podobne do zasad tworzenia listu.

BUDOWA WIADOMOŚCI E-MAIL

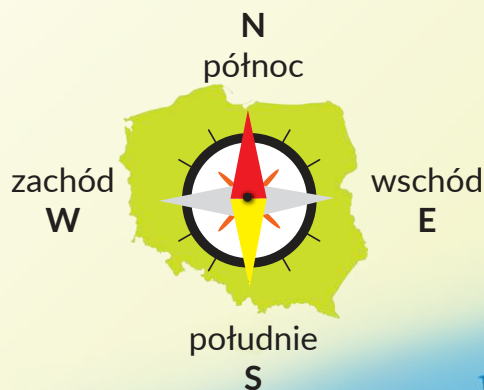
nazwa lub adres e-mail nadawcy,	—	Od: Tymek
odbiorcy lub odbiorców	—	Do: Lena
temat e-maila	—	Re: Wakacje
zwrot na powitanie	—	Hej, Leno!
wstęp – zasygnalizowanie tematu	—	Obóz jeździecki był bardzo udany. Zobaczyłem też polskie morze.
rozwińnięcie – omówienie tematu, czyli główna treść e-maila	—	Na początku wakacji wujek zaczął mnie uczyć jeździć konno, więc na obozie świetnie sobie radziłem. Najlepsza była jazda brzegiem morza!
zakończenie – podsumowanie, prośba o odpowiedź	—	Super, że Twoje wakacje były ciekawe. Dzięki za zdjęcia. Do zobaczenia!
pozdrawienia	—	Pozdrawiam
podpis	—	Tymek

Czas na poradę!

W e-mailu, tak jak w liście, używaj form dostosowanych do odbiorcy. Zwroty na powitanie: **Hej, Cześć, Dzień dobry, Szanowna Pani / Szanowny Panie** rozpoczynaj wielką literą i kończ wykrzyknikiem lub przecinkiem. Zwroty na zakończenie: **Ściskam, Całuję, Serdecznie pozdrawiam, Z poważaniem** pisz bez kropki i przecinka na końcu.

3. Zapoznaj się z budową i zasadami pisania wiadomości e-mail. Czym e-mail różni się od tradycyjnego listu?
4. Spróbujcie wspólnie napisać wiadomość e-mail o tym, jak minęły wam wakacje. Sami zdecydujcie, kto będzie odbiorcą tej wiadomości i z czyjego konta ją wyślecie.

Wakacyjne podróże

W czasie wakacji czy urlopów ludzie chętnie wyjeżdżają nad morze. Wybierają się też nad jeziora, rzeki, w góry, na wieś lub zwiedzają miasta.

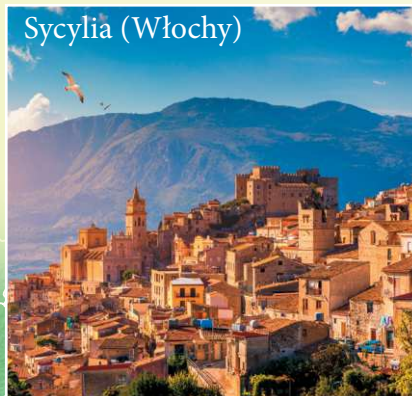

Morze to wielki zbiornik ze słoną wodą. Wpadają do niego rzeki. Mogą w nim występować przyprływy i odpływy oraz prądy morskie.

Podczas wakacji
byłem nad Bałtykiem,
w północnej części Polski.

1. Posłuchaj opowiadania „Gdzie w czasie wakacji była Lena, a gdzie był Tymek?” z cyklu „Lena i Tymek poznają świat”, które znajduje się na stronach 116–117. We wskazanych miejscach zadaj pytanie i wybierz osobę, która na nie odpowie.
2. Co to znaczy **wyjechać za granicę**? Jak na mapie są zaznaczone granice państw?
3. Odczytaj z mapy Polski nazwy nadmorskich miejscowości, a z mapy świata – nazwy wysp na Morzu Śródziemnym. Czy znasz którąś z nich?

Ja byłam za granicą,
na wyspie na Morzu
Śródziemnym.

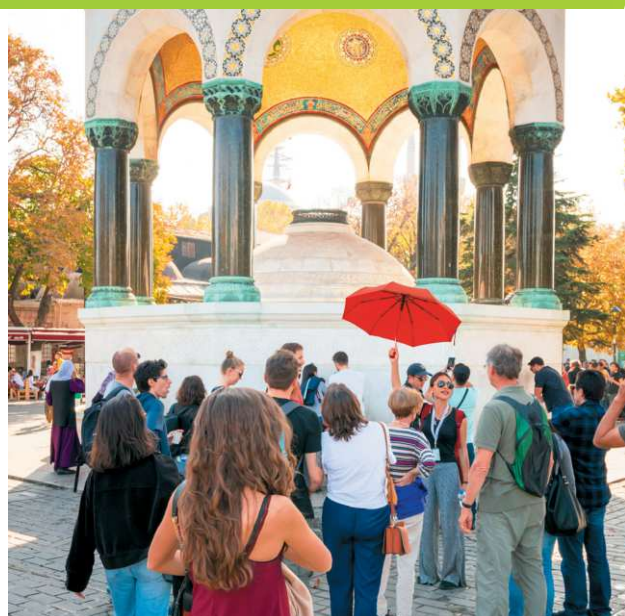
Ryby i owoce morza, jak krewetki czy małże, to źródło naszego
pożywienia. Dlatego ważne, żeby nie zaśmiecać mórz plastikiem.
Zwierzęta zjadają mikroplastik i w ten sposób trafia on na nasze talerze.

4. Czy byłeś / byłaś nad morzem w Polsce lub za granicą? A może mieszkasz w miejscowości nadmorskiej? Opowiedz, co najbardziej ci się podoba nad morzem.
5. Zastanów się i powiedz, czy zawsze nad morzem jest przyjemnie. Kiedy morze jest niebezpieczne i co należy robić, żeby uniknąć zagrożenia?
6. Jakie znaczenie ma przestrzeganie w każdym miejscu takich zasad, jak: kulturalne zachowanie, porządek lub informowanie dorosłych o czymś niepokojącym?

2. Co znaczy słowo „przewodnik”?

Mam na imię Monika.
Niedawno ukończyłam kurs
przewodnika turystycznego
i zdałam końcowy egzamin.
Będę oprowadzać turystów
po wybranych miejscach
i zabytkach.

Aby zostać przewodnikiem turystycznym, trzeba mieć wiedzę, ale także być osobą otwartą, łatwo nawiązywać kontakt z innymi, a w sytuacjach stresujących umieć zachować spokój.

Dobry przewodnik potrafi rozbudzić ciekawość turystów i chęć poznawania przez nich nowych miejsc. Wspiera w zdobywaniu wiadomości o historii, kulturze i przyrodzie danego regionu.

1. Przeczytaj tekst o pracy przewodnika turystycznego. Podaj kilka cech, którymi powinna się odznaczać osoba pracująca jako przewodnik.
2. Czy byłeś / byłaś kiedyś na wycieczce z udziałem przewodnika turystycznego? Jak ci się podobało?
3. Zbierz informacje na temat ciekawego miejsca lub obiektu znajdującego się w okolicy albo poznanego czy odwiedzonego w czasie wakacji. Zaprezentujesz je jutro.

Wyrazy wieloznaczne to takie wyrazy, które mają więcej niż jedno znaczenie.

osoba

- wskazująca drogę w jakimś terenie
- oprowadzająca turystów po zabytkach lub atrakcjach
- przywódca grupy

książka

- podająca wiadomości turystyczne z jakiegoś regionu
- zawierająca praktyczne wiadomości z pewnej dziedziny

przewodnik

zwierzę

- najsilniejszy osobnik stojący na czele stada
- pies pomagający osobie niewidomej

Niewłaściwe zrozumienie **wyrazu wieloznacznego** może prowadzić do niezrozumienia całej wypowiedzi.

- Jadę do Krakowa. Szukam dobrego przewodnika.
- To dobrze się składa! Mam znajomego, który oprowadza turystów po Krakowie.
- Ale chodziło mi o książkę z planem miasta i opisem zabytków.

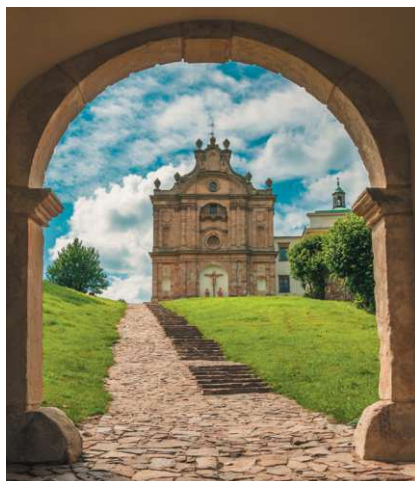
4. Zapoznaj się z informacjami na temat różnych znaczeń słowa **przewodnik**. Z jakiego przewodnika chciałabyś / chciałbyś skorzystać podczas zwiedzania? Uzasadnij wybór.
5. Jakie mogą być znaczenia słów: **ucho**, **mysz**, **pączek**? Czy zawsze wiadomo, o które znaczenie chodzi? Od czego to zależy?
6. Pobawcie się w grupach w układanie rozmów z użyciem słów o różnych znaczeniach. Potem odegrajcie scenki przed koleżankami i kolegami z klasy.

3. Czy chcesz ze mną zwiedzać świat?

Ponidzie, województwo świętokrzyskie

Klasztor na Świętym Krzyżu w Górach Świętokrzyskich

Jaskinia Raj w województwie świętokrzyskim

Zapraszam was na wycieczkę w Góry Świętokrzyskie. Jest to jeden z najstarszych łańcuchów górskich w Europie. Jeśli marzą się wam górskie wędrówki, to tu znajdziecie szlaki o różnym stopniu trudności. Na pewno dacie radę wejść na Łysicę i Łysą Górę. Zobaczycie tam gołoborza, czyli rumowiska skalne.

Chcę wam także pokazać przepiękną Jaskinię Raj. Można w niej podziwiać skalne sople, uformowane przez ściekającą wodę. Przed wejściem do jaskini proponuję cieplej się ubrać, bo jest tam dosyć chłodno. Pamiętajcie też o odpowiednich butach, żeby się nie poślizgnąć na mokrej ziemi.

1. Przeczytaj teksty, które przygotowały dzieci jako przewodnicy. Powiedz, które z prezentowanych miejsc bardziej cię zaintrygowało.
2. Jaka powinna być opowieść przewodnika, żeby wzbudzić zainteresowanie turystów?
3. Podzielcie się na dwie grupy. Każda niech wymyśli jak najwięcej pytań, które chcielibyście zadać, żeby dowiedzieć się możliwie dużo o jednym z przedstawionych miejsc: Jaskini Raj lub pałacu w Nieborowie.

Chciałbym was dzisiaj zaprosić do przepięknego pałacu w Nieborowie. Na początek proponuję spacer po ogromnym parku. Potem zwiedzimy wnętrza budynku, który kiedyś należał do Radziwiłłów – rodziny zasłużonej dla kraju. Obecnie pałacem opiekuje się Muzeum Narodowe w Warszawie.

Gdy będziecie podziwiać kolejne komnaty, zwróćcie uwagę na Salon Czerwony na drugim piętrze. Wisi tam ogromny portret Anny Orzelskiej z jej ukochanym mopsem. Ponad dwieście lat temu była ona uważana za najpiękniejszą Polkę. Podobno nocą Anna wraz ze swoim psem schodzi z portretu i wędruje po pałacowych korytarzach i komnatach. Mieszkańcy Nieborowa nazywają ją Białą Damą. Nie ma jednak czego się bać! Duch pięknej Anny na pewno nikomu nie chce wyrządzić krzywdy.

Mam nadzieję, że każdy z was będzie chciał zobaczyć na własne oczy ten wyjątkowy pałac.

Pałac Radziwiłłów w Nieborowie

Anna Orzelska

4. Pora na wasze wypowiedzi o miejscach wartych odwiedzenia w Polsce lub na świecie. Chętne osoby niech odegrają rolę przewodnika turystycznego tak, żeby zainteresować koleżanki i kolegów.

5. Kto z was świetnie się sprawdził i zasługuje na odznakę przewodnika? Dlaczego?

6. Wykorzystaj różne materiały i wykonaj odznakę przewodnika. Postaraj się, żeby informowała ona, czym zajmuje się przewodnik.

Gra muzyka!

sł. i muz. Malina Sarnowska

Mali przewodnicy

1. Ach, czy zdajesz sobie sprawę,
jak niezwykle jest nasz kraj?
Wokół wszystko tak ciekawe,
każde miejsce kryje skarb.

Ref.: Mali przewodnicy
znają się na okolicy.
Wskaż ci stuletnie drzewo
albo zabytkowe drzwi.
Wiedzą, jak
znaleźć szlak.
Mali przewodnicy to my!

2. Chodź i zobacz razem z nami,
gdzie dziś stoi straszny dwór.
Kiedyś jego piwnicami
rządził ponoć dziwny stwór.

Ref.: Mali przewodnicy...

3. Patrz, ten zamek ma dwie wieże,
bramę zbitą z grubych krat.
On cię w podróż dziś zabierze
do minionych dawno lat.

Ref.: Mali przewodnicy...

1. Posłuchaj piosenki odtwarzanej przez nauczyciela i powiedz, o czym ona opowiada.
Następnie zastanów się, jakie miejsce warte pokazania znajduje się w twojej okolicy.

2. Dobierzcie się w pary. Osoba w roli przewodnika bierze do ręki zeszyt, który oznacza folder turystyczny. Podczas śpiewania zwrotek porusza się po sali i kładzie zeszyt w wybranym miejscu – tak zaznacza coś wartego zobaczenia. Podczas wykonywania refrenu dziecko udające turystę odnajduje zeszyt i oddaje go przewodnikowi.

3. Zagraj rytm słów: **Wiedzą, jak znaleźć szlak** na dowolnym instrumencie perkusyjnym.

4. Zaproponuj dźwięki opisujące stuletnie drzewo albo stwora mieszkającego w piwnicach strasznego dworu. Użyj do tego głosu, dowolnych przedmiotów lub instrumentów.

Natalia Usenko

Pudełko z marzeniami

Oto pudełko. Z czym? Z marzeniami!

Co, nie wierzycie? Popatrzcie sami:

gdy mam marzenie, duże czy małe
(każde jest piękne i doskonałe),
biorę karteczkę i tam rysuję
wszystko, co mi się po głowie snuje.
O, tu jest plaża i zachód słońca.
Na tym rysunku głaszczę zaskrońca.
Tu zwiedzam zamek – ma cztery wieże.
Oswajam w dżungli niezwykle zwierzę!

Sto ważnych kartek.

Każde z tych marzeń
spełnię, opiszę i wam pokażę!

ciekawego

8 września obchodzimy **Dzień Marzyciela**.

Marzenia pobudzają nas do działania i rozwoju.
Wyznaczają cele, do których dążymy. Czasem dzięki
marzeniom nawet to, co wydaje się nierealne,
może się spełnić.

1. Kiedy obchodzimy Dzień Marzyciela?
2. Przeczytaj wiersz i powiedz, o czym marzy mówiąca w nim osoba.
3. Dlaczego warto mieć marzenia? Co by było, gdyby ludzie nie mieli marzeń?
4. Jeśli masz ochotę, to opowiedz, jakie jest twoje największe marzenie.

- 5. Mówi się, że **marzyciel to człowiek z głową w chmurach**. Jak ty wyobrażasz sobie marzyciela? Wykonaj kolaż z wykorzystaniem wydzieranki z kolorowego papieru i innych technik plastycznych.

Druga wojna światowa

1.

Co się dzieje
wokół nas
we wrześniu?

Pożar zbombardowanego
Zamku Królewskiego
w Warszawie we wrześniu
1939 roku

We wrześniu 1939 roku
niemieckie samoloty
zrzucały bomby
na polskie miasta. Zostało
zniszczonych wiele domów
i zabytków, w tym Zamek
Królewski w Warszawie.
Pod koniec wojny Niemcy
całkiem go zburzyli. Dopiero
26 lat po wojnie rozpoczęto
odbudowę zamku.

2.

Co wydarzyło się
1 września
1939 roku?

1. Jakie emocje towarzyszą ci zazwyczaj w dniu rozpoczęcia roku szkolnego?
2. Porozmawiajcie o tym, co by było, gdyby dzieci nie mogły się uczyć w szkole. Jak może wyglądać nauka poza szkołą? Skąd można czerpać wiedzę?
3. Zastanówcie się, dlaczego jest tak ważne, żeby na świecie panował pokój. Ustalcie w parach argumenty, które za tym przemawiają.

3.

Kim jest Asiunia?

4.

Jak wyglądało dzieciństwo w czasie wojny?

Podczas drugiej wojny światowej walkę prowadzili także polscy partyzanci. Mieszkali w lasach lub we wsiach. Przygotowywali zasadzki i działali z ukrycia.

4. Wyjaśnij, jak rozumiesz słowo **partyzant**. Jak w czasie wojny walczyli partyzanci?
5. Powiedz, czym jest **piosenka żołnierska** i jakie znaczenie może mieć dla walczących.
6. Weź za ręce swoją koleżankę lub swojego kolegę. Wspólnie poskaczcie przez minutę. Potem usiądź i połóż ręce na swoim sercu. Poczuj jego bicie, swój oddech oraz inne sygnały pojawiające się w twoim ciele.

1. Co się dzieje wokół nas we wrześniu?

Ewa Stadtmüller

Wrzesień

Na polanach kwitną wrzosy,
w ulach się krzątają pszczoły,
cisza snuje się po polach,
w szkołach słychać gwar wesoły.

Wreszcie można się nagadać,
korytarze tętnią życiem.
Nowe świata tajemnice
znów czekają na odkrycie.

Raz się zdarzył taki wrzesień,
kiedy w klasach cicho było,
pusto, smutno – nikt by nie chciał,
aby to się powtórzyło.

Dzisiaj wspominamy ludzi,
którzy szli ojczyzny bronić,
po to, by pierwszego września
szkolny dzwonek mógł zadzwonić.

Uroczystości przed Grobem Nieznanego
Żołnierza w Warszawie

1. Przeczytaj wiersz i powiedz, jak został w nim opisany wrzesień.
2. Z czym tobie kojarzy się wrzesień?
3. Jakie wydarzenie historyczne jest związane z wrześniem? Jakie uroczystości się wtedy odbywają?
4. Jak myślisz, co mogły czuć dzieci, które 1 września 1939 roku nie mogły iść do szkoły?

Co zrobiliśmy dla przyrody podczas wakacji?

Na balkonie zasadziłam różne kwiaty. Nagrałam film w zwolnionym tempie o tym, jak pszczoła piła z nich nektar.

Zbierałem pestki owoców drzew rosnących w sadzie i rozsiewałem je wokół domu.

Gdy chodziłem z dziadkiem Karolkiem na grzyby koło jego domku w lesie, zbierałem też porzucone butelki, torebki i puszki.

Czas na poradę!

Pamiętaj: żeby zrobić coś dobrego, nie wystarczy o tym myśleć czy mówić. Trzeba działać! Postaraj się, żeby twoje zaangażowanie na rzecz przyrody nie było tylko wakacyjnym zadaniem, ale projektem na całe życie.

1. Co dzieci zrobili w czasie wakacji? W jaki sposób to pomoże przyrodzie?
2. Jak ty wykonałaś / wykonałeś projekt wakacyjny? Zaprezentuj swoje zdjęcia, rysunki lub filmiki klasie. Opowiedz po kolei o swoich działaniach. Czy wszystko wyszło tak, jak zaplanowałaś / zaplanowałeś na koniec klasy 2? Dlaczego?
3. Jakie drzewa owocowe rosną w polskich sadach, a jakie w nich nie występują?
4. Wykonaj notes przyrodniczy „Ekokącik klasa 3”. Weź trzy kartki A4. Zegnij je na pół. Zrób dziurki przy grzbiecie kartek. Przewlec przez otwory wstążkę i ją zawiąż. Na pierwszej stronie notesu napisz jego tytuł, swoje imię i nazwisko oraz rok. W przygotowanym zeszycie będziesz robić notatki z zajęć przyrodniczych przez cały rok szkolny.

2. Co wydarzyło się 1 września 1939 roku?

1 września 1939 roku nad ranem niemiecki okręt zaatakował polską bazę wojskową na Półwyspie Westerplatte w Gdańsku. Był to początek drugiej wojny światowej, uznanej za najokrutniejszą w historii.

Polscy żołnierze pod dowództwem majora Henryka Sucharskiego bronili bohaterstwo swoich pozycji. Jednak ogromna przewaga wroga nie dawała im szans na wygraną. Po siedmiu dniach ciężkiej walki major podjął decyzję o poddaniu się. Nawet dowódca wojsk niemieckich docenił odwagę i męstwo polskich obrońców.

Westerplatte jest dla Polaków symbolem patriotyzmu, honoru i odwagi. Obecnie znajduje się tam Pomnik Obrońców Wybrzeża.

1. Przeczytaj tekst o obronie Westerplatte. Opowiedz swoimi słowami o walce polskich żołnierzy.
2. Czy twoim zdaniem obrońcy Westerplatte zasługują na miano bohaterów? Uzasadnij swoją odpowiedź.
3. Jaki pomnik znajduje się na Westerplatte i czego jest symbolem?

17 września 1939 roku Polska została zaatakowana również przez swojego wschodniego sąsiada – Związek Sowiecki. Na początku października poddały się ostatnie polskie oddziały. Jednak nasi żołnierze dalej walczyli na wszystkich frontach drugiej wojny światowej, w której brało udział wiele państw.

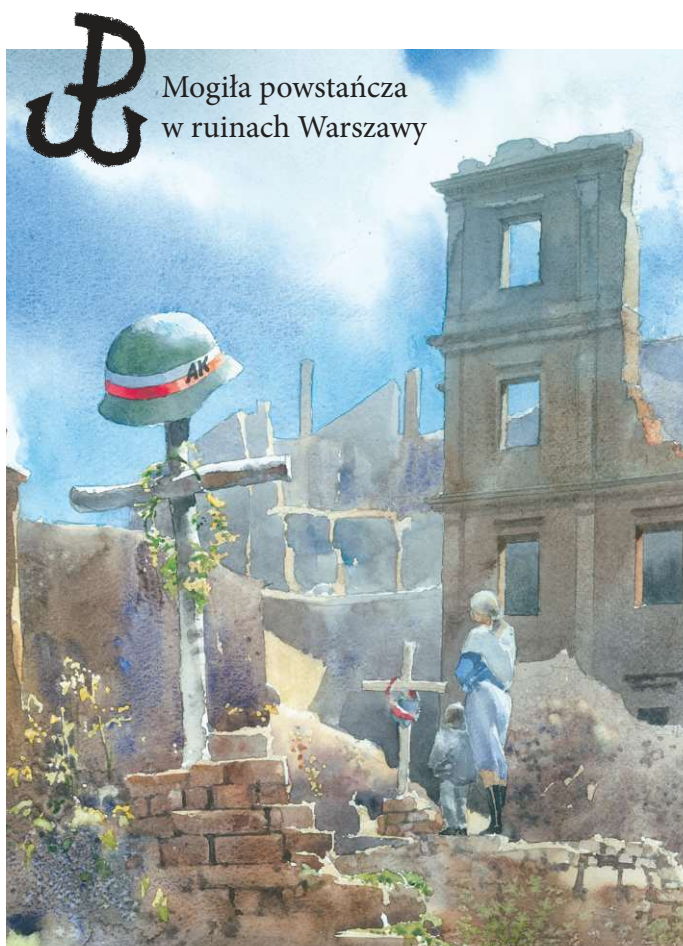
W tym czasie w okupowanym kraju Polacy prowadzili ukrytą działalność mającą na celu walkę z wrogiem, znaną jako podziemny ruch oporu. W czasie wojny nie można było uczyć się w szkole, organizowano więc tak zwane tajne nauczanie. Dzięki odważnym nauczycielom grupy dzieci zdobywały wiedzę podczas spotkań w prywatnych domach.

Po prawie pięciu latach wojny, 1 sierpnia 1944 roku o godzinie 17.00 wybuchło powstanie warszawskie.

Powstańcy chcieli wyzwolić stolicę spod okupacji niemieckiej. Warszawa stała się celem bombardowań i została niemal zupełnie zburzona. Mimo że powstańcy byli bardzo słabo uzbrojeni, walczyli aż 63 dni. W walkach brały udział także dzieci.

Druga wojna światowa trwała niemal 6 lat. Zakończyła się w 1945 roku.

Polska odegrała ważną rolę w ostatecznym zwycięstwie. Okupiła to śmiercią ponad 6 milionów osób, nie tylko żołnierzy, lecz przede wszystkim bezbronnych ludzi.

Mogiła powstańcza
w ruinach Warszawy

4. Przeczytaj informacje o drugiej wojnie światowej. Podaj rok rozpoczęcia i rok zakończenia wojny.
5. Czy znasz inne fakty dotyczące drugiej wojny światowej? Jeśli tak, to podziel się nimi z koleżankami i kolegami.
6. Kiedy i dlaczego wybuchło powstanie warszawskie? Ile dni trwało?

Elżbieta Zawacka „Zo”

1.

Urodziła się w 1909 roku w Toruniu. Tam też zmarła w wieku prawie 100 lat.

2.

Była nauczycielką matematyki. Po wybuchu drugiej wojny światowej włączyła się w działalność podziemną. Jako kurierka przewoziła przez granice tajne informacje i dokumenty.

3.

Przedostała się do Wielkiej Brytanii i została jedyną kobietą wśród cichociemnych* – spadochroniarką, przerzuconą na teren Polski.

4.

Po upadku powstania warszawskiego przeniosła się do Krakowa, gdzie uczestniczyła w działaniach przeciw okupantowi oraz uczyła w ramach tajnych zajęć.

5.

Otrzymała wiele odznaczeń wojskowych i państwowych. Była jedną z dwóch kobiet w historii Polski, którym nadano stopień generała brygady.

6.

W Toruniu można obejrzeć Pomnik Elżbiety Zawackiej oraz mural z jej wizerunkiem na bloku mieszkalnym przy ulicy Gagarina. Imię bohaterki nosi także jeden z toruńskich mostów.

* cichociemni – w czasie drugiej wojny światowej grupa świetnie wyszkolonych polskich żołnierzy sił specjalnych

1. Posłuchaj informacji o Elżbiecie Zawackiej „Zo”. W jaki sposób angażowała się ona w walkę o wolną Polskę w czasie drugiej wojny światowej?
2. Jakie fakty z życia Elżbiety Zawackiej świadczą o tym, że była ona patriotką? Dlaczego?
3. W jaki sposób można być patriotą współcześnie? Jakimi cechami trzeba się odznaczać? Co konkretnego robić? Jak się zachowywać?

Gra muzyka!

Nic tak nie pomaga przetrwać trudnych chwil jak piosenka. Podczas drugiej wojny światowej Polacy śpiewali wiele piosenek opowiadających o walce z wrogiem i o żołnierskim życiu. Często miały one rytm marsza i energiczny charakter – niosły nadzieję i dodawały siłę. Oto jedna z najbardziej popularnych marszowych piosenek. Jej tekst powstał na kilka lat przed wybuchem wojny.

sł. i muz. Michał Zieliński

Serce w plecaku

Z młodej piersi się wyrwało
W wielkim bólu i rozterce
I za wojskiem poleciało
Zakochane czyjeś serce.

Żołnierz drogą maszerował,
Nad serduszkiem się użalił,
Więc je do plecaka schował
I pomaszerował dalej.

Ref.: Tę piosenkę, tę jedyną,
Śpiewam dla ciebie, dziewczyno.
Może także jest w rozterce
Zakochane twoje serce?

Może potajemnie kochasz
I po nocach tęsknisz, szlochasz?
Tę piosenkę, tę jedyną,
Śpiewam dla ciebie, dziewczyno.

1. Posłuchaj piosenki. Wyjaśnij, jak rozumiesz sytuację opowiedzianą w tekście zwrotki. Czy naprawdę można schować serce do plecaka?
2. Podzielcie się na dwie grupy: pierwsza niech maszeruje rytmicznie, licząc po cichu: **raz, dwa, trzy, cztery**. Druga grupa kłapieniem lub uderzeniem w instrument perkusyjny niech zaznacza każde **raz**. Spróbujcie najpierw bez muzyki, a później wykonajcie to samo do nagrania piosenki. Na koniec zamieńcie się rolami.
3. Zastanów się, czy znasz inne piosenki lub melodie w rytmie marsza. W jakich okolicznościach je słyszałeś / słyszałaś?

Joanna Papużyńska

Asiunia (fragment)

Na skraju miasta stał sobie taki nieduży blok, a w tym bloku było mieszkanie, a w tym mieszkaniu mieszkała moja rodzina. Było w niej bardzo dużo dzieci, dużo książek, bajek i piosenek, a wszystkim tym zarządzała moja mama. Na podwórku rosła wierzba płacząca, pod którą bardzo dobrze można było bawić się w chowanego.

Nie byłam jeszcze wtedy panią Joanną, tylko Asiunią, małą dziewczynką w szpiczastym kapturku.

Niedawno właśnie miałam urodziny, skończyłam pięć lat. Siedziałam na fotelu babci, a wszyscy po kolei składali mi życzenia i dawali prezenciki. Bo miałam bardzo dużo braci i każdy mi coś podarował. Więc dostałam ołówek, gumkę, zeszyt do rysunków i taką czarodziejską kredkę, co z jednego końca pisała na czerwono, a z drugiego na niebiesko.

Gdy skończyła się wojna, miałam już lat sześć i pół. Te półtora roku, to była moja wojna, wcześniej nic nie pamiętam, prawie nic, bo byłam jeszcze za mała. Pamiętam, że w dniu urodzin mój starszy brat Marek bardzo surowo odpytywał mnie, co bym zrobiła, jakbym się zgubiła w mieście:

- Co masz wtedy powiedzieć? Że jak się nazywasz?
- Nazywam się Joanna Papużyńska. Mam pięć lat – mówiłam, i dla większej pewności pokazałam rękę z pięcioma palcami.
- A gdzie mieszkasz? Podaj adres!
- Mątwicka trzy, mieszkania jeden!

1. Przeczytaj uważnie tekst pierwszego rozdziału książki „Asiunia” i odpowiedz na pytania.
 - a. Jak wyglądało mieszkanie Asiuni?
 - b. Które urodziny obchodziła Asiunia i co dostała w prezencie?
2. Jak myślisz, dlaczego brat dziewczynki odpytywał ją, co by zrobiła, gdyby zgubiła się w mieście? Dlaczego było to ważne?
3. Czy znasz swój adres zamieszkania? Co byś zrobiła / zrobił, gdybyś się zgubiła / zgubił?

– No dobrze – mówił Marek. – Tylko żebyś nigdy nie zapomniała! Adres jest najważniejszy!

Skąd mogliśmy wiedzieć, że niedługo już zgubimy się wszyscy? A adres na ulicy Mątwickiej przestanie być potrzebny, bo nie będzie już naszym domowym adresem i już nigdy, przenigdy do tamtego domu nie wrócimy? Że wprawdzie odnajdziemy się kiedyś, ale już nie wszyscy.

Czas na poradę!

Niektóre często używane słowa i wyrażenia można zapisać w skrócie:

pt. – pod **t**ytułem

np. – na **p**rzykład

ul. – **u**lica

m. – **m**ieszkanie

Podczas porządkowania wyrazów w kolejności alfabetycznej bierze się pod uwagę pierwsze litery w wyrazach. Jeśli są one takie same, to należy porównać kolejne litery.

Marek **M**ątwicka **m**ieszkanie **m**ożna **m**ówić

W kolejności alfabetycznej są ułożone wyrazy w słownikach, hasła w encyklopedii czy spisy plików w komputerze.

4. Dowiedz się, jak się potoczyły losy Asiuni. Kim została Joanna Papuzińska w przyszłości?
5. Uporządkuj w kolejności alfabetycznej i zapisz w zeszycie wyrazy: **brat, dom, blok, adres, bajki, miasto, mama**.
6. Jakie masz wspomnienia ze swojego wczesnego dzieciństwa? Czy pamiętasz swoje piąte urodziny? Jak je obchodziłaś / obchodziłeś?

Joanna Papużyńska

Asiunia (fragment)

Wszyscy gdzieś zniknęli, cały dom pełen ludzi gdzieś się zawieruszył. Była zima i skrzypiał zmarznięty śnieg i najpierw Andrzej, mój drugi brat, zaprowadził mnie niedaleko, na plac Narutowicza. Bo jest wojna, bo jest wojna, bo jest wojna – powtarzałam sobie w myśli.

Tak się zawsze mówiło w domu, kiedy coś było nie w porządku i nie można było tego wytłumaczyć. Kiedy na przykład na obiad, kolację i śniadanie była zawsze taka sama kasza krakowska na talerzu, kiedy nie można było dostać jakiejś zabawki, choć bardzo się chciało, kiedy taty nigdy nie było w domu, kiedy musiałam wkładać okropnie drapiący sweter, od którego wszystko swędziało i piekło, zawsze winna była wojna.

– O, przed wojną... – mówiła babcia – to było inne życie.

Ale ja nie znałam żadnej przedwojny ani tego innego życia, bo jeszcze mnie wtedy nie było na świecie. Ale tak naprawdę nie znałam też wojny, była sobie gdzieś daleko, „na froncie” – jak się mówiło, była też na ulicach, w postaci żołnierzy, którzy chodzili, tupali butami i mogli do ludzi strzelać i łapać ich do samochodów. Ale do domu dotychczas nie wchodziła.

1. Przeczytaj fragment drugiego rozdziału książki „Asiunia”. Odszukaj zdania mówiące o tym, co i kogo wojna zabrała Asiuni.
2. W jakich sytuacjach w rodzinie Asi mówiło się: **bo jest wojna**? Co to oznaczało?
3. Jak wyglądało życie w czasie wojny? Co wiesz na ten temat?
4. Jeśli masz możliwość, to porozmawiaj ze starszymi ludźmi o tym, co pamiętają z czasów wojny. Ile mieli oni lat, kiedy wybuchła? Czy zachowali pamiątki z tamtego okresu?

Zachęcajka

Jeśli chcesz się dowiedzieć:

- jak przyrządzić kawę z żołędzi,
 - kim była ciocia Tygrys,
 - dlaczego kluski nie mogły się zmarnować,
 - kim były trzy szare wróżki,
- to przeczytaj całą książkę.

Teraz się okazało, że wojna może nie tylko przyjść do domu, ale nawet go zabrać. Nie ma domu, nie ma twojego łóżka, poduszki ani kołderki. Musisz iść spać do innego, cudzego domu, gdzie zamiast mamy jest jakaś obca pani, obce meble, i musisz pić mleko z cudzego kubeczka zamiast z tego, co zawsze. I jeszcze zamiast własnej piżamy dają ci do spania jakieś okropne, porozciągane koszulisko do ziemi.

Nie ma nie tylko domu, ale też żadnych bliskich ludzi. Nie tylko mamy ani taty, ale też moich braci ani siostr. Nie ma Przemka, który fikał kozły na trapezie i grał na organkach. Nie ma Andrzeja, który czytał mi wierszyki, a potem, jak mu się znudziło, zaczął mnie uczyć liter. Ani Marka, ani Krzysia, ani małego Tomeczka. Po prostu nikogo. Wiem, że oni gdzieś są, ale nie wiadomo gdzie.

5. Zastanówcie się wspólnie, co podczas wojny było ważne i pomagało ludziom przetrwać ten trudny czas.

 6. Wyobraź sobie, że przenosisz się w czasie i spotykasz Asiunię z lektury. O czym chciałabyś / chciałbyś z nią porozmawiać?

 7. Podzielcie się na grupy, wymieńcie swoimi pomysłami i wykonajcie metodą kolażu plakaty z hasłem „Nie chcemy wojny!”

Jak być bezpiecznym?

Odległość, z jakiej kierowca może zobaczyć pieszego

ciemne
ubranie

20 m

jasne
ubranie

50 m

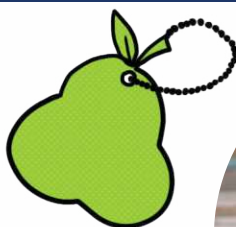

odblaski

150 m

1.

Po co nosić
odblaski?

3.

Jak bezpiecznie
wrócić
ze szkoły?

2.

Co nam powie
ratownik?

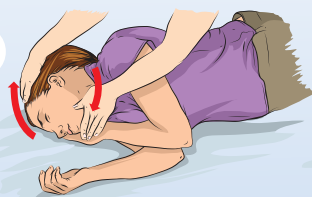
1.

2.

3.

4.

1. Przypomnij numery alarmowe. Kto i w jakich sytuacjach powinien korzystać z numerów alarmowych?

2. Do czego może być przydatna wiedza o tym, że podczas serfowania po internecie jest się narażonym na różne niebezpieczeństwa?

3. Czy możesz wchodzić na każdą stronę w internecie, która wydaje ci się atrakcyjna? Dlaczego?

Gdy grozi nam jakieś niebezpieczeństwo, a nie możemy o tym powiedzieć ani krzyczeć, pokażemy dłonią znak.

To znany na całym świecie znak **help me** (czytaj: help mi), czyli **pomóż mi**.

powtarzane
kilką razy

1.

2.

3.

4.

Dlaczego internet
może być
niebezpieczny?

4. Czy przestrzegasz czasu, który możesz spędzać na korzystaniu z urządzeń elektronicznych? Jak sobie radzisz z tym, że musisz po określonym czasie odejść od komputera lub odłożyć tablet czy smartfon?
5. Zastanów się, dlaczego słuchanie bardzo głośnej muzyki może być niebezpieczne.
6. Zamknij oczy. Pomyśl o tym, że jesteś w bezpiecznym miejscu. Skup się na swoim oddechu: bierz głębokie wdechy nosem i powoli wypuszczaj powietrze ustami.

Bezpieczeństwo na drodze

1. Obejrzyj pary ilustracji. Które obrazki przedstawiają zachowania bezpieczne, a które – zachowania niebezpieczne? Uzasadnij swoją odpowiedź.
2. Jak wygląda twoja droga do szkoły? Jakich zasad ruchu drogowego musisz przestrzegać, żeby bezpiecznie dotrzeć na lekcje?

BEZPIECZEŃSTWO JEST W MODZIE

PAMIĘTAJ!

Jeśli poruszasz się pieszo po drodze po zmierzchu poza obszarem zabudowanym, musisz **używać elementów odblaskowych w sposób widoczny dla innych uczestników ruchu.**

coś ciekawego

Odblask to zawieszka lub element ubrania pokryty substancją, która odbija światło.

Dzięki elementom odblaskowym jesteśmy lepiej widoczni dla kierowców, a tym samym – bardziej bezpieczni na drodze. Odblaski są potrzebne także w mieście, zwłaszcza w miejscach słabo oświetlonych.

Elementy odblaskowe mają na swoich ubraniach między innymi strażacy, policjanci, ratownicy medyczni lub pracownicy drogowi. Trójkąty i kamizelki odblaskowe są obowiązkowym wyposażeniem każdego auta. Znaki i słupki drogowe także są pokryte folią odblaskową.

3. Co to są **odblaski**? Wyjaśnij, w jaki sposób elementy odblaskowe zwiększają nasze bezpieczeństwo na drodze.

4. Wykonaj zawieszkę odblaskową z numerami alarmowymi. Użyj odblaskowego papieru samoprzylepnego.

2. Co nam powie ratownik?

Dzisiaj mieliśmy w szkole zajęcia z pierwszej pomocy, które prowadził ratownik medyczny.

Ojej! Ćwiczyliście uciskanie klatki piersiowej?

Na kursie pierwszej pomocy ratownik medyczny wyjaśnia, jak należy się zachować w sytuacji ratowania ludzkiego życia. Zapoznaje z objawami utraty przytomności oraz braku oddechu. Pokazuje, jak przeprowadzić reanimację osoby poszkodowanej, czyli jak przywrócić czynność serca i oddychanie. Dzieci mogą poćwiczyć na manekinach. Dowiadują się także, jak należy ułożyć osobę poszkodowaną w bezpiecznej pozycji.

1. Czy uczestniczyłeś / uczestniczyłaś w kursie udzielania pierwszej pomocy? Jeśli tak, to opowiedz klasie, jak on wyglądał i co zapamiętałeś / zapamiętałaś.
2. Przeczytaj tekst i powiedz, czego można się dowiedzieć na kursie pierwszej pomocy.
3. Porozmawiajcie o tym, dlaczego nigdy nie wolno wzywać pomocy dla żartu. Jakie mogą być konsekwencje takiego zachowania?

Jak udzielić pierwszej pomocy?

1. Oceń bezpieczeństwo swoje i innych.
2. Sprawdź stan poszkodowanego.
3. Wezwij służby ratownicze pod numerem 999 lub 112.
4. Postępuj w zależności od stanu poszkodowanego.

- Jeśli poszkodowany jest nieprzytomny, ale oddycha.

Ułóż go w pozycji bezpiecznej na prawym lub lewym boku.

- Jeśli poszkodowany jest nieprzytomny i nie oddycha.

Jak najszybciej rozpocznij reanimację. Zaczynij od 30 ucisków dwiema splecionymi dłońmi na środku klatki piersiowej, a następnie przejdź do 2 wdechów ratunkowych. Kontynuuj działanie bez przerwy: 30 ucisków i 2 wdechy aż do przyjazdu pogotowia. Można też wykonywać same uciski bez wdechów, ale wtedy przez cały czas i bez przerw.

uciski
30 razy

wdechy
2 razy

4. Wytłumaczcie sobie nawzajem w parach, jakie są zasady udzielania pierwszej pomocy.
5. Na podstawie ilustracji powiedz, jak ułożyć osobę poszkodowaną w pozycji bezpiecznej. Poćwiczcie w klasie układanie w takiej pozycji.
6. Ile ucisków i ile wdechów ratunkowych należy wykonać w trakcie reanimacji poszkodowanego, który nie oddycha?

Melania Kapelusz

Ktoś zupełnie obcy

Staś, Antek i Marcel stali po lekcjach przed szkołą.

– Mam pomysł! – zawołał Antek. – Nastraszymy dziewczyny.

– Dobra – zgodził się Marcel. – Szybko! Chowajmy się, bo idą.

Marysia z Oliwką śmiały się głośno, coś sobie opowiadając. Zagadane, wyszły przed szkolną bramę.

– Hu! – Chłopcy wyskoczyli na nie niespodziewanie.

Przerażone dziewczynki pisnęły.

– Ale was wystraszyliśmy! – cieszyli się chłopcy.

– Jak mogliście? – narzekała Oliwka. – Jesteście okropni.

– A ja się wcale nie wystraszyłam – powiedziała Marysia.

– Dobra, dobra – odparł Antek. – Widziałem twoją minę.

– No, może troszkę – przyznała Marysia.

– Już się na nas nie gniewajcie – powiedział Staś. – Odprowadzimy was do rogu.

Cała piątka ruszyła przed siebie. Na skrzyżowaniu dziewczynki poszły w prawo, a Marcel z Antkiem – dalej prosto. Tylko Staś skręcił w lewo, w stronę swojego domu. Doszedł do świateł i się zatrzymał. Na przejściu stał mężczyzna w średnim wieku, w granatowym płaszczu, takim samym jak nosił tata Stasia. Mężczyzna uśmiechnął się lekko. W pierwszej chwili Staś pomyślał, że to do niego. Ale przecież nie znał tego pana, więc pewnie mu się tylko zdawało. Zrobiło się zielone i wszyscy przeszli na drugą stronę.

Staś wstąpił do piekarni. Kupowanie pieczywa było jego obowiązkiem. Codziennie rano mama dawała mu odliczoną kwotę pieniędzy. Staś lubił ten obowiązek, czuł się wtedy dorośle.

– Poproszę chleb staropolski – powiedział.

1. Posłuchaj uważnie opowiadania i odpowiedz na pytania: Na jaki pomysł wpadli chłopcy po lekcjach? Jak oceniasz ich pomysł? Jakie zadanie miał do wykonania Staś w drodze do domu? Dlaczego lubił ten obowiązek?
2. Na kogo Staś zwrócił uwagę przy przejściu dla pieszych? Dlaczego?
3. Co zaniepokoiło Stasia, gdy wyszedł z piekarni? Jak myślisz, czy jego obawy były uzasadnione?
4. Co mógł zrobić Staś, żeby obcy pan nie wszedł za nim do mieszkania? Zaproponujcie różne sposoby wyjścia z sytuacji, w której znalazł się chłopiec.

Pani Krysia podała chleb i uśmiechnęła się do niego. Staś zapłacił.

– Dziękuję, do widzenia – pożegnał się i też się uśmiechnął.

Gdy wyszedł, od razu spochmurniał. Przed piekarnią stał pan. Ten sam. Teraz Staś nie miał wątpliwości, że pan wpatruje się w niego. Mrugnął nawet porozumiewawczo okiem.

Staś odwrócił się szybko i pomaszerował w stronę domu. Dobrze wiedział, że nie wolno mu rozmawiać z obcymi. Szedł wzdłuż witryn sklepowych. Widział w szybie swoje odbicie, a z tyłu – odbicie pana idącego za nim. Staś przyspieszył kroku. Wsadził rękę do kieszeni i mocno ścisnął klucze od mieszkania. W domu nikt na niego nie czekał. Rodzice byli w pracy, a dziadkowie tydzień temu wyjechali do sanatorium. Staś był coraz bliżej domu i nie wiedział, co robić. A jeśli ten obcy pan będzie próbował wejść za nim do mieszkania?

- 5. Zastanówcie się wspólnie, jak mogła się zakończyć ta historia. Podajcie różne możliwości.
6. Czy przeżyłaś / przeżyłeś podobną sytuację? Jak sobie wtedy poradziłaś / poradziłeś?
- 7. Jakie inne niebezpieczne sytuacje mogą się jeszcze zdarzyć, gdy sama / sam wracasz ze szkoły? Czy i jak można ich uniknąć?
- 8. Zapiszcie na tablicy zasady, o których trzeba pamiętać, żeby zachować bezpieczeństwo. Każdy niech wybierze jedną z zasad i przedstawi jej treść na ilustracji malowanej farbami. Z gotowych prac utwórzcie kodeks bezpieczeństwa.

Urszula Kamińska

Internet

Już prawie każdy zakątek świata
ta sieć zasięgiem swoim oplata.
W szkołach, urzędach, sklepach jest stale,
choć ją kiedyś nie było wcale!

Jest wspólną siecią komputerową,
co urządzenia łączy ze sobą
i nawet gdy są od siebie z dala,
to na wymianę danych pozwala.

W niej wiadomości zobaczysz nowe,
pocztę i strony internetowe.
Ze znajomymi popiszesz miło.
Jak bez tej sieci kiedyś się żyło?!

SamoDZIELNI

Naucz się samodzielnie znajdować w internecie potrzebne ci wiadomości lub interesujące cię informacje.

1. Najpierw poproś o pomoc rodziców lub kogoś dorosłego. Uruchomcie razem wyszukiwarkę internetową i znajdźcie wyjaśnienie słowa **internet**.
2. Dopytaj, które strony, serwisy internetowe i aplikacje są bezpieczne oraz zawierają wiarygodne informacje, więc możesz z nich korzystać.

1. Przeczytaj teksty. Powiedz, co to jest **internet** i do czego go wykorzystujemy.
2. Ile czasu codziennie spędzasz przy komputerze? Do czego go używasz?
3. Wymieńcie się wzajemnie doświadczeniami dotyczącymi korzystania z internetu. Wskażcie plusy i minusy tej aktywności.

Internet ułatwia kontakt z innymi. Trzeba jednak pamiętać, żeby budować w nim bezpieczną przestrzeń, przyjazną dla wszystkich jego użytkowników. Zasady dobrego zachowania w sieci nazywamy **netykieta**.

Gdy kontaktujesz się z innymi lub publikujesz coś w internecie, pamiętaj o takich zasadach:

- Pisz zdaniami. Używaj znaków interpunkcyjnych. Nie rób błędów!
- Bądź kulturalna / kulturalny. Nikogo nie obrażaj. Nie prowokuj kłótni.
- Zrezygnuj z wysyłania niechcianych linków i „łańcuszków” internetowych.
- Pamiętaj o prawach autorskich! Ściągaj i zamieszczaj teksty, zdjęcia czy filmy tylko za zgodą ich autora.
- Zawsze podawaj źródło informacji – adres stron, z których korzystasz.

Pamiętaj, że komputer **włączamy**, a nie **włanczamy**, bo ma on **włącznik**, a nie **włancznik**.

ś ciekawego

czat – rozmowa przez internet, prowadzona przez wysyłanie komunikatów; oprócz słów używa się w niej też emotikonów

spamować – wysyłać niechciane wiadomości

gugłować – poszukiwać informacji w sieci

serfować – przeglądać zasoby internetu

lajkować – klikać przycisk oznaczający, że się z czymś zgadzamy, że coś nam się podoba

hejtować – obrażać, ośmieszać kogoś w internecie

4. Wyjaśnij znaczenie słowa **netykieta**.

5. Porozmawiajcie o tym, jakich zasad trzeba przestrzegać, żeby korzystanie z internetu było przyjemne.

6. Czy znasz język internetu? Których określeń używasz najczęściej?

Bezpieczeństwo w internecie

strona potencjalnie
niebezpieczna

zostań
na stronie

wróż do
poprzedniej
strony

Nieodpowiednie treści. Nie otwieraj nieznanych stron! Korzystaj ze stron bezpiecznych dla dzieci.

Wyłudzenia danych. Nie podawaj informacji o sobie ani swoich bliskich! Nie udostępniaj danych osobowych ani żadnych haseł. Nie przesyłaj ani nie publikuj swoich zdjęć! Nie otwieraj e-maili ani nie klikaj linków, które pochodzą od nieznajomych.

Niebezpieczne znajomości. Nie rozmawiaj i nie spotykaj się z osobami, których nie znasz w rzeczywistości. Nigdy nie wiesz, kto naprawdę ukrywa się pod ikonką lalki, robota czy zwierzęcia.

Cyberprzemoc. Pisz tak, żeby nikogo nie skrzywdzić! Zgłaszaj dorosłym, jeśli zauważysz nieodpowiednie zachowania w internecie.

Uzależnienie. Nie przekraczaj ustalonego czasu korzystania z internetu. Nastaw budzik, żeby przypominał ci, kiedy masz wyłączyć sprzęt.

Internetowe wyzwania. Nie wykonuj z pozoru zabawnych zadań lub wyzwań pokazanych w sieci. Mogą być one groźne dla twojego życia lub zdrowia.

Czas na poradę!

Jeśli spotkasz się z cyberprzemocą, to zawiadom dorosłych lub zadzwoń po pomoc pod numer **116 111**. Żeby przypominać o bezpieczeństwie w internecie, w pierwszej połowie lutego obchodzi się **Dzień Bezpiecznego Internetu**.

1. Posłuchaj opowiadania „Jak podzielić się czymś z innymi?” z cyklu „Lena i Tymek poznają świat”, które znajduje się na stronie 117. We wskazanych miejscach zadaj pytanie i wybierz osobę, która na nie odpowie.
2. Jakie zagrożenia mogą się pojawić podczas korzystania z internetu?
3. Gdy odezwie się twój budzik informujący, że trzeba zakończyć czas spędzany przed ekranem, usiądź wygodnie, zamknij oczy, skup się na oddechu. Pomyśl o tym, gdzie jesteś, co czujesz, co słyszysz. Zastanów się, co za chwilę zrobisz.

Gra muzyka!

Gdzie jesteś?
Ktoś chyba bardzo
hałasuje obok
ciebie. Co mówisz?

Stoję obok boiska,
gdzie właśnie trwa
mecze. Też słabo cię
słyszę, masz jakiś
dziwny głos. Jesteś
przeziębiona?

Wczoraj zrobiło się chłodno, a Lena poszła z koleżanką na lody i lemoniadę. W dodatku żadna z nich nie wzięła ze sobą swetra ani kurtki. Dzisiaj obie mają chrypkę.

JAK DBAĆ O SWÓJ SŁUCH

- unikać hałasu
- podczas wydarzeń sportowych i koncertów używać stoperów do uszu
- ściszyć muzykę podczas używania słuchawek, bo wtedy źródło dźwięku znajduje się blisko uszu

JAK DBAĆ O SWÓJ GŁOS

- unikać bardzo zimnych napojów i deserów
- w chłodniejsze i wietrzne dni ciepło się ubierać i owijać szyję szalikiem, chustką albo kominem
- unikać krzyku (również podczas śpiewania)

1. Dlaczego Lena i Tymek mają trudności z usłyszeniem, co mówi druga osoba?
2. Opowiedz własnymi słowami, jak należy dbać o swój słuch i swój głos.
3. Wyobraź sobie, że znajdujesz się w sytuacji, kiedy rozmowa telefoniczna jest utrudniona. W jaki sposób możesz inaczej skontaktować się z przyjaciółmi?
4. Podaj przykład sytuacji, której towarzyszy hałas. Zastanów się, czy można jej uniknąć lub jak zadbać w niej o swój słuch.
5. Jak chronisz swoje gardło i swój głos w chłodniejsze dni? Czym osłaniasz szyję?

Woda źródłem życia

Wiesz, że za 50 lat może na świecie brakować wody nadającej się do picia?

1.

Gdzie ukrywa się woda?

2.

Czym jest „woda”?

1. Opowiedz, z czym kojarzą ci się zjawiska deszczu, chmury, mgły.
2. Dlaczego woda jest tak bardzo ważna dla życia na Ziemi?
3. Woda może też być bardzo groźna. Podaj kilka przykładów, kiedy tak się dzieje.
4. Przypomnij sobie sytuację, kiedy bardzo chciało ci się pić. Co wtedy czułaś / czułeś?
5. Co lepiej pić w czasie upałów: soki czy wodę? Dlaczego?

Tak, słyszałem o tym.
Dlatego moja rodzina stara się
oszczędzać wodę. Podlewiamy
ogród deszczówką lub
nieosoloną wodą z gotowania.

3.

Gdzie na Ziemi
jest mało wody?

4.

Czy bez wody
można żyć?

Techniki myślenia twórczego

ŁAŃCUCH SKOJARZEŃ

(tworzenie skojarzeń do wyrazów lub obrazków)

6. Jak uważacie, co zachęciłoby ludzi do oszczędzania wody?

7. Napij się wody i wyobraź sobie, jak dostaje się ona w głąb twojego organizmu, do mięśni, mózgu i wszystkich narządów.

8. Pobawcie się w tworzenie łańcucha skojarzeń. Rozpocznijcie od słowa **deszcz** i dodawajcie do kolejnych wyrazów nowe skojarzenia tak, żeby ostatnim słowem był wyraz **organizm**.

1. Gdzie ukrywa się woda?

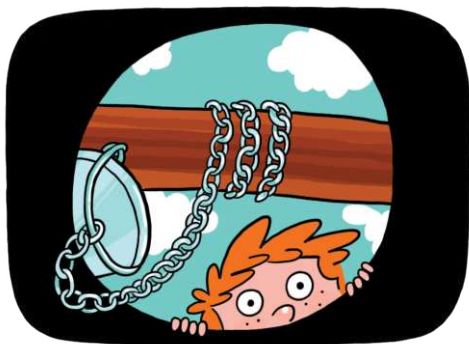
Urszula Kamińska

Jest w każdej kuchni oraz w łazience.
Płynie z niego woda, kiedy go odkręcę.
Z siecią wodociągów połączony trwale –
czystą, świeżą wodę dostarcza nam stale!

Wędruje po niebie błękitna, różowa,
wygląda jak baranek lub wata cukrowa.
A przecież z wody składa się cała –
tej, która z ziemi w górę się dostała!

Tam, gdzie śnieg nigdy nie znikał z ziemi,
w grube pokrywy lodu się zmienił,
które dziś topnieją, niosąc zagrożenia,
na przykład powodzie oraz podtopienia!

Na całym świecie od wieków znana.
Głęboko w ziemi jest wykopana.
Wodę wiaderkiem z niej zaczerpniecie,
jest wciąż dostępna w zimie i w lecie!

1. Przeczytaj zagadki i podaj ich rozwiązania. Powiedz, co łączy wszystkie zagadki.
2. Gdzie jeszcze może się ukrywać woda? Ułóżcie w parach po jednej zagadce na ten temat i zadajcie je koleżankom i kolegom.
3. Dobierzcie się w pary i narysujcie historyjkę obrazkową o wymyślonej przez was przygodzie kropki wody. Zaprezentujcie prace i opowiedzcie swoją historię.

ciekawego

Deszczówka to potoczna nazwa wody deszczowej, ale można ją także otrzymać z innych opadów, jak śnieg czy grad. Taką wodę zbiera się zwykle do specjalnych beczek. Dziesięciominutowy intensywny deszcz pozwala na uzyskanie takiej ilości wody, żeby 20 razy spłukać toaletę, sześć razy zrobić pranie lub trzy razy umyć samochód. Trzeba jednak pamiętać, że deszczówka nie nadaje się do spożycia.

4. Przeczytaj komiks. Nadaj mu tytuł.

5. Do czego służyła wanna w ogrodzie dziadka? Do czego jeszcze można wykorzystać wannę? Jakie inne przedmioty mogą mieć podobne do niej zastosowanie? Podajcie jak najwięcej pomysłów.

6. Przypomnij, jakie są inne sposoby oszczędzania wody. Dlaczego należy ją oszczędzać?

Sarah Garré, Marijke Huysmans, przełożyła Alicja Oczko

Błękitna planeta

(fragment książki „Wielka księga wody. Od kropli deszczu po niszczycielskie tsunami”) **tekst popularnonaukowy**

Rano odkręcasz kran, żeby się umyć, i ona tam jest: woda. Wydaje się to oczywiste, ale w rzeczywistości jest to bardzo niezwykle. Woda pokrywa trzy czwarte powierzchni Ziemi. Ponieważ jest jej tak dużo, astronauta ze statku kosmicznego widzą Ziemię jako błękitną planetę. Oceany nie są jednak wcale głębokie w porównaniu z wielkością Ziemi – na jej powierzchni znajduje się zaledwie cienka warstewka wody. Zatem nawet na błękitnej planecie woda jest cennym dobrem. Ziemia krąży w odległości 150 milionów kilometrów od Słońca. Ten dystans sprawia, że nasza planeta nie staje się ani zbyt ciepła, ani zbyt zimna – dlatego mogą na niej istnieć morza i oceany. Bliżej Słońca woda od razu by wyparowała i zniknęła, z kolei dalej od niego robi się natychmiast tak zimno, że woda mogłaby występować tylko w postaci lodu. Nikt nie wie tego z pewnością, ale wielu naukowców sądzi, że bez wody w stanie ciekłym na Ziemi nie byłoby życia.

W temperaturze pokojowej **woda** jest płynem, który nie ma koloru ani zapachu. Woda składa się z wielu małych cząsteczek.

1. Posłuchaj tekstu. Co cię w nim najbardziej zainteresowało lub zaskoczyło?
2. Jak jest nazywana Ziemia? Dlaczego?
3. Jak myślisz, czy Ziemia jest jedyną planetą, na której jest woda? Poszukaj informacji na ten temat w internecie.
4. Spróbuj wyjaśnić własnymi słowami, czym jest **woda**.
5. Zamknij oczy. Wyobraź sobie, że zanurzasz ręce najpierw w wodzie ciepłej, a potem w zimnej. Co czujesz? Jakie są twoje doznania?

Świat wokół nas

Na mapie świata i globusie jest dużo koloru niebieskiego, oznaczającego wodę. To głównie słona woda z mórz i oceanów. Wody pitnej, zwanej słodką, z rzek, jezior i ujęć podziemnych jest bardzo mało. Woda jest źródłem życia dla organizmów żyjących na lądzie. W tym roku uważnie się jej przyjrzymy, żeby ją lepiej poznać.

Gdzie mieszka woda?

Dlaczego bez wody nie można żyć?

Jak porusza się woda?

Dlaczego woda zdrowia nam dodaje?

Czy woda może być instrumentem?

W co woda się przemienia?

Jak zmienić wodę słoną w pitną?

Ilość wody słodkiej i słonej na Ziemi

woda słodka

1. Jaka woda znajduje się w morzach i oceanach, a jaka – w rzekach i jeziorach? Którą można pić? Której jest na Ziemi więcej?
2. Podzielcie się na grupy i poszukajcie odpowiedzi na pytania podane na ilustracji.
3. Porozmawiajcie w klasie o tym, jakie tematy, problemy, ciekawostki związane z wodą chcielibyście omówić w ciągu całego roku szkolnego.
4. Pij około dwóch litrów płynów dziennie, małymi porcjami. Pamiętaj, że woda poprawia pamięć i koncentrację, oczyszcza organizm i pomaga na różne dolegliwości.

3. Gdzie na Ziemi jest mało wody?

Są **takie** tereny na Ziemi, gdzie nie ma **prawie** niczego **poza** **piaskiem** i **skałami**. Nie ma tam gdzie się **schować** przed **palącym** **słońcem** i **upałem**. To **pustynie**.

W **ciągu** dnia **temperatura** na **pustyni** **może** **przekroczyć** aż 50 °C. **Nocą** **może** **natomiast** **spadać** **nawet** do 0 °C.

Na **pustyni** **można** **natrafić** na **oazę**. To **miejsce**, w **którym** jest **woda**. **Ludzie** **mogą** tam **uprawiać** **rośliny**, **które** **jednocześnie** **chronią** **oazy** przed **wiatrem** i **piaskiem**.

Największą **gorącą** **pustynią** na Ziemi jest **Sahara** w **Afryce**. **Pustynie** **występują** **także** na **innych** **kontynentach**. **Również** w **Polsce** **znajduje** się **pustynia**. Na **pograniczu** **województwa** **małopolskiego** i **śląskiego** **leży** **Pustynia Błędowska**.

Oaza na Saharze

Pustynia Błędowska

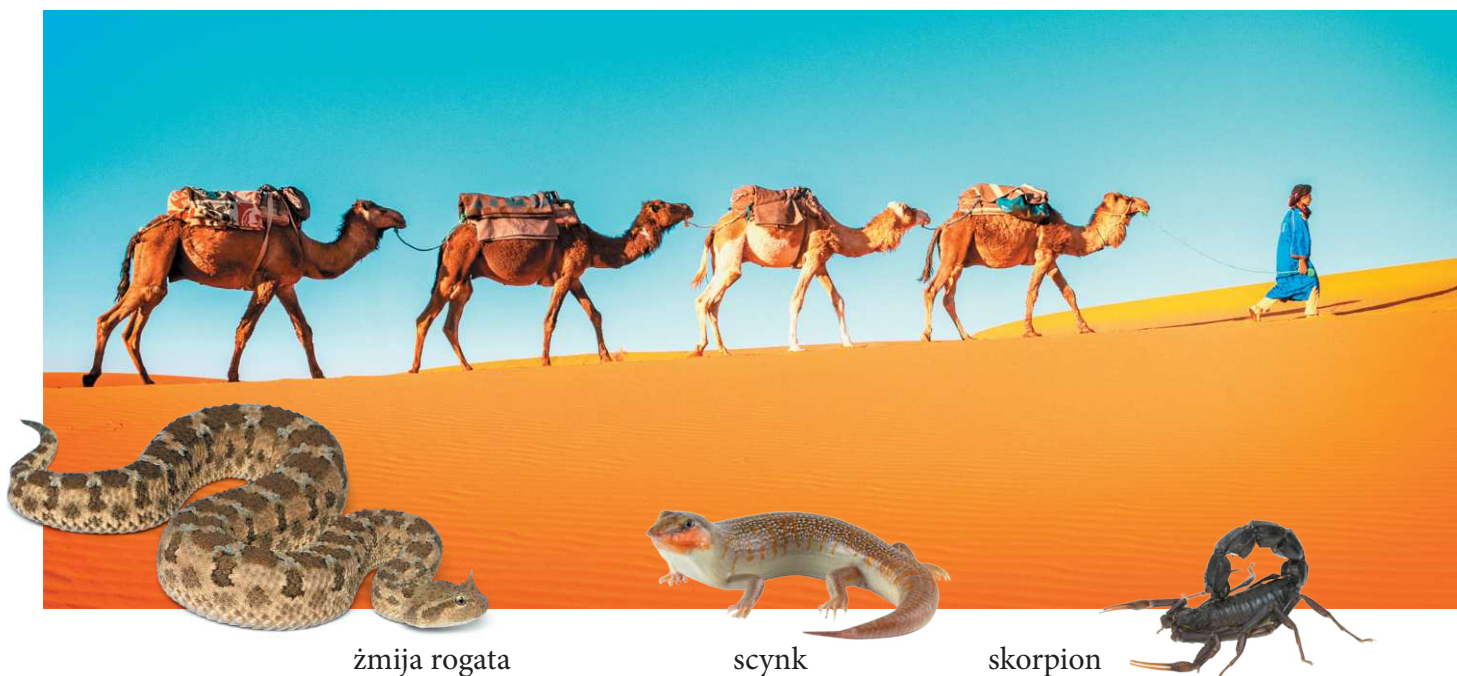
1. Przeczytaj teksty o pustyniach. Wymień kilka cech charakterystycznych pustyni.
2. Znajdź na mapie świata Saharę, a na mapie Polski – Pustynię Błędowską. Poszukaj pustyń także na innych kontynentach. Odczytaj ich nazwy.
3. Powiedz, co to jest **oaza**.

Mimo bardzo trudnych warunków na suchych i gorących pustyniach istnieje życie. Można tam spotkać gryzonia o nazwie podskoczek, jaszczurkę scynka, żmiję rogatą czy któregoś z najbardziej jadowitych skorpionów.

Największym zwierzęciem żyjącym na pustyni jest wielbłąd. Dzięki odpowiedniej budowie ciała i działaniu swoich nerek może on wytrzymać wiele dni bez picia wody. W garbie gromadzi tłuszcz, z którego pozyskuje energię, a także niezbędną do przeżycia wodę. Dlatego od setek lat kupcy wykorzystywali wielbłądy do transportu towarów w karawanach przez pustynię.

Ciekawym zjawiskiem na pustyni jest fatamorgana. W czasie wędrówki można nagle zobaczyć przed sobą obiekty, które są tylko złudzeniem. Dzieje się tak na skutek działania wielu czynników, między innymi różnic temperatury. Na styku gorących i zimnych warstw powietrza promienie słoneczne załamują się i tworzą pozorne obrazy.

4. Wyjaśnij, jak powstaje na pustyni **fatamorgana**.
5. Skorzystaj z dowolnych źródeł i przygotuj informacje na temat Pustyni Błędowskiej. Możecie zorganizować w klasie konkurs na najciekawszą prezentację.
6. Dokończ jak największą liczbą porównań zdanie: **Pustynia jest jak...** Wyjaśnij je.

Maciejka Mazan

Deszcz dla ogórka

NARRATOR 1

Był raz domek pod drzewem,
obok staw, parę grządek.
I to latem na grządce
jest historii początek.

NARRATOR 2

Bo na grządce szczypiorek,
ten zielony i młody,
raz usłyszał przez okno...

WSZYSCY

Co?

NARRATOR 1

Prognozę pogody!

SZCZYPIOREK

Ojojjoj! Ratunku!

WSZYSCY

Ojojjoj! Co się stało?

SZCZYPIOREK

To się stało, ojojjoj,
że nie będzie padało!

DRZEWO

No i wielkie mi rzeczy!
Nie przesadzaj, szczypiorku,
dla mnie mogłoby nawet
nie popadać do wtorku!

SZCZYPIOREK

Ale ty jesteś drzewem
i masz dużo korzeni,
a korzenie umieją
wypić wodę spod ziemi.

OGÓREK

Ja się muszę nawadniać,
tak jak każdy ogórek!
Bo bez wody się zmarszczę
i wysuszę na wiórek...

ŻABA Z TŁUMEM

INNYCH ŻAB

O, przepraszam, ogórku,
lecz nie jesteś jedyny.
Ja i moje kuzynki
wodę też pić musimy!

1. Posłuchajcie tekstu inscenizacji lub przeczytajcie go z podziałem na role.
2. Gdzie dzieje się akcja inscenizacji, kto w niej występuje i jaki problem mają bohaterowie?
3. Porozmawiajcie o tym, jakie skutki dla przyrody może wywołać sytuacja, gdy długo nie pada deszcz.

TRAWA

Oczywiście, nikt tutaj
nie pamięta o trawie...

Was podleją konewką!

(*wskazuje rośliny*)

Wy pluskacie się w stawie!

(*wskazuje Żabę z innymi
żabami*)

TRAWA I PSZENICA

My rośniemy na polach,
których nikt nie podlewa.

I nie mamy korzeni
takich długich jak drzewa.

ŻUCZEK

Hej, przestańcie się kłócić!

Lasy, pola, ogrody –

wszyscy mamy powody,

by nas martwił brak wody.

Wszyscy wiemy – brak wody
może mieć smutne skutki.

Lecz co na to poradzi
taki żuczek malutki?

SZCZYPIOREK

Albo młody szczypiorek?

WIEWIÓRKA

Albo mała wiewiórka?

OGÓREK

Kogo można poprosić,
by spadł deszcz dla ogórka?

DRZEWO

Więc zadbajcie, dorośli,
by nie brakło nam wody.

Podziękują wam lasy,
łąki oraz ogrody...

TRAWA

Kwiaty, kwiatki, kwietniczki,
trawy, trawki, trawniczki,
żaba, ogród i inni...

KAKTUS

Nawet kaktus z doniczki!

4. Podzielcie się na dwie grupy i przeprowadźcie debatę, w której odpowiecie na pytanie:
Czy ludzie mogą coś zrobić, żeby na Ziemi było więcej wody? Jedna grupa uzasadnia
odповідź **tak**, a druga grupa – odpowiedź **nie**. Znajdźcie jak najwięcej argumentów.

5. Nauczcie się całego tekstu na pamięć, przygotujcie stroje i wystawcie przedstawienie
dla uczniów innych klas.

Ahoj, przygodo!

1.

Kajakiem czy
żaglówką?

2.

Kto policzy
jeziora na
Mazurach?

Gdy jesteśmy na Mazurach, spływamy kajakiem po Krutyni. Wiostujemy i wypatrujemy na rzece ptaka wodnego gniazdującego w dziuplach – gągoła. Podoba mi się, gdy gałęzie starych drzew schylają się nad wodą.

samica gągoła

1. Jak wygląda łódka wiosłowa, a jak – żaglowa? Podaj różnice i podobieństwa.
2. Jeśli byłeś / byłaś kiedyś na spływie kajakowym lub na rejsie jachtem, to podziel się swoimi wrażeniami.
3. Jak myślisz, co przypominają swoimi kształtami jeziora?
4. Jakich zasad bezpieczeństwa trzeba przestrzegać, kiedy się pływa po jeziorach?

3.
Co to jest
„róža
wiatrów”?

4.
Gdzie jest
wschód słońca?

A ja uwielbiam pływać żaglówką po jeziorach mazurskich. Zawsze wyruszamy z Mikołajek. Płyniemy przez Jezioro Mikołajskie i Bełdany. W porcie w Piaskach cumujemy nasz jacht. Przygotowujemy posiłek i śpimy w kajucie na łodzi. Ahoj, przygodo!

5. Wymień trzy odgłosy, które ma szansę usłyszeć osoba żeglująca po jeziorach.

6. Wyobraź sobie, że płyniesz kajakiem. Naśladuj swoim ciałem wiosłowanie. Napnij wszystkie mięśnie, zaciśnij pięści i obiema rękami wykonuj ruchy wiosłem najpierw do przodu, a potem do tyłu. Na koniec rozluźnij mięśnie i weź głęboki oddech. Możesz tę czynność powtórzyć kilka razy.

1. Kajakiem czy żaglówką?

Spływ to wycieczka kajakiem, kanadyjką, pontonem lub tratwą, które są napędzane siłą ludzkich rąk. Odbywa się on po rzece lub jeziorze, najczęściej zgodnie z prądem. **Rejs** to podróż statkiem wodnym z własnym napędem lub poruszany przez wiatr, na przykład żaglówką.

Kajak to jeden z wyrazów, który czytany od początku i od końca brzmi tak samo. W języku polskim jest trochę takich wyrazów i wyrażeń.

oko
sos
kok
zaraz

owocowo

A to kanapa pana kota.

Zakopane na pokaz.

Coś ciekawego

W ostatnią niedzielę września obchodzimy **Światowy Dzień Rzek**. Ma on nam uświadomić potrzebę ochrony zasobów wodnych naszej planety.

1. Co to jest **spływ**, a co to – **rejs**? Czym wybierzesz się w dłuższą podróż po morzu, a czym – w rejs po jeziorach lub na spływ z biegiem rzeki?
2. Porozmawiajcie o tym, jakie powinno być wyposażenie kajakarza, a jakie – żeglarza.
3. Spróbuj podać inne przykłady wyrazów, które czytane od lewej lub prawej strony brzmią tak samo.

Kodeks żeglarza

Trzeba zawsze być czujnym i pomocnym oraz zwracać uwagę na innych, zwłaszcza żeglujących samotnie.

Żeglarze, gdy mijają się na wodzie, pozdrawiają się, na przykład życzliwym: **Ahoj!**

Każdy żeglarz ma ze sobą worki, w które zbiera śmieci. Jeśli widzi śmieci pływające w wodzie, to je wyławia.

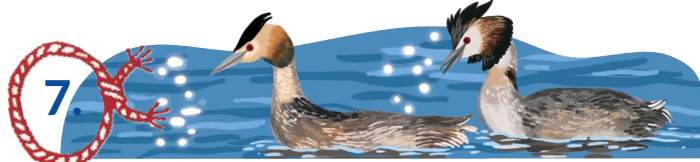
Na wodzie wszystkie jednostki pływające muszą przestrzegać zasad dotyczących mijania i wyprzedzania oraz pierwszeństwa na drodze wodnej.

Żeglarze dzielą się informacjami dotyczącymi miejsc, które inni chcą dopiero odwiedzić.

Ze względów estetycznych i bezpieczeństwa żeglarz wpływa do portu ubrany i w butach (nie w stroju kąpielowym i klapkach).

W czasie żeglowania po jeziorach nie należy głośno słuchać muzyki. Lepiej wsłuchać się w plusk wody, śpiew ptaków i ciszę.

4. Podzielcie się na trzy- lub czteroosobowe grupy i wybierzcie jedną z podanych zasad. Przedyskutujcie i zapiszcie argumenty potwierdzające jej znaczenie.
5. Jaki kodeks można jeszcze stworzyć? Spróbujcie w tych samych grupach przedstawić go w formie pisemnej lub obrazkowej.

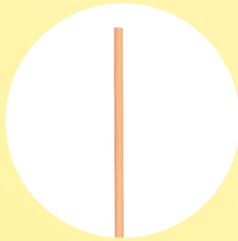

Jak zrobić żagłówkę ze styropianu?

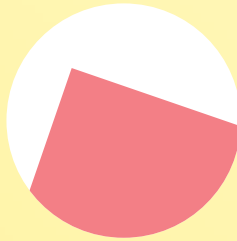
Potrzebne będą:

kawałek
styropianu

patyczek do
szaszłyków

kolorowa,
sztywniejsza folia

nożyczki

plastelina

1.

Wytnij ze styropianu szeroki i płaski kadłub żagłówki. Postaraj się, żeby był to kształt łódki.

2.

W styropian wbij pionowo patyczek do szaszłyków i umocnij konstrukcję plasteliną.

3.

Z kolorowej folii wytnij żagiel w kształcie prostokąta. Zrób w nim po jednej dziurce przy obu krótszych bokach, mniej więcej na środku szerokości.

4.

Nałóż żagiel przez dziurki na patyczek. Żagłówkę możesz dodatkowo ozdobić chorągiewką na szczycie masztu.

Ciekawego

Dlaczego mały kamień wrzucony do wody tonie, a gigantyczny metalowy statek – nie? Na każdy przedmiot zanurzony w wodzie działa pewna siła, nazywana **siłą wyporu**. Toną przedmioty pełne w środku, a pływają – wypełnione powietrzem. Dlatego nawet duży statek nie tonie, ponieważ jego kadłub jest wypełniony powietrzem.

Gra muzyka!

śl. i muz. Malina Sarnowska

Żeglarska przygoda

Ref.: Hej ho, niech wieje wiatr!
Hejo hej, niech marszczy wodę!
Hej ho, ruszamy w świat
po nową przygodę.

1. Deszcz zacina, że ho, ho,
taka psia pogoda.
Huśta łajbą – no to co?
Przygoda, przygoda.

Ref.: Hej ho, niech wieje wiatr...

2. Śmieję się z wiatrem: u, ha, ha!
Śmiech ci siły doda.
Nie narzekaj – co to da?
Przygoda, przygoda.

Ref.: Hej ho, niech wieje wiatr...

3. Nam niestraszne nic a nic
szkwał* i niewygoda.
Każdy chce żeglarzem być.
Przygoda, przygoda.

* szkwał – nagły, bardzo silny wiatr
pojawiający się przez krótki czas nad wodą

1. Posłuchaj piosenki odtwarzanej przez nauczyciela. To **szanta**, czyli piosenka żeglarska.
2. Opowiedz o tej szancie własnymi słowami: kim są osoby, które śpiewają piosenkę, w jakiej znajdują się sytuacji i jak sobie z nią radzą.
3. Podzielcie się na dwie grupy. Każda z grup niech wymyśli ruch do piosenki związany z żeglowaniem, na przykład ciągnięcie lin, wiosłowanie, sprzątanie pokładu. Podczas ponownego słuchania piosenki wykonujcie rytmicznie wymyślony ruch. Starajcie się to robić razem w tym samym czasie.
4. Zaśpiewaj piosenkę razem z nagraniem. Wykonaj ją z dużą energią, ale bez krzyku.

2. Kto policzy jeziora na Mazurach?

Mazury leżą w północno-wschodniej części Polski. Są nazywane Krainą Tysiąca Jezior, chociaż jezior jest tam prawie dwa tysiące sześćset! Wiele z nich jest połączonych kanałami. Długość Szlaku Wielkich Jezior Mazurskich wynosi ponad 100 kilometrów. To najatrakcyjniejszy szlak żeglutowy w Polsce.

Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, najbardziej popularna część Mazur, znalazła się wśród 14 najpiękniejszych regionów świata.

Mazury to ciekawy teren turystyczny. Na jeziorach można uprawiać niemal wszystkie rodzaje sportów wodnych, na przykład żeglarstwo, kajakarstwo, windsurfing (czytaj: lindsurfing), a nawet nurkowanie.

Podczas zwiedzania Mazur można trafić do miejsca, w którym łączą się granice trzech państw: Polski, Litwy i Rosji. To trójkąt.

1. Przeczytaj teksty o Mazurach. Która informacja najbardziej cię zaskoczyła lub zaintrygowała? Dlaczego?
2. Czy byłeś / byłaś w Krainie Tysiąca Jezior? Co tam robiłeś / robiłaś? A może mieszkasz w tym regionie? Opowiedz o swoich doświadczeniach.
3. Jakie sporty wodne można uprawiać na jeziorach? Co o nich wiesz? Których próbowałeś / próbowałaś? Jak ci się podobały?

W Krainie Wielkich Jezior Mazurskich znajduje się największe jezioro w Polsce – Śniardwy. Często jest ono nazywane **mazurskim morzem**. Inne leżące tu duże jezioro to Mamry, a najmniejsze to Kotek.

W rezerwacie leśnym w Popielnie żyją stada koników polskich. Są one potomkami niewystępujących już dzisiaj tarpanów – dzikich koni o szarym ubarwieniu z ciemną pręgą na grzbiecie.

Jeziora mazurskie słyną też z siedlisk dzikich ptaków. Gniazdują tu między innymi: kormorany, perkozy dwuczube, łyski, bociany czarne, orły przednie, bieliki oraz łabędzie.

Perkozy dwuczube

Niewielka miejscowość Żywkowo została nazwana **bocianią wsią**. Co roku przylatuje tutaj około stu bocianów, a jesienią odlatuje ich dwa razy więcej! Żeby można było z bliska przyjrzeć się tym ptakom, w Żywkowie zbudowano specjalną platformę widokową.

Mówimy jeden **łabędź**
(nie: **łabądz**), dwa **łabędzie**.

4. O jakich zwierzętach żyjących na terenie Mazur jest mowa w tekście?
5. Odszukaj na mapie Polski największe jeziora mazurskie. Odczytaj ich nazwy. Zapisz je w zeszycie w kolejności alfabetycznej.
6. Wymyśl krótką historyjkę, którą zakończysz zdaniem: **Dlatego warto odwiedzić Mazury.**
7. Namaluj farbami krajobraz Krainy Tysiąca Jezior.

Życie w jeziorze

Jezioro to naturalny zbiornik ze słodką wodą stojącą. Znajduje się wewnątrz lądu. Może być bardzo małe albo wielkie, jak Jezioro Bajkał w Azji.

Przy brzegu jeziora słońce dociera do dna. Między trzcinami, pałkami wodnymi i tatarakiem żyją żaby, zaskrońce i ptactwo. Dalej rosną rośliny o liściach pływających: grzybień biały, grązel żółty oraz rzęsa wodna. Występują tu pijawki, ślimaki, larwy owadów, raki i małże.

grzybień biały
(nenufar)

grązel żółty

rzęsa drobna

Damy radę się nauczyć!

Rzeka, jezioro, morze to wodne **ekosystemy**, czyli **naturalne obszary**, w których panuje **porządek**. Skały, woda, żyjące w nich i koło nich zwierzęta i rośliny są od siebie nawzajem zależne.

Stawy to zbiorniki mniejsze i płytsze od jezior, często stworzone przez człowieka, a ich całe dno jest porośnięte roślinnością.

bóbr

1. Posłuchaj opowiadania „Gdzie jest początek, a gdzie – koniec?” z cyklu „Lena i Tymek poznają świat”, które znajduje się na stronie 118. We wskazanych miejscach zadaj pytanie i wybierz osobę, która na nie odpowie.
2. Co to jest **jezioro**? Do czego można je porównać?
3. Na podstawie tekstu i ilustracji powiedz, jakie rośliny i zwierzęta żyją w jeziorze lub przy jego brzegu.

W jeziorze pływają różne ryby.

Przy dnie jeziora jest mało światła. Żyją tu małże i ryby, takie jak sum, sieja czy karp.

4. Wyjaśnij własnymi słowami, co to jest **ekosystem**.

5. Przypomnij, co wiesz na temat rzek. W czym jezioro jest podobne do rzeki, a czym różnią się te ekosystemy?

6. Zastanówcie się, w jaki sposób sami możecie chronić ekosystemy wodne. Przygotujcie listę porad. Do każdej z nich zaprojektujcie odpowiedni piktogram.

Natalia Usenko

Mapa dla dziadka

Mewa zazwyczaj omijała ludzi, interesowały ją tylko ryby. Tym razem jednak sfrunęła, by przyrzeć się statkowi dokładniej. Na pokładzie było się trzech brodatych staruszków.

– Puszczaj, Barnaba! – krzychał pirat z przepaską na oku. – To moja mapa, dostałem ją od wnuczki!

– Co z tego, Pedro? Ja ukradłem statek, więc jestem kapitanem!

– Łajba kręci się w kółko... – jęknął trzeci. – Czy ktoś mógłby spojrzeć na kompas? Bo ta róža wiatrów chyba nie działa.

Pedro chwycił kompas i potrząsnął nim z całej siły. Igła zatrzęsa się i zawirowała jak szalona.

– Wiedziałem... Popsuty! – mruknął. – Co za stare paskudztwo!

Od pięciu godzin piraci kręcili się po jeziorze. Pływali zygzakiem i w kółko, opuszczali żagle, to znowu wciągali wszystkie, jakie mieli. Dziewczynka, która siedziała pod masztem, westchnęła.

– Dziadku, kompasem się nie trzęsie! Trzeba go ustawić poziomo, wtedy igła pokaże północ...

– Cicho, Kunegunda. Byłem piratem, nim się urodziłaś!

– Ale nie żeglowaliście od stu lat!

– Tylko od pięćdziesięciu! – obraził się Pedro. – Żeglowanie jest jak jazda na rowerze, tego się nie zapomina.

I trzech piraci znów zaczęli wyrywać sobie mapę. Trzymali ją do góry nogami, kręcili w lewo i w prawo. Nic nie pasowało.

– Dziadku... – zaczęła Kundzia nieśmiało. – Pamiętasz, że mapę trzeba ustawić zgodnie z kierunkiem stron świata? A strony świata pokazuje kom...

1. Przeczytaj opowiadanie i powiedz, jacy bohaterowie w nim występują i co ich spotkało.
2. Porozmawiajcie o tym, z czego wynikały kłopoty piratów. Jakie pomoce i przyrządy mieli i jak ich używali?
3. Dokąd byście mogli dotrzeć, gdybyście podążali z Polski cały czas w jednym kierunku: na wschód, na zachód, na północ lub na południe? Pokażcie te drogi na mapie.

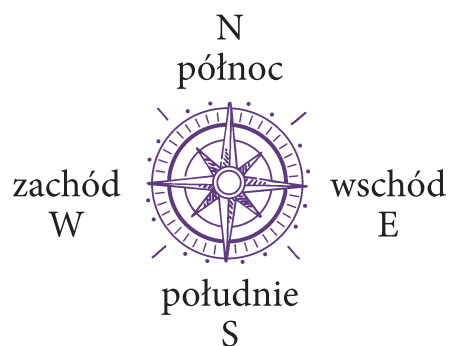
– Nie przeszkadzasz, dziecko! – krzyknęli staruszkowie i zakręcili sterem tak, że statek niemal się przewrócił.
– A ta mapa nawet nie jest prawdziwa... – dokończyła szeptem dziewczynka. – To był prezent na urodziny, sama ją narysowałam.
Nagle zmienił się wiatr, statek popłynął prosto i szybko. W stronę portu.
– Jupi! – ucieszyła się Kundzia. I pomyślała, że na następne urodziny trzeba kupić dziadkowi kurs żeglarski. Niech sobie przypomni, jak się piraci.

Ciekawego

Róża wiatrów to nazwa okrągłej tarczy z zaznaczonymi kierunkami świata. Różę wiatrów stosowali żeglarze przed wprowadzeniem kompasu. Dawniej służyła ona do określania kierunku i prędkości wiatrów wiejących w różnych miejscach kuli ziemskiej. Rysunek róży wiatrów umieszczano na starych mapach morskich.

Mapa to obraz powierzchni Ziemi lub jej fragmentu. Pomaga w określeniu, w którą stronę podążać, żeby dotrzeć do celu. Do właściwego ułożenia mapy względem terenu służy kompas. Mapę trzeba ustawić górną krawędzią na północ.

- Przypomnij, jak działa kompas. Jaki kierunek wskazuje czerwona strzałka?
- Wykonaj pływający kompas. Na głębszy talerzyk wlej wodę. Weź igłę i magnes. Igłę potrzyj kilka razy o magnes (zawsze w tym samym kierunku). Na wodzie połóż kawałek tekturki, a na niej – namagnesowaną igłę. Igła pokaże północ.

Nagle zobaczyłem rekina!
Ze strachu cofnąłem się do tyłu.

Ha, ha, ha! A czy
można się cofnąć do
przodu? Albo w bok?

Ojej, jak zimno! Chyba
mam gdzieś gruby
swetr. Zaraz go ubiorę.

Mnie się wydaje, że masz
gruby sweter. Nie ubieraj
go, tylko włóż na siebie.

✓ Cofam się.

✗ Cofam się do tyłu.

Zwrot **cofać się**
oznacza wykonanie
ruchu do tyłu.

✓ Wkładam sweter.

✗ Ubieram swetr.

Wkładamy coś na siebie,
a ubieramy kogoś lub
coś, na przykład choinkę.

✓ Mnie się wydaje.

✗ Mi się wydaje.

Na początku zdania
powinniśmy używać
formy **mnie**, a nie **mi**.

1. Popatrz na obrazki i przeczytaj rozmowy piratów. Wskaż piratów, którzy mówią poprawnie, i tych, którzy popełniają błędy językowe.
2. Wyjaśnij, dlaczego niektóre podane formy są błędne. Jak należy mówić poprawnie?
3. Ułóż po jednym zdaniu z poprawnymi sformułowaniami podanymi w ramce.

Radosław Ragan

Dzień nad jeziorem

Wśluchaj się kiedyś o wschodzie słońca
w dźwięki jeziora, to rzecz kojąca...
Schyl się ku niemu i nadstaw ucha,
a obiecuję – sporo wysłuchasz...

Głębia jeziora to dla ryb przystań.
Oby nam tylko nigdy nie wyschła.
Tam ryby mają schludne mieszkania,
swoje schronienia, coś do schrupania.

Kiedy dnia schyłek znów wodę schłodzi,
nie chciej zbyt szybko się schować w łodzi.
Zanurkuj żwawo w błękitnej toni
wśród karpi, leszczy oraz okoni.

Sch

Po literze **s** zawsze piszemy **ch**.

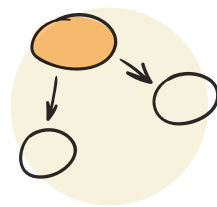
schody

ws**ch**ód

schronisko

schemat

Przypomnijka

Ch piszemy, gdy wymienia się na **sz** i **na końcu wyrazów** (wyjątek: dru**h**).

1. Przeczytaj wiersz. Powiedz, w jaki nastrój cię on wprowadził.
2. Jaką nową zasadę ortograficzną poznałeś / poznałaś?
3. Odszukaj w wierszu wszystkie wyrazy z **ch** po **s**. Przepisz je do zeszytu.
4. Zorganizujcie konkurs, kto ułoży zdanie z największą liczbą wyrazów z **ch** po **s**.

Psie troski

Z Fuksem zawsze wychodzę na spacer trzy razy dziennie. Mój piesek cieszy się i czeka na założenie smyczy, gdy mówię **spacerek**. Bardzo lubi zabawy z kolegami na psim placyku. Czasem jednak na siebie warczą. Wtedy, żeby nie doszło do awantury, wołam go, pokazując smakołyk, i wracamy do domu.

1.
Kim jest
Betty?

2.
Czego może
nas nauczyć
pies?

1. Weź małą maskotkę. Może to być piesek. Połóż się na plecach, a maskotkę umieść na swoim brzuchu. Oddychaj głęboko i obserwuj, jak porusza się maskotka.
2. Wymień znane ci psy – bohaterów filmów lub książek. Czy znasz jakieś piosenki o psach?
3. Powiedz, jak należy się zachowywać w kontakcie z nieznanym psem.

Na wsi psy biegają czasem same po okolicy i mogą mieć kontakt z dzikimi zwierzętami. Dlatego koniecznie trzeba szczepić psy przeciwko wścieklicznie.

3.

Jak wygląda życie psa?

4.

Co zrobić, gdy zaginie pies?

4. Które psy widzisz częściej w swoim otoczeniu: mieszane czy psy rasowe?
5. Jak myślisz, czy można „rozmawiać” z psem? W jaki sposób?
6. Jakimi gestami można przywołać psa do nogi? A jakimi – skomunikować się z innymi ludźmi, na przykład gdy prosi się o ciszę?

Tom Justyniarski

Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca (fragment)

Betty (czytaj: beti) za nic na świecie nie chciała wejść do samochodu. Tak bardzo bała się ludzi, że nie była w stanie im zaufać. Miała ku temu powody...

– Weźmy ją siłą i wnieśmy do auta – powiedział pracownik schroniska. Jednak zwierzę stawiało wyraźny opór. Duża suka rasy bernardyn, choć bardzo wychudzona, z pewnością ważyła około 40 kilogramów. Nie sposób było ją podnieść, nie dała się też podejść z żadnej strony. Nie chciała też spojrzeć w oczy żadnemu z nas, jakby sam wzrok człowieka mógł wyrządzić jej krzywdę.

– Dawajcie wszyscy razem. Najtrudniejszy pierwszy krok – zachęcał pracownik, po czym otoczyli ją wszyscy kołem.

Suka skuliła się jeszcze mocniej i zaczęła warczeć.

– Nie bójcie się. Ona nigdy na nikogo nie wyskoczyła z zębami. Jest za słaba – skwitowała szefowa schroniska, jakby chciała dodać innym odwagi.

– Chodź, maleńka, będziesz miała swój nowy dom, odtąd będzie ci lepiej, zobaczysz – starałem się ją przekonać, ona jednak jeszcze mocniej się zapierała. Przyjrzałem się Betty dokładnie – była istnym cieniem psa – przez skórę można było policzyć jej żebra. Jej rudo-biała sierść była brudna i zszarzała. Na grzbiecie miała dwie duże, czerwone, lekko podgojone rany.

– Tylko ostrożnie, bo te rany są świeże – zaapelował do nas pracownik schroniska.

– Czyżby tak mocno była bita, że całą ludzkość postanowiła traktować jak swoich największych wrogów?

1. Przeczytaj początek książki „Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca” i powiedz, gdzie toczy się akcja.
2. Dlaczego Betty bała się wsiąść do samochodu?
3. Psem jakiej rasy była Betty? Poszukajcie informacji na temat tej rasy. Czym te psy się charakteryzują? Może ktoś z was ma lub miał psa tej rasy?

Co możemy zrobić dla bezdomnych zwierząt?

Zbiórka dla zwierząt w schronisku

Adopcja zwierzęcia ze schroniska

Szczepienia bezdomnych zwierząt

Przekazywanie karmy do schroniska

Woda dla zwierząt

Wolontariat w schronisku

4. Na podstawie zdjęć powiedz, co można zrobić dla bezdomnych psów lub kotów.
5. Czy tobie udało się kiedyś pomóc jakiemuś bezdomnemu zwierzęciu? W jaki sposób?
6. Porozmawiajcie w klasie o tym, skąd się biorą bezdomne zwierzęta. Jaka jest w tym rola człowieka?
7. Usiądź wygodnie, zamknij oczy i wyobraź sobie, że pies lub kot leży na twoich kolanach. Czujesz jego ciężar. Przytulasz się do niego i delikatnie go głaszczesz. Powiedz, co czujesz.

Tom Justyniarski

Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca (fragment)

Zaglądałem do niej trzy, cztery razy dziennie. Za każdym razem siedziałem przy niej przynajmniej godzinę. Ona jednak ciągle leżała nieruchomo jak głaz. Prosiłem, aby wyszła, zaszczekała, ruszyła się, ale nic się nie zmieniało. Tak minął miesiąc. Było to dla naszej rodziny bardzo smutne. Wiem, że tata przed pracą i po pracy też do niej przychodził, głaskał i próbował zachęcać ją do wstania czułymi słowami. Mama natomiast przynosiła jedzenie i wodę.

Codziennie przed wyjściem do szkoły wchodziłem do niej z tornistrem, siadałem na jej posłaniu, głaskałem i opowiadałem, jakie zadania i obowiązki, jakie klasówki i wypracowania czekają mnie tego dnia. Czułem, że to rozumiała i trzymała za mnie kciuki. Kiedy się jej wyzaliłem, było mi lżej. A kiedy miałem dobry dzień i coś mi się udało w szkole, po powrocie do domu od razu siedłem się pochwalić. Miałem komu się wygadać.

Zachęcajka

Jeśli chcesz się dowiedzieć:

- jak zwierzęta potrafią odwzajemnić uczucia,
 - jak Betty uratowała Adasia,
 - kim został dorosły Adaś,
- to przeczytaj całą książkę.

1. Przeczytaj kolejny fragment lektury i powiedz, co robił chłopiec codziennie przed wyjściem do szkoły i po powrocie do domu.
2. Jak czuł się chłopiec, gdy widział Betty leżącą nieruchomo? Co wtedy myślał?
3. Jak sądzisz, skąd chłopiec wiedział, że Betty go słuchała i rozumiała?
4. Co znaczy, że chłopiec **miał się komu wygadać**? Komu ty możesz się wygadać?
5. Jak wyglądałby świat, gdyby psy mogły mówić ludzkim językiem?

Od psa możemy się nauczyć wielu ważnych umiejętności. Jedną z nich jest empatia, czyli zdolność odczuwania tego, jak czują się inne osoby. Psy potrafią wyczuć nastrój swojego opiekuna i wspólnie z nim cieszyć się lub smucić.

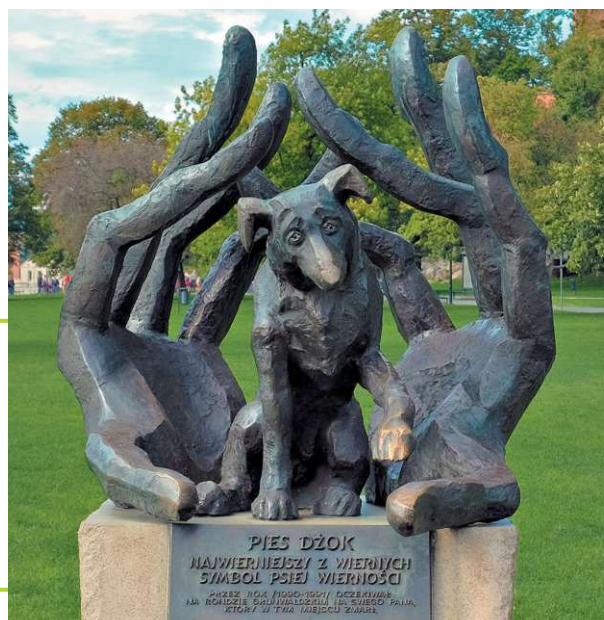
Posiadanie psa wiąże się z odpowiedzialnością. Gdy stajemy się właścicielami psa, przyjmujemy na siebie obowiązki związane z opieką nad tym zwierzęciem. Ważna jest tu systematyczność w działaniu. Jako opiekunowie psa musimy regularnie dawać mu jedzenie, wychodzić z nim na spacer i chodzić z nim do weterynarza.

Pies może też nauczyć nas cierpliwości. Gdy jest jeszcze mały, powinniśmy wytrwale uczyć go pewnych zachowań. Krzykiem czy złością nic nie osiągniemy, ponieważ pies wyczuwa takie emocje i zamyka się wtedy w sobie.

Psy mogą zadbać o zdrowie ludzi, zmniejszyć ich stres i polepszyć życie. Często sprawiają, że znikają nasze złe przyzwyczajenia. A przede wszystkim są bezwarunkowo wierne i za naszą dobroć odpłacają całym swoim psim sercem.

ś ciekawego

W Krakowie nad Wisłą stoi pomnik psa. Jest na nim napis: „Pies Dżok. Najwierniejszy z wiernych, symbol psiej wierności. Przez rok (1990–1991) oczekiwał na Rondzie Grunwaldzkim na swojego pana, który w tym miejscu zmarł”.

6. Przeczytaj tekst. Czym jest **empatia**, której między innymi możemy się nauczyć od psów?
7. Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że **za naszą dobroć pies odpłaci całym swoim psim sercem**? Jak to rozumiesz?
8. Wyjaśnij porównanie: **wierny jak pies**.
9. Przedstawcie krótkie scenki – rozmowę opiekuna z psem. O co pies poprosiłby opiekuna? Co opiekun chciałby powiedzieć psu?

Przypominajka

Istnieją takie połączenia wyrazowe, których znaczenie jest inne niż znaczenie każdego wyrazu osobno.

Mają one znaczenie przenośne, a nie – dosłowne.

ucześcić się jak
rzep psiego ogona

być natrętnym, nie
dawać komuś spokoju

pogoda
pod psem

brzydka pogoda,
zazwyczaj deszczowa

pies z kulawą nogą
nie przyjdzie

nikt nie przyjdzie,
nie zainteresuje się

pies ogrodnika

ktoś, kto sam z czegoś
nie skorzysta, ale nie
pozwoli też innym

pieskie życie

życie pełne
trudności
i wyrzeczeń

zejść na psy

pogorszyć się,
zepsuć się,
zbiednieć

1. Popatrz na obrazki i przeczytaj związane z nimi połączenia wyrazów zapisane kolorem. Jeśli potrafisz, to wytłumacz ich znaczenie. Następnie przeczytaj teksty pod obrazkami. Sprawdź, czy twoje wyjaśnienia były poprawne.
2. Podaj przykłady innych połączeń wyrazowych, które mają znaczenie przenośne. Może znasz takie związane z innymi zwierzętami? Powiedz, co znaczą.
3. Wykonajcie pastelami projekt okładki do lektury „Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca”. Zorganizujcie wystawę waszych prac.

Gra muzyka!

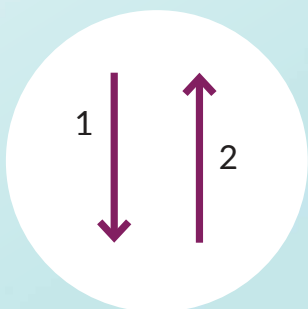
Psy porozumiewają się głównie za pomocą mowy ciała. Nie tylko patrzą czujnie, jak zachowują się inne psy, lecz także obserwują gesty swoich właścicieli.

Możesz nauczyć swojego psa reagować na odpowiednie ruchy ręki, jeśli chcesz, żeby usiadł, położył się albo szedł przy nodze.

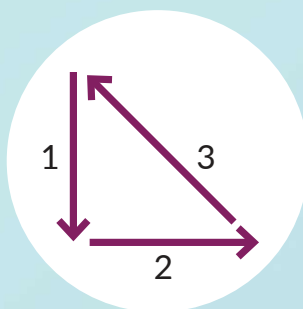
Muzycy w zespole też wykorzystują mowę ciała, żeby wspólnie odczuwać muzykę – grać w tym samym tempie, rytmie i z podobną głośnością. Na przykład kiedy dyrygent porusza ramionami, przekazuje orkiestrze między innymi informację, na ile liczy się grana przez nią muzyka.

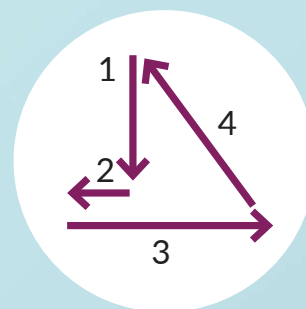
Ćwiczeniem wstępnym podczas nauki dyrygowania jest **taktowanie** – wskazywanie ręką, czy muzyka liczy się na 2, na 3, czy na 4. Poniżej zostały pokazane ruchy dla prawej ręki.

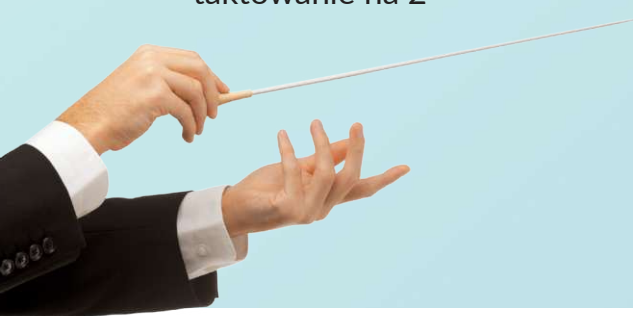
taktowanie na 2

taktowanie na 3
przypomina rysowanie
w powietrzu trójkąta

taktowanie na 4
przypomina rysowanie
w powietrzu żagłówki

Określenie **taktowanie** pochodzi od słowa **takt**, które oznacza mały fragment muzyki, zapisany w nutach między dwiema kreskami taktowymi.

1. Popatrz na ilustracje, które przedstawiają kierunek ruchów prawą ręką podczas taktowania. Zgodnie z instrukcją poćwicz taktowanie na 2, 3 i 4.
2. Taktuj na 4, mówiąc przy każdym ruchu właściwe słowo: **raz, dwa, trzy** lub **cztery**.
3. Posłuchaj muzyki, którą odtworzy z nagrania nauczyciel. Poprzedza ją powtórzone dwukrotnie liczenie: **raz, dwa, trzy, cztery**. Przy drugim liczeniu rozpocznij taktowanie i kontynuuj je podczas trwania muzyki.
4. Opowiedz własnymi słowami, na czym polega dyrygowanie orkiestrą.

Michel Piquemal, przełożyła Helena Sobieraj

Wilk i pies

(na podstawie bajki Jeana de la Fontaine'a, fragment książki „Bajki filozoficzne”)

Pewien wygłodniały wilk krążył po lesie w poszukiwaniu pożywienia, kiedy stanął oko w oko z ogromnym psem, równie silnym co pięknym. (...) Złożył mu nawet gratulacje z powodu pięknej sierści i dobrej formy.

– Tylko od ciebie zależy, czy będziesz wyglądać tak jak ja – odpowiedział mu pies. – Porzuć swoich krewnych, porzuć te lasy, gdzie umierasz z głodu, i dołącz do mnie.

– Ale co miałbym robić? – zapytał wilk.

– W rzeczywistości niewiele: przeganiać żebraków i przypochlebiać się naszemu panu. On da ci w zamian i pożywienie, i pieśczętę.

Wilk, któremu głód ścisnął żołądek, nie mógł uwierzyć w swoje szczęście i nie ociągając się więcej, ruszył w drogę razem z psem.

Lecz kiedy pokonywał z nim drogę, spostrzegł wytartą sierść na psiej szyi.

– Co to takiego? – zapytał.

– O, to zupełny drobiazg – odpowiedział pies.

– Ale skąd się to wzięło?

– To z powodu obroży, która służy do przywiązywania mnie...

– Przywiązywania! – zakrzyknął wilk. – A więc nie biegasz swobodnie, gdzie tylko zapragniesz?

– Nie zawsze, ale jakie to ma znaczenie?!

– Dla mnie to znaczy więcej niż wszystko inne w świecie. I za tę cenę zostawiam ci twoje jedzenie, a nawet największe skarby.

I powiedziawszy te słowa, wilk czmychnął do lasu, gdzie jak się zdaje, nadal krąży.

1. Przeczytaj bajkę i powiedz, jaki problem miał wilk i co zaproponował mu pies.
2. Porozmawiajcie o tym, co było najważniejsze dla wilka, a co – dla psa.
3. Jak myślicie, co to znaczy **być wolnym**, a co – **być zależnym**? Podajcie przykłady takich sytuacji.
4. Podzielcie się na dwie grupy: zwolenników punktu widzenia psa i zwolenników punktu widzenia wilka. Podyskutujcie o zaletach i wadach życia tych zwierząt.

Psy pracujące dla człowieka

Pies tropiący porusza się po śladach osoby poszukiwanej. Prowadzony na długiej linie pracuje razem z policjantem. Często dostaje do nawęsznienia przedmiot z zapachem konkretnego człowieka, którego ma znaleźć.

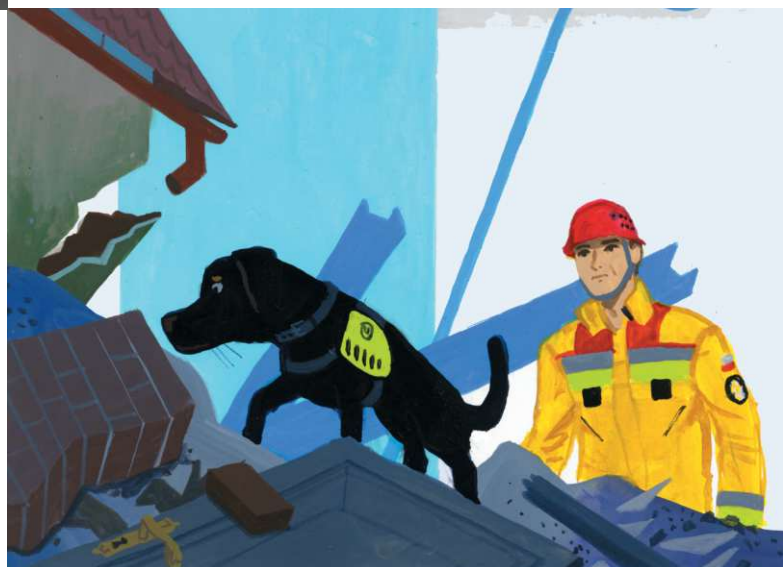
Pies przewodnik pomaga osobom niewidomym w poruszaniu się w przestrzeni publicznej, a **pies asystent** – osobom z niepełnosprawnością ruchową w wykonywaniu codziennych czynności.

Psy ratownicze

Pies terenowy poszukuje zaginionych osób na rozległych terenach, jak łąki lub lasy.

Pies lawinowy uczestniczy w akcjach ratowniczych w górach, w miejscu, gdzie przeszła lawina.

Pies gruzowy pracuje w miejscach katastrof, najczęściej na gruzach budynków.

5. W jaki sposób psy pracują dla człowieka?
6. Psy mogą także pomagać ludziom wrócić do zdrowia i sprawności. Takie zajęcia z udziałem psów to **dogoterapia**. Porozmawiajcie o tym, dlaczego waszym zdaniem psy sprawdzają się w tej roli.
7. Przygotuj z tektury kontur psa i skrawki materiałów o różnych fakturach. Zszyj zszywkami materiały z kartonem tak, żeby wypełnić nimi kontur psa.

Psy rasowe i mieszane

O psie mówimy, że jest **rasowy**, jeśli ma on dokument zwany **rodowodem**. Znajdują się w nim informacje o przodkach psa do czterech pokoleń wstecz.

Pies, który nie spełnia wymogów wzorca żadnej rasy, to **mieszaniec (kundel)**.

Obecnie wyróżnia się około 400 ras psów. Każda rasa ma unikatowe cechy, jak wielkość, kolor, kształt głowy, długość sierści. Psy różnią się też charakterem, tym, co lubią robić, jeść i na co najczęściej chorują.

Psy należące do polskich ras są związane z terenami uznawanymi za polskie i powstały dzięki polskim hodowcom. Na hodowlę lub utrzymywanie niektórych ras psów, na przykład chartów, trzeba mieć zezwolenie.

Jestem psem myśliwskim. Dawniej pomagałem w polowaniach na wilki, zające i dropie – największe polskie ptaki, które już wyginęły. Jestem wytrzymały i lubię szybko biegać.

Lubię góry. Pilnuję domostw i stad owiec. Świetnie szukam zagubionych ludzi lub zwierząt. Jestem czujny i odważny. Nie ufam obcym.

chart polski

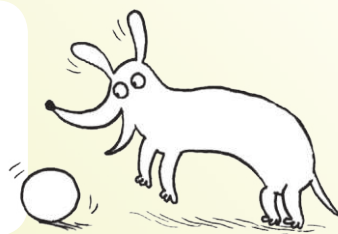
owczarek podhalański

1. Posłuchaj opowiadania „Gdzie się podział mój piesek?” z cyklu „Lena i Tymek poznają świat”, które znajduje się na stronie 119. We wskazanych miejscach zadaj pytanie i wybierz osobę, która na nie odpowie.
2. Przeczytaj informacje o rasach psów i obejrzyj zdjęcia. Który pies przypadł ci najbardziej do gustu i dlaczego?
3. Dowiedz się, jak nazywa się specjalista, który pomaga zrozumieć zachowanie psów.

gończy polski

Nazywają mnie psem Pawłusiewicza, bo był on pierwszym hodowcą mojej rasy. Jestem inteligentny i lubię się uczyć. Dla swoich opiekunów jestem łagodny.

Potrafię pilnować zwierząt i domów, a w razie potrzeby – ratować. Doskonale pokonuję tor przeszkód. Jestem wesoły i posłuszny. Łatwo przywiązuję się do opiekuna.

Lubię węszyć, tropić i gonić zwierzęta. Jestem towarzyski. Bardzo chętnie bawię się z dziećmi. Jestem łakomczuchem.

ogar polski

polski owczarek nizinny

Czas na poradę!

Jeśli marzysz o tym, żeby mieć psa rasowego, to wraz z rodziną zapoznaj się najpierw z różnymi rasami i dowiedz się, jakie charaktery i upodobania mają dane psy. Kiedy już się zdecydujecie, wybierzcie się do hodowli i poprzybawajcie z danym psem, pobawcie się z nim, zanim weźmiecie go do domu.

- Przeprowadźcie w klasie debatę na temat: **Czy ma znaczenie, czy mamy psa rasowego z hodowli, czy kundla ze schroniska?** Zbierzcie jak najwięcej argumentów.
- Co możesz zrobić, gdy zobaczysz, że ktoś krzywdzi psa lub że pies biega zabłąkany czy zaniedbany?
- Jeżeli masz psa, to podaj jego rasę i opowiedz o jego zwyczajach. Pokaż w klasie zdjęcia swojego pupila.

Melania Kapelusz

Ceres, wróć!

Bliźniaki siedziały na podłodze w swoim pokoju. Obok leżało zdjęcie, na którym wtulały się w czarnego, kudłatego psiaka.

- A jeśli on nie żyje? – chlipnęła Natalia.
- Nie mów tak! – zaprotestował Alek. – Nigdy więcej. Słyszysz?
- A jeśli ktoś go porwał?
- Przestań już. W kółko powtarzasz okropne rzeczy.
- Bo strasznie się martwię, że już go nie zobaczę. Pamiętasz, jak w lecie na Mazurach staliśmy na pomoście i Ceres wpadł do jeziora?
- Jasne, że pamiętam. Byłem przerażony.
- A ja nie? Myślałam, że się utopi. Nie umiał wdrapać się z powrotem.
- Tata wskoczył do wody i mu pomógł.
- Okropnie tęsknię za Cereskiem – westchnęła Natalia. – Wiesz, że nauczyłam go warować przy płeczce?
- Nie chcę już tego słuchać – powiedział Alek. – Musimy go znaleźć, i tyle. Zróbmy coś.
- To może ogłoszenia?
- Dobra.

Dzieci usiadły przed komputerem i zabrały się do roboty.

- Co ty napisałaś? – zdziwił się Alek. – Wysoka nagroda? Skąd weźmiemy pieniądze?
- Ja dam wszystkie swoje oszczędności. I to, co dostałam od babci na urodziny.
- To ja też. Dobra, drukujemy. Piętnaście chyba starczy.

Kiedy skończyli, poszli do drugiego pokoju. Tata siedział w fotelu i wpatrywał się w puste psie legowisko. W rękę ścisnął piłkę Ceresa. Gdy zobaczył dzieci, szybko odłożył piłkę i wstał. Próbował się uśmiechnąć, ale nie bardzo mu wyszło.

- Mama umieszcza informacje na forum sąsiedzkim – powiedział. – A ja przejadę się samochodem po okolicy. Możecie iść ze mną.

1. Posłuchaj uważnie opowiadania i powiedz, co jest jego głównym tematem.
2. Odpowiedz na pytania: O czym rozmawiały bliźniaki w swoim pokoju? Na jaki pomysł wpadli Alek i Natalia? Jak myślisz, czy to był dobry pomysł? Dlaczego? Jak zachowywał się tata dzieci? Dlaczego trudno mu się było uśmiechnąć?
3. W jaki sposób w poszukiwaniu psa zaangażował się każdy z członków rodziny? Co byś zrobiła / zrobił na ich miejscu?
4. Jak zakończyła się ta historia? Czy było to szczęśliwe zakończenie?

– Zrobiliśmy ogłoszenia – powiedziała Natalia. – Chcemy je rozwiesić.

– No, dobrze. Ale tylko na naszym osiedlu. I macie cały czas być razem.

Dzieci chodziły po okolicy i przyklejały ogłoszenia – na tablicach ogłoszeń przed sklepami, na słupach ogłoszeniowych. W pewnym momencie usłyszały wesołe ujadanie.

– To on! – wykrzyknęła Natalia.

Bliźniaki pobiegły szybko w stronę, skąd dobiegało szczekanie. Przed kwiaciarnią rudy bokser witał się radośnie z jakimś panem.

– To nie on – westchnął Alek.

Minęły dwie godziny. Dzień się kończył i niebo było szare. Zaczął kropić deszcz. Dzieci szły ze zwieszonymi głowami. Kilka bloków dalej, obok krzewów forsycji stały dwie panie. Bliźniaki przeszły obok nich i skręciły w boczną ulicę. Natalia odwróciła się.

– Co one robią w tych krzakach? – dziwiła się. – Wygląda, jakby czegoś szukały.

– Nic mnie to nie obchodzi – zdenerwował się Alek i kopnął nogą kamyk.

– Patrz. Tam chyba ktoś jest. Przecież to... – Natalia urwała i puściła się biegiem z powrotem, a Alek za nią.

– Ceres! – wykrzyknęli równocześnie.

Z krzaków wyskoczył pies i popędził w stronę bliźniaków. Jego ogon tańczył jak oszalały. A dzieci głaskały swojego pupila, klepały go i wtulały się w jego czarne kudły.

5. Zastanówcie się wspólnie, co mogło doprowadzić do tego, że Ceres zaginął. Podajcie różne przyczyny. Czy i w jaki sposób można było uniknąć takiego zdarzenia?
6. Czy byłeś / byłaś kiedyś w podobnej sytuacji? Czy coś ci kiedyś zaginęło lub ktoś ci kiedyś zaginął? Jakie działania wtedy podjąłeś / podjęłaś?
7. Jakie jeszcze inne zdarzenia mogą mieć miejsce, gdy opiekujesz się jakimś zwierzęciem? Jak wygląda właściwa opieka nad pupilem? O czym zawsze trzeba pamiętać?

Idziemy do lasu

1.

Co można
ujrzeć w lesie?

Wokół domku dziadka Karolka
jest w tym roku wysyp grzybów.
Podobno w miejscu, gdzie leśnicy
zrobili wycinkę starych drzew,
aż roi się od podgrzybków.

Twój dziadek chyba dobrze
zna się na grzybach?
Ciekawe, czy w miejsce
usuniętych drzew posadzą
później nowe.

1. Usiądź wygodnie. Posłuchaj uderzenia metalową pałeczką w trójkąt. Gdy ucichnie jego dźwięk, podnieś do góry rękę. Czy wszyscy podnieśliście ręce w tej samej chwili?
2. Zastanówcie się wspólnie, czym zajmuje się leśnik, a czym – drwal.
3. Czy zdarzyło ci się kiedyś zgubić w lesie? Co wtedy zrobiłaś / zrobiłeś?
4. Porozmawiajcie o tym, jakie mamy dary lasu. Które z nich lubisz zbierać lub jeść?

2.

Co to jest „grzybobranie”?

3.

Jakie drzewa rosną w lesie?

4.

W co zamienił się kawałek drewna?

Techniki myślenia twórczego

zalety	wady	interesujące

ZALETY, WADY, INTERESUJĄCE

(szukanie najpierw zalet, potem wad, a na koniec wybranie tego, co wzbudziło zainteresowanie)

5. Co wiesz o grzybach? Jakie znasz potrawy z grzybów?

6. Wymień co najmniej jeden znany ci instrument zbudowany z drewna.

7. Podzielcie się na dwie grupy. Zgodnie z przedstawioną techniką niech jedna grupa poda jak najwięcej zalet wycieczek do lasu, a druga – jak najwięcej ich wad. Potem wspólnie zdecydujcie, co jest najbardziej interesującego w wycieczce do lasu.

Radostaw Ragan

Leśne odkrycie

W gęstwinie lasu, wśród drzew
szukamy chrząszczy we trzech.
Za brzozą białą jak śnieg
widzimy grzyby i mech.

Tu krzew tarniny, tam wrzos.
Chodźmy, gdzie wiedzie nas nos.
Rozgrzanych sosen czuć woń
i słońce grzeje nam skroń.

A pod stopami chrzęst, trzask –
gęsty ma dywan nasz las.
Przedrzemy się przez ten gąszcz.
O! Spójrzcie – a tam jest chrząszcz!

Po literach **p, b, t, d, k, g, j, w, ch** piszemy **rz**.

przygoda **br**zeg **tr**zon **dr**zewo
krzew **gr**zyb uj**rz**eć **wr**zos **ch**rzan

Wyjątki:

pszczoła,
pszenica,
kszałt.

Przypominajka

Rz piszemy, gdy wymienia się na **r**.

1. Przeczytaj wiersz i opowiedz, co w nim zwróciło twoją uwagę.
2. Przepisz z wiersza do zeszytu wyrazy, w których piszemy **rz**. Zaznacz kolorem litery, po których należy pisać **rz**.
3. Naucz się wiersza na pamięć.
4. Wymyślcie w grupach śmieszne zdanie, w którym każdy wyraz zaczyna się inną literą, po której piszemy **rz**. Zapiszcie je i zilustrujcie w formie plakatu.

W nieznanym terenie łatwo się zgubić, nawet gdy jesteście z dorosłymi. Dlatego, kiedy wybieracie się do lasu, pamiętajcie o tych zasadach.

- Zostawcie informację, z kim i dokąd idziecie oraz o której zamierzacie wrócić.
- Zaplanujcie wycieczkę tak, żeby w lesie nie zaskoczył was zmrok.
- W mniej znanym terenie trzymajcie się drogi leśnej, bo w głębi lasu łatwiej się zgubić.
- Jeśli zabłądzicie w lesie, to wyćwiczcie słuch. Być może w okolicy są ruchliwa szosa lub droga, więc usłyszycie odgłos pojazdów.
- Miejcie ze sobą naładowany telefon komórkowy, żeby w razie potrzeby wezwać pomoc lub z użyciem systemu GPS (czytaj: dzi-pi-es) zlokalizować miejsce, w którym się znajdujecie.

W języku polskim występują wyrazy, które brzmieniem naśladują opisywane zjawiska przyrodnicze, czynności albo inne odgłosy i dźwięki otaczającego nas świata.

sroka –
skrzeczy

drzewo –
skrzypi

gałąź –
trzeszczy

komar –
brzęczy

5. Podaj kilka przykładów wyrazów, które swoim brzmieniem naśladują dźwięki.

6. Odegrajcie scenki dramatowe, w których pokażecie, co zrobić w sytuacji, gdybyście zgubili się w lesie.

7. Wybierz się z opiekunem na wycieczkę do lasu, podczas której wykonasz szkic przebytej trasy. Niech ma ona kształt pętli. W czasie drogi rysuj wszystkie charakterystyczne elementy, które mijasz: ciekawe drzewa, gałęzy, mrowiska i inne.

Jan Brzechwa

Grzyby (fragment)

Król Borowik Prawdziwy szedł lasem,
Postukując swym jedynym obcasem,
A ze złości brunatny był cały,
Bo go muchy okrutnie kąsały.
Tedy* siadł uroczyście pod dębem
I rozkazał na alarm bić w bęben:

„Hej, grzyby, grzyby,
Przybywajcie do mojej siedziby,
Przybywajcie orężnymi pułkami,
Wyruszamy na wojnę z muchami!” (...)

Wojowały grzybowe zuchy,
Pokonały aż cztery muchy.
Król Borowik winszował** im szczerze
I dał wszystkim po grzybowym orderze.

* tedy – tu: dlatego, w związku z tym

** winszować – gratulować

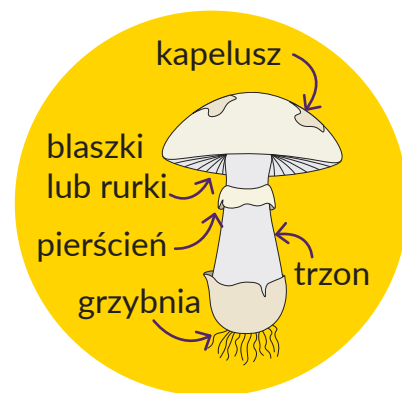

1. Wyobraź sobie, że jesteś w lesie. Co widzisz? Co słyszysz? Jaki zapach czujesz?
2. Przeczytaj wiersz i powiedz, co rozkazał król Borowik Prawdziwy swoim poddanym. Jak to się skończyło?
3. Spróbujcie w grupach przedstawić kolejne fragmenty wiersza jako pracę plastyczną.

Grzyby różnią się od roślin i zwierząt, dlatego wyodrębniono je jako osobną kategorię. Zwykle składają się z kapelusza, trzonu i podziemnej grzybni.

Zasady bezpiecznego zbierania grzybów

- Na grzybobranie chodź tylko z osobami dorosłymi, które bardzo dobrze znają się na grzybach.
- Nie zbieraj grzybów blaszkowatych, bo do tej grupy, poza jadalną kurką (pieprznikiem jadalnym), należą te silnie trujące.
- Zbieraj grzyby do koszyków, a nie do foliowych toreb, bo w nich grzyby szybko się psują, co grozi zatruciem.
- Nie zbieraj grzybów przy drogach szybkiego ruchu, bo grzyby wchłaniają zanieczyszczenia z otoczenia.
- Nie deptaj grzybów trujących czy ci nieznanych. Często są one pod ochroną i stanowią pożywienie dla zwierząt.

4. Przeczytaj drugi tekst. Powiedz, jakie są zasady zbierania grzybów.
5. Czy grzyby to rośliny? Na jakie rodzaje możemy podzielić grzyby?
6. Czy byłeś / byłaś kiedyś na grzybobraniu? Podziel się swoimi doświadczeniami.
7. Czy zbieranie grzybów to ciekawe zajęcie? Podajcie argumenty za i przeciw.

3. Jakie drzewa rosną w lesie?

Czy pamiętasz, którego drzewa tajemnice poznaliśmy w klasie 2?

Dobre pytanie! Przygotujmy quiz (czytaj: kłiz) o drzewach!

1. Jakie drzewa mają takie liście?

2. Owoce których drzew są przysmakiem dzików?

3. Szyszki którego drzewa rosną pionowo do góry?

4. Które drzewo iglaste traci igły na zimę?

5. Która nazwa drzewa tu nie pasuje i dlaczego?

brzoza

dąb

sosna

buk

topola

klon

1. O jakie drzewo Lena pyta Tymka? Powiedz, co wiesz o tym drzewie.

2. Przeczytaj pytania zawarte w quizie i udziel na nie odpowiedzi.

3. Przygotujcie w parach i zapiszcie na kartce trzy pytania dotyczące różnych drzew. Poproście o odpowiedzi inną parę dzieci.

4. Podaj kilka przymiotników określających, jakie może być drzewo.

Dąb Bartek

wiek: od 700 do 1000 lat
wysokość: prawie 30 m

konary główne: 8

podpory
zabezpieczające: 15

obwód pnia na
wysokości 1 m: 10 m

obwód pnia przy
ziemi: ponad 13 m

Coś ciekawego

Dąb może osiągnąć wiek nawet 1500 lat i wysokość powyżej 40 metrów. Jednym z najstarszych i najpotężniejszych w Polsce jest **Dąb Bartek**, chroniony jako pomnik przyrody. Rośnie niedaleko Kielc. Jest nazywany Królem Puszczy Świętokrzyskiej.

5. Jak rozpoznać dąb? Podaj cechy charakterystyczne tego gatunku drzewa.

6. Wykonaj pracę techniczną „Jesienny dąb”. Przygotuj drewniane wiórki, pozostałe po temperowaniu ołówków lub kredek ołówkowych, oraz taśmę dwustronną. Narysuj na kartce kontur dębu i z użyciem taśmy wyklej jego koronę kolorowymi wiórkami.

7. Wymyślcie w grupach scenariusz filmu animowanego pod tytułem „Dąb i jego przyjaciele”. Możecie zaproponować też własny tytuł.

Lasy w Polsce

Kiedyś Polskę porastały bujne lasy. Jednak wiele stuleci temu ludzie zaczęli wycinać drzewa, żeby uprawiać ziemię i zakładać osady, a później – miasta. Obecnie, gdybyśmy podzielili Polskę na trzy części, to zaledwie jedna z nich byłaby całkowicie porośnięta lasem.

W Polsce występują lasy iglaste, liściaste i mieszane.

las mieszany – dęby, buki, brzozy, sosny, świerki i jodły

las iglasty, nazywany borem – sosny, modrzewie, jodły i świerki

Las to ekosystem lądowy. Zwierzęta, rośliny i grzyby, żyjące w określonych warstwach lasu, są zależne od siebie, od temperatury, wilgotności i ilości promieni słonecznych, które do nich docierają.

1. Dlaczego dawniej ludzie wycinali lasy? A jak jest dzisiaj?
2. Jakie lasy rosną w Polsce? Jaki las znajduje się w okolicy waszej miejscowości?
3. Przypomnij, jakie rośliny i zwierzęta żyją w lesie. Jakie wyróżniamy warstwy lasu?
4. Jak rozumiesz powiedzenie: **Im dalej w las, tym więcej drzew?**
5. Weź do ręki szyszkę. Zamknij oczy. Obracaj ją w zamkniętych dłoniach. Co czują twoje dłonie? Gołymi stopami przesuwaj po szyszce od palców do pięty. Co czują twoje stopy?

Prawidłowe użytkowanie lasu

Leśnicy wycinają stare drzewa zagrażające bezpieczeństwu. Usuwają chore, które mogłyby spowodować wyginiecie innych drzew przez żyjące w nich szkodniki, owady lub grzyby. Eliminują też drzewa zdrowe, ale rosnące w zagęszczeniu, żeby polepszyć innym organizmom dostęp do światła. Na terenach, gdzie drzewa wycięto, powalił je wiatr lub był pożar, leśnicy wiosną i jesienią robią **odnowienia**, czyli sadzą sadzonki z pobliskiej szkółki drzew leśnych.

las liściasty – dęby, buki, brzozy, graby i klony

Co daje las?

- grzyby
- jagody, borówki, jeżyny, maliny, poziomki
- drzewa, z których pozyskuje się drewno
- tlen i usuwanie zanieczyszczeń z powietrza
- osłabienie siły wiatru
- zatrzymanie wilgoci i magazynowanie wody w ściółce
- miejsce życia dla wielu zwierząt, roślin i grzybów
- miejsce wycieczek, spacerów i odpoczynku

ś ciekawego

Las liściasty może składać się z drzew jednego gatunku, na przykład **buczyna** to las bukowy, **dąbrowa** to las z przewagą dębów, a **ols** – las, w którym rośnie olsza czarna.

6. Co to znaczy **prawidłowe użytkowanie lasu**? Jak myślisz, kiedy możemy powiedzieć o rabunkowym wykorzystywaniu drzew?
7. Czy drewno musi być pozyskiwane z wyciętych drzew? Jakim innym materiałem można je zastąpić?
8. Na podstawie informacji z podręcznika i własnej wiedzy podajcie argumenty przemawiające za tym, że lasy są cenne, dlatego trzeba je chronić.

4. W co zamienić się kawałek drewna?

wióry

pasta (wióry
gotowane
z wodą)

suszenie
i prasowanie
pasty

papier

arkusze
papieru

suszenie

cięcie
na deski

klejenie, obrabianie,
zabezpieczanie
desek

meble

elementy mebla
do złożenia lub
gotowy model

Coś ciekawego

Drewno różnych drzew ma odmienne właściwości, wygląd i barwę. Miękkie **drewno lipowe** nadaje się do rzeźbienia, a twarde **dębowe** – do produkcji mebli.

Niektóre gatunki, zwłaszcza te z lasów tropikalnych, są bardzo cenne.

Balsa jest niezwykle lekka, dlatego wykonuje się z niej modele samolotów, elementy szybowców i jachtów. **Heban**, o bardzo ciemnym lub czarnym kolorze, wykorzystuje się do produkcji instrumentów muzycznych, a brunatnoczerwony **mahoń** – do wyrobu eleganckich mebli ze zdobieniami.

1. Porozmawiajcie o tym, do czego jest wykorzystywane drewno ze ściętych drzew.
2. Jakie właściwości ma drewno różnych gatunków drzew?
3. Wymieńcie w parach jak najwięcej przedmiotów, które mogą być wykonane z drewna.
4. Gdybyś mogła / mógł wyrzeźbić coś niezwykłego z drewna, to co by to było?

Dzień dobry. Nazywam się Jan.

Miło mi. Ja nazywam się Paweł Klonowski. A jak ty masz na imię?

Już mówiłem: Jan. To mój pierwszy dzień w pracy, więc wyszedłem z domu wcześniej.

Dobrze, że przyszedłeś na czas. Praca w lesie jest ciężka. Jesteś przygotowany?

Tak! Posiadam nawet dwie siekiery.

To dobrze, że masz odpowiednie narzędzia.

✓ Nazywam się Adam Kowalski.

✗ Nazywam się Adam.

Mówimy **nazywam się**, gdy podajemy imię i nazwisko lub tylko nazwisko, a **mam na imię**, gdy podajemy tylko imię.

✓ Wyszedłem wcześniej.

✗ Wyszłem wcześniej.

Poprawna odmiana czasowników **wyjść, przyjść** w odniesieniu do mężczyzn i chłopców to **wyszedłem, przyszedłem**.

✓ Mam piłę.

✗ Posiadam piłę.

Czasownik **posiadać** odnosi się do rzeczy o dużej wartości. Z nazwami innych przedmiotów łączymy czasownik **mieć**.

1. Popatrz na obrazki i przeczytaj rozmowę drwali. Powiedz, który drwal popełnia błędy językowe.
2. Wyjaśnij, dlaczego niektóre podane formy są błędne. Jak należy mówić poprawnie?
3. Ułóż po jednym zdaniu z poprawnymi sformułowaniami podanymi w ramce.

Ale sztuka!

Meblarstwo to sztuka projektowania i wyrabiania mebli.

Meble z drewna mogą być wykonywane ręcznie przez stolarza lub wytwarzane przez maszyny w specjalnych fabrykach.

Czy wiesz, co to są **antyki**?

To stare, zabytkowe meble.

Ze względu na przeznaczenie meble możemy podzielić na: mieszkaniowe, hotelowe, restauracyjne, sklepowe, ogrodowe, szkolne i biurowe.

Niektóre meble o bogatych zdobieniach lub wyjątkowej konstrukcji mogą być prawdziwymi dziełami sztuki.

1. Zastanówcie się, dlaczego meblarstwo jest nazywane **sztuką wyrabiania mebli**.
2. Zapytaj domowników, czy macie w domu mebel, z którym wiąże się jakaś historia. Jeśli tak, to opowiedz ją klasie.
3. Pobawcie się w dodawanie skojarzeń do kolejnych wyrazów. Rozpocznijcie od słowa **meble**. Z podanych skojarzeń ułóżcie zabawną historyjkę.
4. Zaprojektuj mebel do swojego pokoju. Jakie funkcje spełniałby ten mebel? Jak by wyglądał?

Gra muzyka!

Wszystkie instrumenty, na których gra się smyczkiem, są zrobione z drewna. Powstają w pracowni lutnika. Praca nad wykonaniem jednego instrumentu trwa około trzech miesięcy i wymaga wielkiej wiedzy i wrażliwości. Najważniejsze, żeby instrument pięknie brzmiał.

skrzypce

altówka

wiolonczela

kontrabas

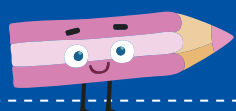

sł. Malina Sarnowska, melodia popularna

Smyczkowa rodzina

Tu są skrzypce, tu – kontrabas.
Kto je zna? Kto je zna?
W środku jest altówka, obok – wiolonczela.
Kaźda z nich smyczek ma.

1. Posłuchaj odtwarzanej przez nauczyciela piosenki o smyczkowej rodzinie. Czy poznajesz melodię, na jaką została zaśpiewana ta piosenka? Na jakich instrumentach został wykonany akompaniament do niej?
2. Podczas ponownego słuchania piosenki wskaż na ilustracji instrumenty, o których jest mowa. Powiedz, który z nich jest najmniejszy, a który – największy.
3. Zaśpiewaj piosenkę razem z nagraniem. W środkowej części, kiedy grają same instrumenty, naśladuj grę na wybranym instrumencie smyczkowym.

Pod naszymi stopami

Ogród na dachu Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego

1.

Co się dzieje pod powierzchnią ziemi?

Tymku, jestem w niesamowitym ogrodzie na dachu! Są tu rośliny na ścianach budynku! Rodzice mówią, że takie tereny zielone zatrzymują wilgoć w mieście. Z roku na rok jest coraz bardziej sucho, zanika również woda tuż pod powierzchnią ziemi.

2.

Skąd się wzięła sól w solniczce?

1. Czy w okolicy, w której mieszkasz, jest dużo stawów, oczek wodnych lub innych zbiorników z wodą?
2. Czy zauważyliście w ostatnim roku w swoim otoczeniu jakieś skutki suszy? Czy waszym zdaniem pada dużo deszczu, czy – mało? Jak często w waszej okolicy pada deszcz? Obserwujcie pogodę przez miesiąc i zaznaczajcie na klasowym kalendarzu dni z deszczem.

3.
Czy pod ziemią
jest woda?

4.
Co Ziemia ma
w środku?

Wiem od dziadka Karolka,
że problemem jest susza.
Roślinom na polach brakuje wody,
bo deszczu pada coraz mniej.

3. Porozmawiajcie o tym, jak to się dzieje, że z kranu leci woda.
4. Dowiedz się, co znajduje się pod powierzchnią ziemi. Jakie naturalne skarby są tam ukryte?
5. Z zamkniętymi oczami spróbuj kilku kryształków soli, cukru i kwasku cytrynowego. Czy rozróżniasz te smaki?

Agnieszka Frączek Spokojnie?

– Jak spokojnie... – wyszeptała z zachwytem Ala.
– I cicho – dorzuciła rozmarzona Julka.
– Zwykle nudy. Nic się nie dzieje. – Franek
nie podzielał zachwyków koleżanek.

Siedzieli pod drzewem na dużym kamieniu. Ala
wystawiała nos do słońca, Julka nuciła senną piosenkę.
Tylko Franek czujnie rozglądał się po okolicy, jakby miał
nadzieję, że za chwilę wydarzy się coś niezwykłego.

Nagle... bbbrrdęęęk!

– Co to było? – zdziwiła się Ala. – Jakby kamień pod nami
drgnął, prawda?

– Nooo... – odparła Julka bez większego zainteresowania.

– Kamień? Drgnął? Nie próbujcie mnie wkręcać! – oburzył się Franek.

– Hm... Może nam się tylko coś wydawało... – zgodziły się dziewczynki.
Tymczasem dwa kroki dalej – a właściwie: dwa kroki niżej, bo tuż pod
ziemią – panowała zdecydowanie mniej senna atmosfera.

Bbbrrdęęęk! Brzdęk, brzdęk, brzdęk.

– Przestań brzdękać tymi sztućcami! – denerwowała się pani Myszka. –
Dzieci pobudzisz.

– Ależ, kochanie – odparł jej mąż z uśmiechem – one już dawno nie śpią!
Stoją w drzwiach i nie mogą się doczekać gości.

– Nie śpimy, nie śpimy! – Roześmiane maluchy wbiegły do jadalni.

– Ciocia Dżdżownica dzwoniła. Już do nas pełźnie, wiesz, mamusi?

– Przyjdzie razem ze swoim przyjacielem, panem Kretem.

– Bo sam by zabłądził, jak zwykle! – wołały jedno przez drugie.

– To co, mogę już włączyć muzykę? – upewnił się pan Myszka.

1. Przeczytaj opowiadanie i opowiedz, co się działo nad powierzchnią ziemi.
Z czego dzieci nie zdawały sobie sprawy?

2. Czy w okolicy, gdzie siedzieli dzieci, naprawdę było spokojnie, cicho i nudno? Dlaczego?

3. Jakie przyjęcie miało się odbyć u mysiej rodziny? Skąd się brały wszystkie dźwięki?

– Jasne, że tak! – dobiegło z korytarza. To nornice, najweselsze mieszkanki okolicy, właśnie przybyły na przyjęcie. I już od progu narobiły mnóstwo hałasu: – Niech pan puszcza tę muzykę, panie sąsiedzie, tylko głośno!

Wtedy się zaczęło...

Parampapam! – grała muzyka. Tupu-tupu-tup! – tańczyły nornice. Fiu, fiu, fiu! – pogwizdywał do rytmu pan Kret. Hopsasa, siu! – wywijała pani Dżdżownica. Tralala! – nucili pani i pan Myszkowie. A nucąc, rozstawiali talerze (brzdęk!) i rozkładali sztucce (brzdęk, brzdęk, brzdęk!), mieszały w garach (krętu-krętu-stuk!) i głośno zachęcali gości do jedzenia. Dzieci państwa Myszków aż podskakiwały z radości (hopsasa!), biły brawo gościom (klask, klask!) i pękały ze śmiechu (hi, hi! ha, ha!).

Tymczasem dwa kroki dalej – a właściwie: dwa kroki wyżej, bo tuż nad ziemią...

– Jak tu spokojnie... I cicho – szeptały dziewczynki.

– Zwykle nudy – złościł się Franek. – Tu nigdy nic się nie dzieje.

Czas na poradę!

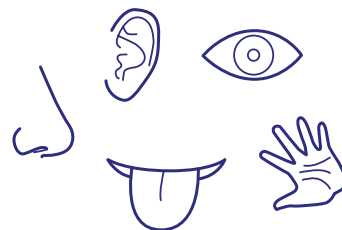

Często zdarza się, że na coś patrzymy, ale nie widzimy, czegoś słuchamy, ale nie słyszymy. Każdego dnia warto się na chwilę zatrzymać i rozejrzeć wokół.

Dostrzec to, co nas otacza, a czego do tej pory nie zauważaliśmy.

Uruchom swoje zmysły i wykonaj w klasie lub na zewnątrz szkoły ćwiczenie na uważność.

- Zauważ wokół siebie pięć rzeczy.
- Dotknij czterech przedmiotów i poczuj ich fakturę.
- Usłysz trzy odgłosy dochodzące z otoczenia.
- Poczuj dwa zapachy wokół ciebie.
- Zastanów się, jaki smak w tej chwili czujesz.

4. Co w opowiadaniu jest częścią świata fikcyjnego, a co należy do realnej rzeczywistości?
5. Przypomnij nazwy pięciu zmysłów i powiedz, które narządy za nie odpowiadają.
6. Porozmawiajcie w parach, które z ćwiczeń na uważność było dla was najtrudniejsze, a które – najłatwiejsze do wykonania. Dlaczego?

2. Skąd się wzięła sól w solniczce?

Dorota Gellner

W kopalni soli

Wiecie, jak tu fajnie
w tej słonej kopalni?
Gdybym tutaj gotowała,
to bym sól pod ręką miała.
Sól pod ręką
i pod nogą,
na suficie,
pod podłogą...
Nigdy bym się nie nudziła,
bo bym ciągle coś soliła.
Sól bym miała z każdej strony –
dach nad głową posolony,
słone ściany i uliczki –
całkiem jak
na dnie solniczki!

abc
Trening czytania

Pani w klasie zapytała, skąd się wzięła sól w solniczce. Natychmiast padło kilka odpowiedzi. Magda powiedziała, że sól kupujemy w sklepie. Ja wyjaśniłem, że sól jest wydobywana w kopalniach. A Franek opowiedział o tym, że można ją pozyskiwać ze słonej wody mórz i oceanów. Kto miał rację?

1. Przeczytaj teksty i powiedz, skąd się bierze sól.
2. Wymień kilka przykładów zastosowania soli.
3. Jakich produktów, w których jest sól, używa twoja rodzina?
4. Dowiedzcie się, dlaczego sól jest niezbędna do prawidłowego funkcjonowania organizmu, ale jej spożywanie w nadmiarze jest szkodliwe.
5. Wyjaśnij znaczenie powiedzenia: **Zamienić się w słup soli.**

Kopalnia soli
w Wieliczce

Zwykle nie zastanawiamy się nad tym, jak potrzebna na co dzień jest sól. W dawnych czasach była ona prawie tak cenna jak złoto i służyła za środek płatniczy. W miejscach występowania złóż soli powstawały kopalnie, a wokół nich – całe miasta.

Od wieków soli używa się do konserwowania żywności – głównie ryb, mięsa i serów. Dlaczego? Ponieważ sól powoduje ograniczenie lub nawet powstrzymanie rozwoju bakterii.

Sól jest wykorzystywana nie tylko w przemyśle spożywczym, lecz także chemicznym, papierniczym, kosmetycznym czy farmaceutycznym. Można ją znaleźć w każdej apteczce w postaci soli fizjologicznej, na przykład do przemywania ran i zadrapań, ale też w kroplach do oczu. Sól fizjologiczna świetnie nawilża błony śluzowe, dlatego stosuje się ją do inhalacji w czasie chorób górnych dróg oddechowych.

Sól to składnik różnego rodzaju mydeł i kosmetyków do kąpieli, bo działa relaksacyjnie i antystresowo. Jest też doskonałym środkiem czyszczącym, który pomaga w usuwaniu plam. Zimą bywa stosowana do posypywania oblodzonych dróg, bo rozpuszcza lód.

6. Czy byłeś / byłaś kiedyś w Wieliczce lub w innej kopalni soli? Co tam zobaczyłeś / zobaczyłaś? Opowiedz o swoich wrażeniach.

 7. W kopalniach wydobywa się także węgiel. Weź kartkę z bloku i łaskę węgla, żeby sprawdzić, jakie możliwości rysowania daje węgiel. Poeksperymentuj: rysuj kreski o różnej grubości i wymyślone plamy. Na koniec wykonaj węglem rysunek na dowolny temat.

Surowce mineralne

Ziemia kryje w sobie wiele skał i minerałów potrzebnych człowiekowi. To **surowce mineralne**. Wydobywa się je w kopalniach i kamieniołomach, przetwarza i wykorzystuje w różny sposób. Te surowce są nieodnawialne, co oznacza, że kiedyś się wyczerpią.

Wykorzystanie surowców mineralnych

do wytwarzania ciepła i energii,
jako paliwo do napędzania
silników samochodowych

w przemyśle spożywczym
oraz do produkcji kosmetyków
i nawozów sztucznych

do budowy domów,
pomników oraz dróg,
do wyrobu farb

węgiel
kamienny

ropa naftowa

gaz ziemny

gips

siarka

sól kamienna

wapień

marmur

granit

Wydobywanie surowców mineralnych ma duży wpływ na środowisko przyrodnicze. Wiąże się ze zmianą krajobrazu i zniszczeniem miejsc życia roślin i zwierząt. Przyczynia się do zanieczyszczenia powietrza oraz zbiorników wodnych.

1. Wymień kilka surowców mineralnych występujących na Ziemi. Do czego są używane?
2. Co się stanie, gdy zasoby surowców się wyczerpią? Czym można zastąpić węgiel, żeby było ciepło w naszych domach, czym – gaz ziemny, żebyśmy mogli ugotować obiad, a czym – sól, żeby posolić potrawy?
3. Jakie zagrożenia dla środowiska powoduje wydobywanie surowców mineralnych?
4. Gotowanie wody tylko w niezbędnej ilości, zakrywanie garnka pokrywką w czasie przygotowywania potraw, wyłączenie światła i nieużywanych urządzeń elektrycznych – jak myślisz, czy ma to znaczenie w oszczędzaniu surowców mineralnych?

Węgiel aktywny

1. **Problem badawczy:**
Co się stanie, gdy do wody zabarwionej atramentem wsypujemy węgiel aktywny?
2. **Hipoteza:**
Woda się oczyści.
3. **Opis badania:**
Potrzebne będą: szklanka z wodą zabarwioną atramentem, trzy tabletki roztłuczone na proszek węgla aktywnego, łyżeczka
Co będę robić: Do szklanki wsypuję węgiel aktywny i mieszam go z zabarwioną wodą. Odstawiam płyn na jeden dzień.
4. **Schemat doświadczenia**
(wykonujesz rysunek)
5. **Doświadczenie** (wykonujesz doświadczenie zgodnie z opisem)
6. **Wyniki eksperymentu** (zapisujesz, co zauważyłaś / zauważyłeś)
7. **Rozwiązanie** – zapisujesz, czy twoja hipoteza się sprawdziła

TAK NIE

ś ciekawego

Węgiel aktywny, zwany także leczniczym, ma właściwości, dzięki którym pochłania zanieczyszczenia. Wykorzystuje się go podczas leczenia biegunek i zatruc pokarmowych. Wyłapuje on szkodliwe substancje, które są usuwane z organizmu. Jest także stosowany w filtrach oczyszczających wodę do picia oraz w maskach antysmogowych.

5. Wykonaj opisane doświadczenie zgodnie z instrukcją. Zapisz swoje obserwacje i wnioski w zeszycie.

Sarah Garré, Marijke Huysmans, przełożyła Alicja Oczko

Jak powstaje woda gruntowa?

(fragment książki „Wielka księga wody. Od kropli deszczu

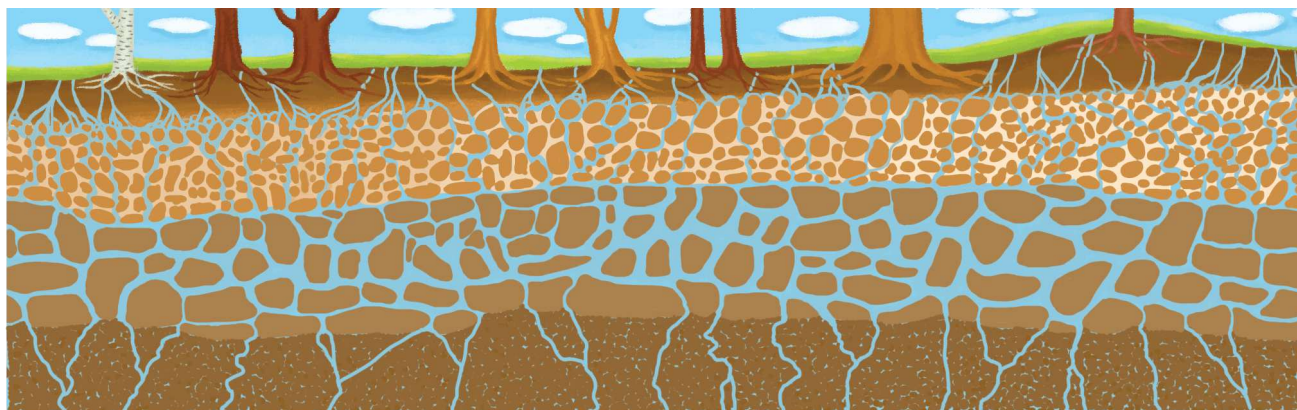
po niszczycielskie tsunami”)

tekst popularnonaukowy

Prawie cała woda, która nie jest słona lub zamarznięta, znajduje się pod ziemią. Woda gruntowa nie płynie w podziemnych jeziorach czy rzekach – tkwi w małych otworach i szczelinach między ziarnkami piasku oraz między kamieniami pod ziemią.

Kiedy pada deszcz, część wody znika pod ziemią. (...) Niektóre krople docierają do wód gruntowych po kilku dniach, tygodniach lub miesiącach, ale równie dobrze może to trwać lata, a nawet wieki.

Woda gruntowa często bardzo długo pozostaje pod ziemią. Mimo to w całości spłynie kiedyś do strumieni, rzek czy mórz. Istnieją różne rodzaje wód gruntowych: przypowierzchniowe i podziemne. Przypowierzchniowe wody gruntowe znajdują się od zaledwie kilku do kilkudziesięciu metrów pod powierzchnią ziemi. Kiedy pada deszcz, są one uzupełniane. Jeśli przez jakiś czas jest sucho, to ich poziom spada. Z kolei podziemne wody gruntowe znajdują się nawet kilkaset metrów w głąb ziemi. Są tam bardzo dobrze chronione. Dla tych wód nie ma zbyt wielkiego znaczenia, czy deszczu pada dużo czy mało.

Przeczenie **nie** z **przymiotnikami** piszemy razem.

niezdatna **nie**słona **nie**zamarznięta

1. Posłuchaj tekstu. Wyjaśnij swoimi słowami, co to są **wody gruntowe**.
2. Powiedz, w jaki sposób są uzupełniane wody gruntowe.
3. Podaj i zapisz w zeszycie kilka przykładów przymiotników z przeczeniem **nie**.

Skąd mamy wodę w kranie?

1. Pobieranie wody

- z rzek lub zbiorników wodnych
- ze studni – ujęcia wody spod ziemi
- ze studni, która pobiera wodę spod dna rzeki lub jeziora

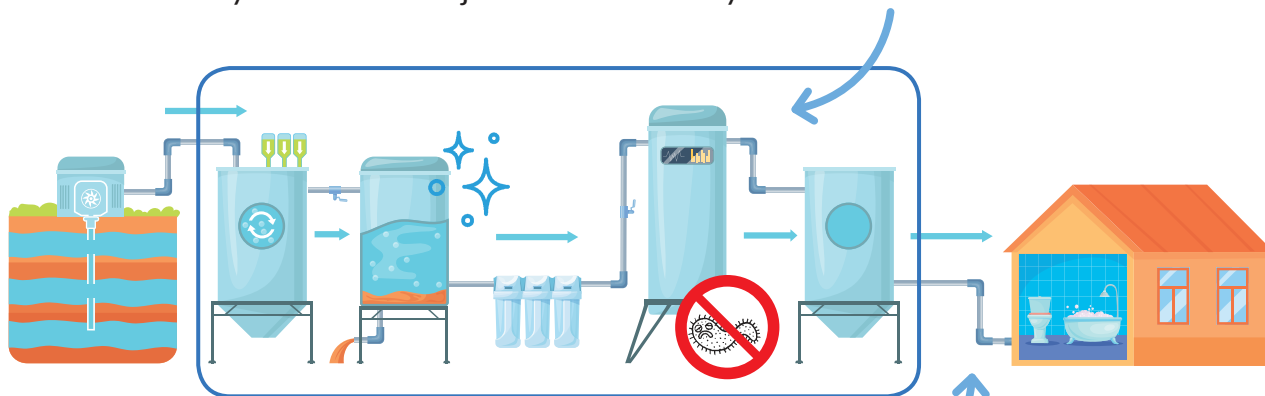
ciekawego

Największa w Europie studnia miejska w korycie rzeki, dostarczająca wodę spod jej dna, znajduje się w Warszawie. Jest nazywana **Grubą Kaśką**. Pompuje wodę spod dna Wisły.

2. Oczyszczanie wody

Żeby można było używać wody w domu, musi ona najpierw zostać oczyszczona w stacji uzdatniania wody.

3. Dostarczanie wody do domów

Oczyszczona woda trafia do sieci wodociągowej i dalej rurociągami do budynków.

4. Na podstawie ilustracji i podanych informacji wyjaśnij, skąd mamy wodę w kranie.

5. Skorzystaj z dowolnych źródeł informacji i przygotuj prezentację o tym, co znajduje się pod powierzchnią ziemi.

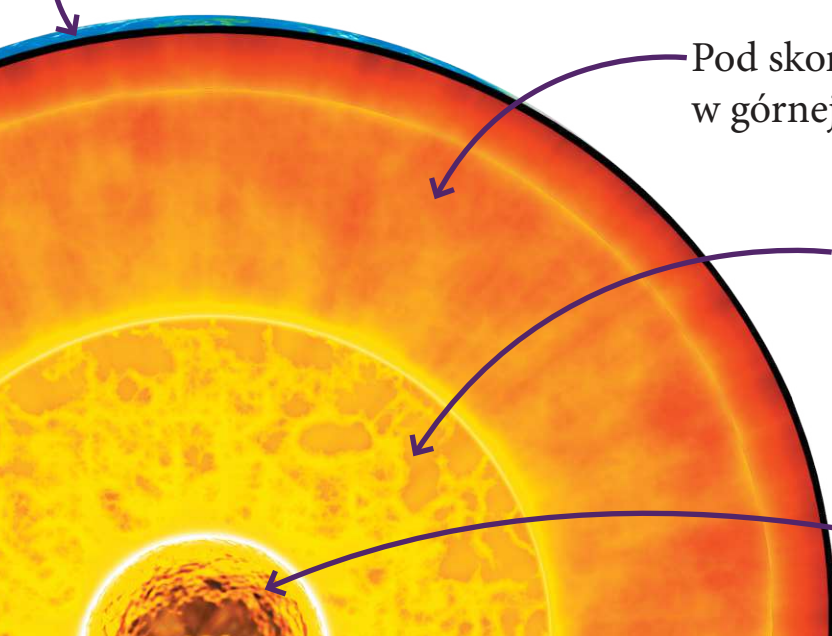
Skąd wiemy o tym,
że cała Ziemia nie jest
tylko twardą kulą?

Podczas wybuchu
wulkanu z jej wnętrza
wydobywa się gorąca,
płynna masa. To lawa.

Warstwy Ziemi

Ziemia ma kształt lekko spłaszczonej kuli. Zewnętrzna i najcieńsza warstwa Ziemi to **skorupa ziemna**. To na jej powierzchni żyją ludzie.

Pod skorupą jest **płaszcz**, zbudowany
w górnej części ze stopionych skał.

W samym środku Ziemi znajduje
się **jądro Ziemi**. Jego zewnętrzna
część jest płynna. Możliwe,
że jest tam bardziej gorąco
niż na powierzchni Słońca.

Jądro wewnętrzne to
twarda, metalowa kula.

1. Popatrz na przekrój Ziemi i wymień jej warstwy.
2. Przeczytaj tekst. Powiedz, czego się dowiedziałas / dowiedziałeś o budowie poszczególnych warstw Ziemi.
3. Podaj kilka wyrazów bliskoznacznych do wyrazu **Ziemia**.

Jak wykonać model Ziemi z plasteliny?

Potrzebne będą: plastelina w pięciu kolorach: żółtym, pomarańczowym, czerwonym, niebieskim i zielonym, linijka, wykałaczki, karteczki, klej

1.

Z żółtej plasteliny urwij kawałek i uformuj z niego kulkę. To będzie jądro wewnętrzne Ziemi.

2.

Oklej równomiernie żółtą kulkę pomarańczową plasteliną. Powstanie jądro zewnętrzne Ziemi. Tak samo zrób z plasteliną w kolorze czerwonym, żeby powstał płaszcz.

3.

Teraz kolejno nakładaj na kulkę cienką warstwę zielonej oraz niebieskiej plasteliny, żeby uformować kontynenty i oceany.

4.

Na koniec linijką przetnij kulkę na pół lub wytnij z niej ćwiartkę. W odpowiednie warstwy modelu wbij wykałaczki z podpisami.

Ciekawego

Bezpośrednia obserwacja wnętrza naszej planety jest bardzo ograniczona. Można zjeżdżać do głębokich szybów kopalń lub robić odwierty w głąb globu, ale to tylko działania w warstwie skorupy ziemskiej. Środek Ziemi znajduje się ponad 6 tysięcy kilometrów pod jej powierzchnią. To olbrzymia odległość, ale najtrudniejsze jest to, że wraz z głębokością temperatura we wnętrzu Ziemi wzrasta, więc żaden materiał tam nie przetrwa. Do tej pory udało się dowiercić jedynie na głębokość 12 kilometrów.

Marcin Przewoźniak

Afera w Zamku Strachburg

Odcinek 1. Gdzie się podziały obrazy?

Udział w konkursie plastycznym był świetnym pomysłem Naszej Pani. Nagrodą okazał się wyjazd na trzydniową wycieczkę artystyczną do Zamku Strachburg. Klasa Agi i Antka zamieszkała w starej warowni. W gotyckich komnatach mieli zorganizować wystawę swoich malunków!

Pierwszego dnia, w piątek, zwiedzali zamek. Przewodnik Otto Kripi, w czarnym płaszczu i rycerskiej kolczudze, prowadził klasę przez labirynt zakamarków. Z Sali Balowej do Jadalni Rycerzy, później do Małego Muzeum, dalej do Sali Duchów, potem krętym korytarzem, omijającym zamkniętą Komnatę Króla Bąka II... a tu znowu Sala Balowa ze stołówką. I znowu korytarz, ale piętro niżej... Teraz północnym skrzydłem. Znowu Sala Duchów, jednak tym razem weszli do niej przez wejście w podłodze. Od nazw, schodów i zakrętów wirowało im już w głowach.

– Sala Duchów? To tu straszy? – pytały dzieci.

– Co za głupie gadanie! – rozgniewał się Otto. –

Po prostu przychodzą duchy dawnych właścicieli zamku.

One tu mieszkają, a nie straszą! To nadal ich dom!

– Wracajmy! – jęknęła Wika.

– Już nie wiem, gdzie jestem... – szepnęła Aga.

– Myślę, że chodzimy w kółko – odpowiedział Antek.

– Duchów nie ma! – Tomek machnął ręką.

– Oto Złota Komnata. Tu urządzimy waszą wystawę.

Teraz tam nie wchodźcie – rzekł tubalnym głosem Otto.

Aga, Antek i jeszcze dwóch chłopaków i tak zajrzeli do środka.

1. Posłuchaj uważnie opowiadania lub przeczytaj je samodzielnie. Powiedz, gdzie toczy się jego akcja.
2. Wymień bohaterów występujących w tekście.
3. W jaki sposób dzieci spędziły pierwszy dzień wycieczki?
4. Co okazało się następnego dnia rano?

– Ooo, są nasze prace! – Antek wskazał wielką, czarną tekę, opartą o ścianę. Obok ktoś fotografował modelkę na tle wiszących obrazów. Fotograf odwrócił się do dzieciaków i pogroził im palcem.

Poranek na zielonej szkole! Lepiej mieć zatyczki w uszach! Hałas dudnił od sypialni przez łazienki, aż do stołówki w Sali Balowej. Chłopcy szybko przełykali kanapki i zwiewali do sąsiedniej Jadalni Rycerzy, gdzie stał telewizor i można było spokojnie pograć na smartfonie.

Ale co to? Korytarz prowadzący do Złotej Komnaty ktoś okleił taśmą z napisem „Policja”. Aga i Antek, niewiele myśląc, przemknęli pod przeszkodą i wbiegli do Złotej Komnaty. Była pusta! Zniknęły obrazy. Zniknęła też teka z pracami dzieci.

– Sprawca wraca na miejsce zbrodni! – To był Otto Kripi! Stał przy maciupkim wejściu w korytarz. Wczoraj musieli robić głęboki ukłon, by zajrzeć tędy do środka.

– Tego jeszcze nie wiemy – rzekł wysoki, nieogolony mężczyzna w wojskowej kurtce. Schylony wpół, wychodził z niskiego korytarza, prowadzącego do Sali Duchów. Za nim wesoło podskakiwał mały piesek.

– Może byśmy tak zwiali, co? – Antek złapał Agę za rękę.

– Jestem detektyw Chaps, a to mój śledczy pies Caps – przedstawił się mężczyzna, a kudłaty piesek zaszczeakał, kiedy usłyszał swoje imię. – Wyjaśnijcie mi, co tu robicie i gdzie są obrazy.

Za plecami Agi i Antka pojawiło się mnóstwo dzieci, a także Nasza Pani, pani Becia pilnująca muzeum i nocny dozorca Kuba.

– Aha. Mamy komplet podejrzanych. – Chaps kiwnął głową. – No to spędzimy razem trochę czasu. Każdy z was opowie o tej nocy.

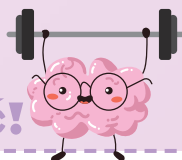
– Wcale nie! – zawołała Aga. – Po pierwsze, my nie jesteśmy podejrzani, a po drugie, gdzie się podziali facet z aparatem i modelka?

5. Pomóż detektywowi Chapsowi w śledztwie. Zastanów się i odpowiedz na pytania:

- Co klasa Agi i Antka robiła w zamku? W jakim celu tam przyjechała?
- Jakie pomieszczenia znajdują się w zamku? Ile ich jest?
- Kto jest według ciebie najbardziej podejrzany o kradzież obrazów i prac dzieci?

6. Jak myślisz, co może się wydarzyć dalej? Kogo na pewno powinien przesłuchać detektyw?

Damy radę się nauczyć!

Żeby nauczyć się sprawnie czytać i dobrze zrozumieć czytany tekst, trzeba potrenować wzrok i mózg. Zanim zaczniesz czytać, pogimnastykuj swój wzrok i poćwicz koncentrację, wtedy czytanie będzie łatwiejsze. Pomogą ci w tym poniższe ćwiczenia. Powodzenia!

1. Stań w lekkim rozkroku. Wyciągnij przed siebie rękę z zaciśniętą pięścią i wyprostowanym kciukiem. Na kciuk możesz założyć frotkę do włosów lub pacynkę. Powoli przesuwaj rękę w prawą i lewą stronę w jednej poziomej linii. Cały czas śledź oczami przemieszczający się kciuk. Nie ruszaj głową, pracują same oczy!

2. Napisz w zeszycie trzy wyrazy zaczynające się literą z i kończące się literą k.

Wzór: **zamek**, **zabytek**

3. Przyjrzyj się linii. Wskaż wszystkie miejsca, w których jej odcinki się krzyżują. Sprawdź, czy widzisz dziewięć takich miejsc.

4. W tekście na stronie 109 w każdej linijce wskazuj ołówkiem kolejne wyrazy i je odczytuj. Przeczytaj w ten sposób cały tekst.

5. Wyjaśnij, dlaczego ludzie zaczęli budować zamki.

6. Gdzie jest położony zamek w Golubiu?

7. Które z poniższych zdań jest zgodne z tekstem, a które – nie jest?

- a. Kazimierz Wielki rozkazał zbudować zespół zamków zwanych Orlimi Gniazdami.
- b. Na zamku w Golubiu odbywają się turnieje sportowe.

Obronne rezydencje. Zamki

(fragment książki „Kierunek: Polska!”)

Gdybyś podróżował po Polsce w dawnych czasach, musiałbyś uważać na grasujących po drogach zbójców i błędnych rycerzy, zwierzynę czyhającą w leśnych gęstwinach, zasadzki wrogów. Życie nie było wówczas bezpieczne: często wybuchały wojny i konflikty sąsiedzkie. Dlatego ludzie zaczęli budować zamki – warownie otoczone wysokimi, kamiennymi murami, strzegące miast, granic i przepraw przez rzeki. Niektóre z nich do dziś zobaczysz w różnych zakątkach Polski. Zajrzyj do nich, a kto wie, może spotkasz ducha błakającego się po podziemnych lochach lub zjawę wyglądającą z zamkowej wieży...

Na turnieju rycerskim

Do najpiękniejszych zamków w Polsce należy zamek w Golubiu (...). Zobaczysz go z daleka, bo położony jest na wysokim wzgórzu nad Drwęcą. Warto tu przybyć, aby z góry podziwiać wspaniałe widoki na historyczne miasto Dobrzyń. A jeśli jesteś miłośnikiem walk rycerskich, czeka tu na ciebie kolejna atrakcja. Zamek w Golubiu był pierwszym, na którym wznowiono turnieje rycerskie.

Szlakiem Orlich Gniazd

Urwiste wzniesienia Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej tworzyły niegdyś granicę państwową oddzielającą ziemię Małopolski i Śląska. Dla jej zabezpieczenia król Kazimierz Wielki postanowił wznieść cały zespół zamków, stanowiących razem niezwykle skuteczną linię obrony. Większość z nich zbudowano na szczytach niedostępnych wapiennych skał i dlatego nazwano je Orlimi Gniazdami. (...) Dziś prowadzi tamtędy popularny wśród turystów Szlak Orlich Gniazd.

Sposób na czytanie

1. Przygotuj trzy lub cztery kostki do gry. Rzuć nimi i szybko ogarnij wzrokiem, ile oczek wypadło na każdej kostce. Następnie zasłoń kostki kartką lub zamknij oczy i powiedz z pamięci, ile oczek wypadło na każdej kostce.
2. Przypomnij sobie kolejność liter polskiego alfabetu. Następnie zapisz litery alfabetu w odwrotnej kolejności: od ż do a.
3. Odczytaj wszystkie litery widoczne na obrazku. Następnie odczytaj co drugą literę, zaczynając od lewej strony, i podaj hasło.

4. W każdej linijce tekstu przeczytaj pierwszą i ostatnią literę. Postaraj się jak najszybciej przeskakiwać wzrokiem z początku do końca każdej linijki tekstu. To ćwiczenie pozwoli ci poszerzyć pole widzenia.

W każdym mieście wojewódzkim w Polsce znajduje się Centrum Powiadamiania Ratunkowego, które wchodzi w skład ogólnopolskiego systemu obsługi zgłoszeń alarmowych. Centrum ma za zadanie przekazywanie zgłoszeń do właściwych służb ratowniczych: policji, pogotowia ratunkowego lub straży pożarnej.

5. Przeczytaj fragment opowiadania na stronie 111, wskazując ołówkiem tylko trzy wybrane miejsca w każdej linijce.
6. Na podstawie tekstu odpowiedz na pytania.
 - a. Dlaczego mama nie dokończyła tego, co mówiła do Karolinki?
 - b. Co zrobiła córka, gdy mama zasłała?
 - c. Pod jaki numer zadzwoniła dziewczynka?
 - d. Jakie informacje Karolinka podała dyspozytorowi w Centrum Powiadamiania Ratunkowego?
7. Czy Karolinka postąpiła właściwie? Jak oceniasz jej zachowanie?

Mali bohaterowie (fragment)

W domu było bardzo cicho. Tata jak zwykle był w trasie. Pracował jako kierowca ciężarówki. (...) Mama gotowała w kuchni obiad, a Karolinka czytała książkę. Jej mały braciszek, Bartek, bawił się na dywanie. (...)

Nagle mama weszła do pokoju. Była blada i trzymała się za serce.

– Karolinko – wyszeptała. – Bardzo źle się czuję. Jest mi okropnie słabo. Musisz wezwać pomoc i powiedzieć...

Mama nie dokończyła. Usiadła i osunęła się na kanapę. Przestraszona Karolinka pochyliła się nad mamą.

– Mamusiu, co ci jest? Mamusiu! Słyszysz mnie?

Ale mama nie odpowiadała. Miała zamknięte oczy i ciężko oddychała.

Karolinka wstała i podbiegła do stołu, na którym leżał telefon mamy. Dokładnie pamiętała, jaki numer trzeba wybrać. (...)

– Jeden, jeden, dwa – powtarzała na głos, wybierając numer.

– Centrum Powiadamiania Ratunkowego, słucham.

– Proszę pana, moja mama weszła do pokoju i upadła.

Nie wiem, co robić. Proszę przyjechać.

– A czy jest jeszcze ktoś dorosły w domu?

– Nie, jestem tylko ja, mój mały braciszek i mama. I ona leży i się nie rusza.

– Spokojnie, zaraz ktoś przyjedzie. Powiedz, jak się nazywasz.

– Karolina, mam siedem lat.

– Gdzie mieszkasz?

– To jest mały dom dwurodzinny w Kolnie, numer 50d. Proszę przyjechać, to jest ta główna droga, którą jedzie się przez wieś.

– Już jedziemy, nic się nie martw. (...)

Za kilka minut na drodze słychać było syrenę. Pod domem zatrzymał się wóz strażacki, a za nim karetka pogotowia.

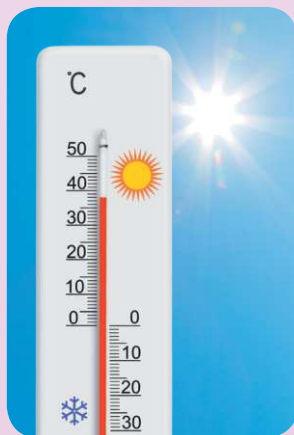
1. Wyciągnij przed siebie rękę z zaciśniętą pięścią i wyprostowanym kciukiem. Powoli przesuwaj rękę w górę i w dół w jednej pionowej linii. Cały czas śledź oczami przemieszczający się kciuk. Nie poruszaj głową, pracują same oczy!
2. Usiądź wygodnie. Skrzyżuj ręce na klatce piersiowej, zamknij oczy i licz cicho w spokojnym tempie do 30. Jeśli wykonasz to polecenie i nie otworzysz oczu, zanim nie skończysz liczenia, to możesz przyznać sobie tytuł „mistrzyni / mistrza koncentracji”.
3. Odczytaj hasło z sylab zapisanych na kroplach wody. Każdą sylabę czytaj od końca.

4. Wyszukaj w poniższym tekście wyrazy trzysylabowe i policz je w myślach. Skup się wyłącznie na wyszukiwaniu, a nie na treści tekstu.

Ratownicy wywieszają flagi na plaży. Biała flaga oznacza, że możemy kąpać się bezpiecznie. Czerwony kolor flagi symbolizuje bezwzględny zakaz wchodzenia do wody.

5. Przeczytaj tekst na stronie 113, wskazując ołówkiem jego kolejne linijki. Postaraj się nie zaczynać wskazywania od samego początku linijki i nie docierać ołówkiem do jej końca.
6. Które z obrazków pasują do sytuacji, w których na plaży wywiesza się czerwoną flagę?

7. Jaka służba ratownicza zajmuje się bezpieczeństwem osób przebywających nad wodą? Podaj numery telefonów alarmowych do tego pogotowia.

Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (WOPR) to służba ratownicza zajmująca się bezpieczeństwem osób przebywających na obszarach wodnych (rzeki, jeziora, morze).

Zasady zachowania bezpieczeństwa nad wodą

- Pływaj tylko w miejscach strzeżonych i oznakowanych.
- Stosuj się do poleceń ratownika.
- Nie pływaj:
 - obok statków i łodzi,
 - w pobliżu śluz i zapór wodnych,
 - w miejscach, gdzie jest dużo wodorostów,
 - tam, gdzie występują zawirowania wody,
 - w wodzie o temperaturze niższej niż 14 stopni Celsjusza.
- Używaj kamizelki ratunkowej na łódce, w kajaku i na rowerze wodnym.
- Po posiłku odczekaj trochę, zanim wejdiesz do wody.
- Nie wbiegaj do wody po dłuższym opalaniu się.
- Skacz do wody tylko w wyznaczonych miejscach.
- Zanim wejdiesz do wody, zwróć uwagę na kolor flagi wywieszonej na plaży.
Czerwona flaga oznacza bezwzględny zakaz kąpieli. Wywiesza się ją, gdy:
 - temperatura wody jest niska,
 - jest silny wiatr i nurt wody,
 - są wysokie fale,
 - widoczność jest ograniczona,
 - jest burza,
 - występuje skażenie wody,
 - pojawiają się meduzy lub sinice,
 - trwa akcja ratownicza.

Telefony ratunkowe nad wodą:

☎ 601 100 100

📞 984

bezpieczna
kąpiel

zakaz
kąpieli

1. Usiądź wygodnie. Potrzymaj dłonie o siebie, żeby je rozgrzać, a następnie delikatnie, ale szczerlnie zakryj nimi oczy. Palce powinny być oparte o czoło. Z zasłoniętymi oczami przypomnij sobie jakieś miłe wydarzenie. Staraj się przywołać jak najwięcej szczegółów, kształtów i kolorów. Posiedź w tej pozycji dwie minuty. Na koniec powolutku odstoń oczy i pomrugaj, żeby twój wzrok przyzwyczaił się do światła. Dzięki temu ćwiczeniu zrelaksujesz swoje oczy.

2. Wskaż na ilustracji dwie takie same szyszki, które są jednocześnie tak samo ułożone. Sprawdzaj rząd po rzędzie od lewej strony do prawej.

3. Utwórz jak najwięcej wyrazów z liter znajdujących się w tabeli.

W	B	S
L	A	S
M	S	S

4. Przeczytaj wiersz na stronie 115, wskazując ołówkiem jego kolejne linijki. Tym razem pokazuj tylko jedno miejsce w każdej linijce wiersza.
5. Dlaczego las po obudzeniu nie narzekał na nocne niedogodności?
6. Przeczytaj poniższe zdania. Odszukaj w wierszu podobne zdania i powiedz, którymi wyrazami te zdania się różnią.
 - a. Choć mi w uszach coś latało.
 - b. Ptak podniósł wielki kask.
 - c. Wilk darł się jak nadęty.
 - d. Nie narzekam jednak stale.

7. Co tobie przeszkadza w czasie snu, na co mogłabyś / mógłbyś narzekać?

Dorota Gellner

Las o świcie

Las

obudził się o świcie
i zawołał:

– Znakomicie!

Znakomicie mi się spało,
choć mi w uszach coś szumiało.

Coś skrzypiało raz po raz
i ptak podniósł
dziki wrzask!

Chociaż mi fryzura zmokła,
ruda szyszka

w bok mnie gniotła,

choć mnie kornik

drapał w pięty,

a wilk darł się
jak najęty.

To i tamto,

i tak dalej,

nie narzekam jednak wcale.

Nie narzekam –

bo i po co?

Tak jest zawsze
w lesie nocą!

Lena i Tymek poznają świat

cykl opowiadań przyrodniczych

Posłuchaj uważnie opowiadań czytanych przez nauczyciela. Po wysłuchaniu fragmentu tekstu w miejscach oznaczonych zastanów się, jakie pytanie możesz zadać. Może to być pytanie odnoszące się bezpośrednio do tekstu lub o to, co mogło się wydarzyć, co można zrobić w takiej sytuacji, co ktoś pomyślał lub gdzie można znaleźć na to odpowiedź. Wyznacz osobę lub osoby, które odpowiedzą na twoje pytanie. Pamiętaj, że odpowiedzi może być wiele.

Małgorzata Szczęsna

Gdzie w czasie wakacji była Lena, a gdzie był Tymek?

- Cześć! To ja – Lena! Nareszcie przyszedł Tymek! Tak dawno się nie widzieliśmy!
- Leno, opowiadaj o swoich wakacjach! – zawołał i rozłożyliśmy się na podłodze, koło wielkiej mapy świata i fotoksiążki ze zdjęciami z mojego wyjazdu rodzinnego.
 - Byłam z rodzicami na Wyspie Rodos na Morzu Śródziemnym. Opalałam się, pływałam, zbierałam kamienie. Wieczorem siedzieliśmy na tarasie i graliśmy w gry.
 - Na tych zdjęciach wyszłaś jak gwiazda filmowa: Lena na piasku, Lena w morzu, Lena na leżaku, Lena w porcie – wyliczał Tymek, przeglądając zdjęcia.
 - Tak, było świetnie! Ale niestety wróciliśmy kilka dni wcześniej. Okazało się, że wyspę ogarnia pożar, dlatego musieliśmy ewakuować się na lotnisko, a stamtąd dalej samolotem do Polski.
 - Ale mieliście przygodę! Ja byłem nad polskim morzem, w Rowach. Było chłodno, ale się nie nudziłem. Poza zajęciami z jazdy konnej robiliśmy dużo ciekawych rzeczy.
 - Z ciebie też model: Tymek na koniu, Tymek na rowerze, Tymek przy latarni morskiej – wyliczałam, patrząc na zdjęcia w jego smartfonie.
 - Zobacz! Ty byłaś tu, a ja tu! – powiedział Tymek i wskazał na mapie miejsca, o których rozmawialiśmy. – Wydaje się tak bardzo blisko, a to przecież tyle kilometrów.
 - Podoba mi się takie zwiedzanie świata – powiedziałam i zamyśliłam się. – Mam pomysł! Napiszmy na kartkach dziesięć naszych wymarzonych miejsc na podróż. Jeśli uda nam się napisać to samo, to pojedziemy tam razem w przyszłości.
- Po zapisaniu kartek sprawdziliśmy. Tak, marzyliśmy o...

Na jakiej wyspie była Lena, a w jakiej miejscowości był Tymek? Znajdź te miejsca na mapach na stronach 10–11. Jakie są twoje marzenia podróżnicze? Jakie miejsca chcesz zobaczyć? Co chcesz zwiedzić? Dlaczego?

Małgorzata Szczesna

Jak podzielić się czymś z innymi?

Cześć! To ja – Tymek! Jesteśmy z Leną u dziadka Karolka i babci Gosi w ich leśnym domku. Właśnie wracamy z wyprawy z grzybami i mnóstwem zdjęć i filmów.

– Dziadku, ty tak ciekawie opowiadasz o sekretach lasu, robisz piękne fotografie. Trzeba koniecznie podzielić się tym z innymi – powiedziałem. 🍃

– Już wiem, pomożemy ci! Zrobiliśmy tyle zdjęć grzybów. Umieścimy je w internecie na jednej ze stron związanych z przyrodą – zaproponowała Lena. – Najpierw przytrzymaj, dziadku, ikonę aplikacji... Teraz wybierz „Nowy post”. Dodamy tu zdjęcie tej dużej kurki. Klikniemy „Gotowe” i „Dalej”.

Dziadek uruchomił „Dodaj opis” i napisał: „Kurka, czyli pieprznik jadalny”. Dołączyliśmy jeszcze zdjęcia prawdziwka, czyli borowika szlachetnego, i oznaczyliśmy te grzyby jako jadalne. Mieliśmy jeszcze fotografię muchomora sromotnikowego, najbardziej trującego grzyba w Polsce. Nagle poczułem smakowity zapach. 🍃

– Dosyć tego wpatrywania się w smartfon! Trzeba coś zjeść. – Babcia postawiła na stole misę z parującym makaronem z sosem. – To już godzina, jak wróciliście z lasu! 🍃

Makaron z sosem kurkowym smakował doskonale. Po obiedzie Lena postanowiła namówić dziadka do założenia i prowadzenia własnego bloga.

– Dziadku, tak dużo wiesz o lesie... Z tej wiedzy mogliby też skorzystać inni – prosiła Lena. – Może założymy bloga, gdzie będziesz pisał i publikował zdjęcia i filmiki?

– Chyba macie rację... To całkiem dobry pomysł. Ale musicie mnie pokierować, jak to wszystko zrobić – dziadek z uśmiechem w końcu zgodził się na naszą propozycję.

– Otwórzmy laptop, włączmy internet i wejdźmy na portal społecznościowy. Dziadku, tu uzupełnij potrzebne dane. Jak nazwiesz stronę? – zapytałem. 🍃

– Może „Opowieści dziadka Karolka”? Kategoria to będzie przyroda. A w opisie wstawiam: „Ciekawe leśne historie opowiada przyrodnik pasjonat – pan Karol”. – Zadowolony dziadek zakończył tworzenie bloga. 🍃

Zostawiliśmy dziadka pochłoniętego opisywaniem naszej dzisiejszej leśnej przygody. Poszliśmy do pokoju i graliśmy w memory „Grzyby Polski”.

O czym musimy pamiętać podczas korzystania z internetu? Jak dziadek Karolek podzielił się w sieci swoją wiedzą i wykonanymi zdjęciami? W jaki inny sposób można się czymś dzielić z innymi?

Małgorzata Szczęsna

Gdzie jest początek, a gdzie – koniec?

Cześć! To ja – Tymek. Jestem u dziadków w lesie. Dziś wszyscy wybraliśmy się na dłuższą wyprawę rowerową. 🍃

– Jak tu pięknie! – zawołała babcia Gosia, gdy zeszliśmy nad rzekę. – Szumią trzciny, szemrze woda, pluskają się małe rybki, słońce odbija się w mokrych kamieniach, piasek przyjemnie przesypuje się między palcami – rozmarzyła się.

– Prawdłowo funkcjonuje ekosystem tej rzeki – wytłumaczył z uśmiechem dziadek Karolek. – Zwierzęta, rośliny, piasek, kamienie, wszystko tu wokoło żyje ze sobą w zgodzie i zależy jedno od drugiego. 🍃

Dziadek rzucił patyk i obserwowaliśmy, jak pokonuje on w wodzie zakręty rzeki.

– Ciekawe, dokąd płynie ta rzeka? – zastanawiałem się. – Czy jest długa?

– Wpada do większej rzeki, a z nią do jeziora. Jest tu dość płytka i wąska, ale tam dalej rozszerza się i można popływać na niej kajakiem. A czy jest długa... Sprawdźmy w internecie. O rety! Ma aż 72 kilometry! – Dziadek nie mógł w to uwierzyć. 🍃

– Tu podają, że 50 kilometrów – dodała babcia, spoglądając w swój smartfon.

– W sieci są zamieszczane też nieprawdziwe informacje. Rozmawialiśmy o tym na lekcji – powiedziałem. – Zresztą taką rzekę trudno zmierzyć. Wije się jak wąż.

– Ciekawe, gdzie ma swój początek – powiedziała babcia, patrząc w dal.

– Z rzekami jest trudna sprawa. Mogą wypływać ze źródła, czyli z miejsca, gdzie woda wydostaje się spod ziemi. Mogą też płynąć z jeziora, bagna i nawet tak jak na Islandii z lodowca – wyjaśnił dziadek. – Akurat ta rzeka wypływa spod ziemi.

– Pojedźmy tam, chcę to zobaczyć! – zaciekawilem się. 🍃

Wsiedliśmy na rowery i w drodze obserwowaliśmy, jak rzeka się zwęża. Nagle... 🍃

– Coś się tam w wodzie błyszczy! Ciekawe, co to jest! – zawołałem. 🍃

Dziadek wszedł do wody i wyciągnął z piasku... łyżeczkę. Kiedy babcia wzięła ją do ręki, była zdumiona.

– Niemożliwe! Należała do mojego dziadka. Miał kiedyś taki komplet z wygrawerowanymi inicjałami. Niestety w czasie wojny łyżeczka i łyżka zginęły. 🍃

Gdy wróciliśmy do domu, babcia sprawdziła, że łyżeczka jest taka sama jak widelec i nóż z zestawu. Dziadek zaczął opisywać naszą wyprawę na blogu. Ja zadzwoniłem do Leny. Postanowiliśmy, że przekopimy rzekę, aby znaleźć dla babci także zgubioną łyżkę. Ale co na to ekosystem rzeki?

Gdzie rzeki mogą mieć swój początek, a gdzie – koniec? Gdzie można poszukać prawdziwych informacji dotyczących długości rzek? Jak możesz odpowiedzieć na ostatnie pytanie Tymka?

Małgorzata Szczęsna

Gdzie się podział mój piesek?

Cześć! To ja – Lena. Dziś przyjechał do mnie Tymek. Wybraliśmy się na spacer z moim psem. Tresujemy go od szczeniaczka, choć nie jest łatwo. Fuks jest bardzo uparty. Jamniki to psy myśliwskie, nauczone niezależności. 🐾

– Jesteśmy na miejscu. To jest raj dla mojego Fuksa. Na psim placyku mogę zdjąć mu smycz i wtedy biega swobodnie – powiedziałam.

– Siad! Zostań! Waruj! – tresował go z zaangażowaniem Tymek.

– Zobacz, Tymku, na wybieg biegnie kolega Fuksika. To Diego, rasy whippet (czytaj: łypet), czyli chart angielski. Jest taki chudy, że kiedyś myślałam, że jest chory. Ma bardzo długie nogi i szybko biega. To łagodny i spokojny piesek.

– Jak się ganiają! Diego przeskakuje przez Fuksa, przebiegają przez kłodę i pędzą na górkę. Znaleźli tam jakąś piłkę – komentował harce psów Tymek. 🐾

Nagle na placyk wpadł z głośnym szczekaniem duży pies i zaczął gonić bawiące się psiaki. Zrobiło się niebezpiecznie. Ja wołałam Fuksa, a pani obok przyzywała Diego.

– Proszę wziąć na smycz swojego owczarka – poprosił Tymek właściciela psa.

– Fuks, Fuks, nagroda, nagroda! – wołałam, wymachując smakołykiem.

W końcu łakomstwo jamnika wzięło górę, więc do nas przybiegł. Tymek wziął go na rękę i mocno trzymał. Pani podeszła do Diego, założyła mu smycz i odciągnęła go na bok.

Okazało się, że nasze pieski bawiły się piłką, która należała do owczarka. Zazdrosny pies rzucił się na nasze, bo chciał odzyskać swoją ulubioną zabawkę. 🐾

– Bardzo przepraszam. Ostatnim razem Dżek zgubił tu swoją piłeczkę. Gdybym wcześniej zauważył, że bawią się nią wasze pieski, nie wpuściłbym go na wybieg.

Wszystko skończyło się dobrze. Rozmawiając, szybko szliśmy w kierunku domu. Tymek popisывał się swoją wiedzą i tłumaczył mi, że gdy spotka się agresywnego psa, trzeba przybrać pozycję żółwia. Przykucnął, złączył nogi i zasłonił twarz rękami.

– Leno, a gdzie Fuks? Ciągniesz samą smycz! – zauważył nagle Tymek. 🐾

– Ojej! Pewnie odpięły się szelki! Gdzie on może być? – zdenerwowałam się.

– Zobacz, tam Funio biegnie obok swojego kolegi Diego – śmiał się Tymek.

Fuks rozbawił nie tylko nas. Uradowana właścicielka Diego rozdawała pieskom psie biskopciiki. Fuksio zachowywał się wzorowo, siadał i łapką prosił o jeszcze.

Zadowoleni wróciliśmy do domu. Okazało się, że moja mama rozmawiała z rodzicami Tymka. I wiecie co? W domu czeka na niego niesamowita niespodzianka. 🐾

Dlaczego Lena zgubiła swojego pieska? Co powinna zrobić, żeby tak się nie stało? Wymień rasy psów występujące w opowiadaniu i powiedz, jakimi cechami się one wyróżniają. Pokaż, jak należy przybrać pozycję obronną żółwia.

Źródła ilustracji i fotografii

Okładka: (fot. dzieci – Leny i Tymka) Beata Muchowska/WSiP, (dorysowane ubrania i inne elementy rysunkowe) Agencja ARIP, (laptop, telefon) Carkhe/iStockphoto/Getty Images

Tekst główny:

Ilustracje: (elementy rysunkowe na stronie tytułowej) Agencja ARIP; ilustracje do bloków i kącików tematycznych, piktogramów: („Świat wokół nas” – zielony liść) Bartosz Wojciechowski, („Sposób na czytanie” – litery, „Mówimy poprawnie” – usta) Wojciech Chęłchowski, („Ale sztuka!” – kredka, motyl) Aleksandra Woldańska-Płocińska, („Ortografia”, „Gramatyka”, „Czas na poradę!”, „Samodzielni”, „Damy radę się nauczyć!”; znak zapytania z chmurką, roślina w doniczce) Misha Lesner, („Coś ciekawego”, „Dobre wychowanie”, „Eksperyment”, „Zachęcajka”, siedzący ludzik, pędzel, chmurka pod żarówką, rączka) Joanna Plakiewicz; s. 6, 7, 18, 19, 30, 31, 42, 43, 52, 53, 66, 67, 80, 81, 94, 95 (dorysowane ubrania, inne rysunkowe elementy na zdjęciach) Emilia Pryško; s. 6 (słońce) Daniel de Latour; s. 7 (dzieci) Daniel de Latour; s. 8, 12, 14, 17, 20, 32, 34, 38, 44, 46, 50, 65, 74, 82, 86, 90, 96, 102, 104 (obrazki na górnym pasku) Daniel de Latour; s. 10 (róża wiatrów) Paulina Sroczyńska; s. 12 (lornetka, kompas) Emilia Pryško; s. 13 (człowiek, książka, zwierzę) Daniel de Latour, (ilustracja do eksperymentu językowego) Przemysław Surma; s. 14 (chmurki) Agnieszka Kowalska, (jagody) Anna Nowocińska-Kwiatkowska; s. 15 (róże) Marek Szal; s. 16, 25, 57, 93 (ilustracja do piosenki) Aleksandra Krzanowska-Wrzecion; s. 17, 115 (ilustracja do wiersza) Aleksandra Krzanowska-Wrzecion; s. 18 (kredki) Aleksandra Woldańska-Płocińska; s. 19 (Asiunia) Maciej Szymanowicz; s. 20, 50, 59, 97 (chmurki) Agnieszka Kowalska; s. 23 (znak Polski Walczącej) Barbara Scharf, (mogiła powstańcza) Michał Suffczyński; s. 26–29 (ilustracje do lektury „Asiunia”) Maciej Szymanowicz; s. 32 (ilustracje do bezpieczeństwa na drodze) Agnieszka Surma; s. 37, 78, 79 (ilustracje do opowiadań wychowawczych) Monika Pollak; s. 38 (ilustracja do wiersza) Wojciech Stachyra; s. 41 (usta) Elżbieta Śmietanka-Combik, (ucho) Natalia Tilszner-Mazurczyk; s. 43 (rybka) Daniel de Latour, (rzeka) Aleksandra Woldańska-Płocińska, (rzeka do tańcucha skojarzeń) Agnieszka Siwczyk; s. 44 (ilustracje do zagadek) Przemysław Surma; s. 45 (ilustracje do komiksu) Agnieszka Surma; s. 47, 60, 95 (wąż z wodą) Wojciech Stachyra; s. 47 (konturowe obrazki) Daniel de Latour; s. 50 (żaba) Ewa Kozyra-Pawlak; s. 50–51 (trawa) Joanna Plakiewicz; s. 51 (jaskółka i chmura) Ewa Kozyra-Pawlak; s. 53 (mewa) Daniel de Latour, (róża wiatrów) Natalia Tilszner-Mazurczyk; s. 54 (flisak na tratwie) Artur Nowicki, (ilustracja do eksperymentu językowego) Przemysław Surma; s. 55 (kodeks żeglarza) Agnieszka Surma; s. 56 (żaglówka) Marek Purzycki; s. 59 (łabędź) Daniel de Latour; s. 60–61 (jezioro) Marta Kitka; s. 62 (kompas) Wojciech Stachyra; s. 62, 63 (róża wiatrów) Natalia Tilszner-Mazurczyk; s. 63 (ilustracja do opowiadania) Wojciech Stachyra; s. 64, 91 (scenki do bloku „Mówimy poprawnie”) Wojciech Stachyra; s. 65, 82 (ilustracja do wiersza) Natalia Tilszner-Mazurczyk; s. 66 (jamnik) Daniel de Latour; s. 70 (ilustracja do lektury) Monika Pollak; s. 72 (ilustracje z pasami) Tomasz Minkiewicz; s. 74 (wilk) Anna Nowocińska-Kwiatkowska; s. 75 (psy pracujące dla człowieka) Marcin Barański; s. 76–77 (psy) Daniel de Latour, (łapki) Joanna Plakiewicz; s. 80 (grzyby) Aleksandra Woldańska-Płocińska; s. 81 (grzyb, drzewa, krzesło, książka) Daniel de Latour; s. 82 (pszczoła, chrząszcz) Daniel de Latour; s. 83 (dzieci w lesie) Tomasz Kozłowski, (ilustracja do eksperymentu językowego) Przemysław Surma; s. 84 (ilustracja do wiersza) Monika Pollak; s. 86, 87 (żołędź, liść) Agata Muszalska; s. 87 (liście) Emilia Dziubak-Szewczyk; s. 90 (osoba czytająca, krzesło) Daniel de Latour; s. 95 (krzew) Magdalena Babińska; s. 95, 105 (kula ziemna z plasteliny) Magdalena Jasny; s. 96–97 (ilustracje do opowiadania) Aleksandra Krzanowska-Wrzecion; s. 97 (symbole zmysłów) Joanna Plakiewicz; s. 98 (ilustracja do wiersza, sól) Tomasz Kozłowski; s. 101 (ilustracje do eksperymentu) Natalia Tilszner-Mazurczyk; s. 102 (ilustracja do tekstu) Anita Graboś; s. 103 (bakteria) Daniel de Latour; s. 106–107 (ilustracja do opowiadania) Natalia Tilszner-Mazurczyk

Fotografie:

INTO THE LIGHT/WSiP: s. 4, 7, 11, 18, 21, 34, 41, 42, 53, 66, 80, 86, 92, 94, 104, 116, 119 (dziewczynka – Lena) Piotr Ratajski; s. 4, 6, 10, 19, 21, 31, 34, 41, 43, 67, 80, 86, 92, 95, 104, 114, 116, 117, 118 (chłopiec – Tymek) Piotr Ratajski; s. 31 (głowa Leny) Piotr Ratajski; s. 52 (głowa Tymka) Piotr Ratajski

Forum: s. 7 (kopalnia złota w Złotoryi) Renata i Marek Kosinscy

E+/Getty Images: s. 8 (okolice Marsylii) mmac72

iStockphoto/Getty Images: s. 15 (chłopiec) Urilux; s. 20 (wrzosa) Gannet77; s. 54 (żaglówki) coolimagesco; s. 86 (dziki) Neil_Burton; s. 100 (kuchinka gazowa) NRedmond, (amonit) JFsPic

Getty Images: s. 86 (gałązka i szyszki modrzewia) HeitiPaves

PAP: s. 18 (płonący Zamek Królewski w Warszawie we wrześniu 1939 r.) CAF (protokol), s. 20 (uroczystości przed Grobem Nieznanego Żołnierza w Warszawie) Damazy Kwiatkowski

Fundacja Ośrodka KARTA: s. 19 (mieszkańcy Warszawy, 1939 r.) Julien Bryan/Instytut Polski w Londynie, (polscy partyzanci w lesie) Zygmunt Zniszczyński

WSiP: s. 21 (pestki jabłka) Grażyna Bryk, (książeczka) Grażyna Bryk; s. 35 (pozycja boczna ustalona, pierwsza pomoc – reanimacja) Wojciech Wójtowicz; s. 56 (żaglówka) Marek Purzycki; s. 85 (muchomor sromotnikowy) Ryszard Piątkowski; s. 93 (altówka, kontrabas) Robert Balcerzak; s. 103 (Gruba Kaśka w Warszawie) W. Mędrzak

Agencja Wyborcza.pl: s. 24 (mural z Elżbietą Zawacką „Zo” w Toruniu) Wojciech Kardas

Państwowa Straż Pożarna: s. 33 (plakat „Bezpieczeństwo jest w modzie”)

PAP/EPA/NASA: s. 46–47 (planeta Ziemia)

BE&W: s. 48 (Pustynia Błędowska) Marek Maruszak; s. 49 (skorpion) MYN/Gil Wizen

Alamy Stock Photo/BE&W: s. 49 (podskoczek) blickwinkel; s. 86 (gałązka i szyszki jodły) Bob Gibbons

Wojciech Jaruszewski: s. 56 (nożyczki)

Biosphoto/East News: s. 85 (strzępiak ceglasty) © Yves Lanceau

PhotoDisc: s. 93 (skrzypce)

Shutterstock.com: ilustracje do bloków tematycznych: („Świat wokół nas” – liście, kwiat) kotoffei, („Gra muzyka” – nuty i bębnek) © Cienpies Design&Communication, („Złota rączka” – plakietka) Thomas Pajot, (dłoń) © Cienpies Design&Communication, („Sprawa dla detektywa” – lupa) musicman, (odcisk palca) artemiya, („Sposób na czytanie” – książka) Petrianova, („Ale sztuka!” – pisak) timquo, (pędzel) Garsya, („Lektura”, „Trening czytania” – książka) Hurca, („Formy wypowiedzi” – koperta) Ratikova, (myślenie twórcze – żarówka) VectorMachine; s. 3, 4, 6, 18, 30, 42, 52, 66, 80, 94 (kredka – rysunek) kostolom3000; s. 6, 7, 10, 11, 12, 18, 19, 31, 34, 41, 42, 43, 52, 53, 66, 67, 80, 86, 92, 94, 95, 104 (dymki) mattasbestos; s. 6 (Kanał Elbląski) uslatar; s. 7 (Ostrzyca) Sergey Dzyuba, (Złotoryja)